

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK TASARIM ANASANAT DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ORTAMLARINDA
BİLGİLENDİRME TASARIMI KULLANIMI

ZUHAL GÖK

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi AYTAÇ ÖZMUTLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ordu, 2021

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “Okul Öncesi Eğitim Ortamlarında Bilgilendirme Tasarımı Kullanımı” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07 /02/ 2017

Zuhal GÖK
17531000004

ÖNSÖZ

Grafik tasarım alanı kendi içerisinde ayrıntılı olarak incelenmesi gereken geniş çaplı bir konudur. Bu geniş konu alanı içerisinde literatürde adını yeni yeni duyurmaya başlayan bilgilendirme tasarımı konusu araştırma için incelenmeye değer bir konu olarak görülmüştür. Bilgilendirme tasarımının okul öncesi eğitim kurumlarındaki kullanımı araştırma konusu seçilerek konuya farklı açıdan yaklaşmanın literatürde önemli yer edeceği düşünülmektedir. Ayrıca lisans eğitimi boyunca staj tecrübelerim esnasında kurumlarda karşılaştığım bilgilendirme tasarımı örneklerinin rastgele ve niteliksiz sayılabilecek biçimde kullanılması bu konu üzerinde yoğunlaşmam konusunda beni teşvik etmiştir.

Lisans eğitimimi sürdürdüğüm Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünden çizim yapma konusundaki ilgimi fark edip beni Grafik Tasarım bölümünde yüksek lisans yapmam konusunda yönlendiren, bu iki alanın kesiştiği bir konu seçme isteğimi göz önünde bulunduran ve tüm bu süreçte desteğini bir an olsun esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Aytaç ÖZMUTLU' ya teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın şekillenmesi, planlanması ve tez sürecindeki sağladığı motivasyonla varlığını her zaman hissettiğim Dr. Öğr. Üyesi Emel BAYRAK ÖZMUTLU' ya ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Tüm eğitim hayatımda olduğu gibi bu süreçte de maddi manevi desteğini esirgemeyen, olumlu veya olumsuz sonuçlanabilecek her türlü durum ihtimali konusunda beni motive eden, her zaman yanımda olan sevgili aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR VE SİMGELER	vi
GÖRSELLER DİZİNİ	vii
GİRİŞ	1
1. Problem.....	3
2. Alt Problemler	3
3. Araştırmanın Amacı	4
4. Araştırmanın Önemi	4
LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1.1 OKUL ÖNCESİ DÖNEM.....	7
1.1.1 Okul Öncesi Eğitimin Tanımı, Kapsamı ve Tarihi	7
1.1.2 Okul Öncesi Eğitim Amaçları ve Önemi	12
1.1.3 Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Gelişim Özellikleri.....	14
1.1.3.1 Bilişsel Gelişim.....	14
1.1.3.1.1 Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı.....	15
1.1.3.1.2 Vygotsky'in Bilişsel Gelişim Kuramı	18
1.1.3.1.3 Bruner Bilişsel Gelişim Kuramı.....	20
1.2. ALGISAL GELİŞİM	23
1.2.1 Gestalt Kuramı	24
1.2.1.1 Şekil zemin ilişkisi.....	24
1.2.1.2 Yakınlık ve Benzerlik Yasası	25
1.2.1.3 Basitlik Yasası	26
1.2.1.4 Simetri Yasası.....	26
1.2.1.5 Süreklilik Yasası.....	27
1.2.1.6 Tamamlama Yasası.....	27
1.2.2 GÖRSEL ALGI ve DİKKAT.....	28
1.2.3 GÖRSEL ALGI ALANLARI	30
İKİNCİ BÖLÜM	33
2.1 BİLGİLENDİRME TASARIMI.....	33
2.1.1 Bilgilendirme Tasarımı Tanımı ve Önemi	33
2.1.2 Bilgilendirme Tasarımı Tarihi.....	35
2.1.3 Bilgilendirme Tasarımı Uygulama Ortamları	44

2.1.3.1 Belge ve Döküman Tasarımı	47
2.1.3.2 Form Tasarımı	48
2.1.3.3 Kullanım Kılavuzu Tasarımı	49
2.1.3.4 Haritalar.....	50
2.1.3.5 Grafikler	51
2.1.3.6 İnfografikler.....	52
2.1.3.7 Eğitim Dokümanları.....	53
2.1.3.8 Çevresel Grafik Tasarımlar	54
2.1.4 Bilgilendirme Tasarımı Öğeleri	57
2.1.4.1 Renk.....	58
2.1.4.2 Yazı.....	59
2.1.4.3 Görseller.....	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	63
3.1 OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE GÖRSEL OKURYAZARLIK	63
3.1.1 Görsel Okuryazarlık.....	63
3.1.2 Okul Öncesi Eğitimde Görsel Okuryazarlık	66
3.2 OKUL ÖNCESİ DÖNEM EĞİTİM KURUMLARINDA EĞİTSEL MATERYAL KULLANIMI	70
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	76
BULGULAR	76
4.1 ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİNE YÖNELİK BULGULAR.....	76
4.1.1 Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular	76
4.1.2 Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular	84
4.1.3 Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular	86
4.1.4 Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular.....	87
SONUÇLAR.....	102
ÖNERİLER	105
KAYNAKÇA	107
EKLER.....	117
EK 1: ÖZGEÇMİŞ.....	117

ÖZET

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ORTAMLARINDA BİLGİLENDİRME TASARIMI KULLANIMI

Grafik tasarım alanı içerisinde uzun sürelerdir varlığını sürdüren ancak adı literatüre yeni kazandırılan bir konu olarak bilgilendirme tasarımı alanı, hedef kitlenin ihtiyacı olan bilgiyi kısa, öz ve en önemlisi anlaşılır şekilde sunan bir tasarım alanıdır. Bireyler için hayatın her alanında karşılaşılan bilgilendirme tasarımlarının amaçlarından biri de hayatı kolaylaştırıcı etkisinin bulunmasıdır. Belge tasarımı, kullanım kılavuzu, haritalar, infografikler, eğitim dokümanları, form tasarımı, grafikler, çevresel tasarımlar gibi birçok alan bilgilendirme tasarımının konu alanı içerisine girmektedir.

Bilgilendirme tasarımı günlük hayatın her alanında olduğu gibi eğitim alanında da karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla çeşitli eğitim ortamlarında bilgilendirme tasarımı kullanımından bahsetmek mümkündür. Karmaşık bilgilerin veya metinlerin görselleştirildiği bilgilendirme tasarımı alanının özellikle görsel öğrenmenin etkili olduğu okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan eğitim materyallerinin çocuğun gelişim alanlarına özellikle bilişsel ve duyuşsal alanlara, ilgi ve ihtiyaçlarına, öğrenme özelliklerine olan etkisi düşünüldüğünde kullanılacak her materyalin tasarım özellikleri göz önünde bulundurularak seçilmesi son derece önemlidir.

Bu araştırma, okul öncesi eğitim ortamlarında bilgilendirme grafiklerinin kullanımına ve okul öncesi dönemi öğrencilerinin görsel öğrenmeleri üzerindeki etkisine odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilgilendirme Tasarımı, Okul Öncesi Eğitim, Grafik Tasarım, Eğitim Ortamları, Görsel Öğrenme.

ABSTRACT

THE USAGE OF INFORMATION DESIGN IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENTS OF PRE-SCHOOL EDUCATION

Information design which has been inherent in the field of graphic design for a long period even though it is a quite new term in terms of terminology is the field of design that provides requisite information of the target group succinctly and apprehensibly. One of the most prominent aims of the information design that each person can utilize in every field of life is to make life easier. Besides, a lot of visual elements such as document designs, user guides, maps, graphics, charts, educational documents, form, and environmental design are also embodied within the subject area of information design.

Information design appears in the field of education as in every field of daily life. Therefore, it is possible to mention the use of information design in different educational settings. It is thought that it is important to use the information design that complex information or texts are visualized especially in pre-school education institutions where visual learning is effective during the process of pre-school education. Considering the effect of educational materials used in pre-school education institutions on children's developmental areas, especially cognitive and affective areas, interests and needs, and learning characteristics, it is extremely significant to select each material to be used by taking into consideration of the design features.

This research focuses on the use of information graphics in preschool education settings and its effect on pre-school students visual learning.

Keywords: Information Design, Preschool Education, Graphic Design, Educational Environments, Visual Learning

KISALTMALAR VE SİMGELER

akt.	: Aktaran
çev.	: Çeviren
ed.	: Editör
HES	: Hayat Eve Sığar
IID	: International Institute for Information Design
IVLA	: International Visual Literacy Association
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	: Milattan önce
PDF	: Portable Document Format
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
vb.	: Ve benzeri

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. Comenius'un hazırladığı Orbis Pictus.....	9
Görsel 2. Frobel'in açtığı Kindergarden.....	10
Görsel 3. Yakınlık ve benzerlik yasası örneği.....	25
Görsel 4. Basitlik yasası örneği.....	26
Görsel 5. Simetri yasası örneği.....	26
Görsel 6. Süreklilik yasası örneği.....	27
Görsel 7. Tamamlama yasası örneği.....	27
Görsel 8. Abri Blanchard, Dordogne, Fransa Arkeoloji Müzesi.....	36
Görsel 9. Kemik üzerine atılan çiziklerin görsel şeması.....	36
Görsel 10. TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi Çatalhöyük harita çizimi.....	37
Görsel 11. Oresme'nin hazırladığı grafik örnekleri.....	37
Görsel 12. Martignoni Haritası Ayrıntıları.....	38
Görsel 13. Martignoni haritasının merkezi.....	38
Görsel 14. Priestley'in 'A Chart of Biography' isimli şeması.....	39
Görsel 15. William Playfair grafiği.....	40
Görsel 16. Florence Nightingale grafiği.....	40
Görsel 17. John Snow'un hazırladığı kolera salgını haritası.....	41
Görsel 18. HES Uygulaması/ İstanbul bölgesi korona dağılım haritası.....	41
Görsel 19. Minard grafiği, 1869.....	42
Görsel 20. Eski Londra haritası.....	43
Görsel 21. Harry Beck'in revize ettiği Londra haritası.....	43
Görsel 22. İstanbul Metro Haritası.....	44
Görsel 23. Bilgilendirme tasarımının etkileşimde olduğu alanların şeması.....	46
Görsel 24. Döküman tasarımı örneği.....	47
Görsel 25. Form tasarımı örneği.....	48
Görsel 26. Kullanım klavuzu tasarımı örneği.....	49
Görsel 27. Harita tasarımı örneği.....	50
Görsel 28. Grafik tasarımı örnekleri.....	52
Görsel 29. İnfografik tasarımı örneği.....	53
Görsel 30. Eğitim dökümanı tasarımı örneği.....	54
Görsel 31. Ordu Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi yönlendirme ve işaretleme tasarımları.....	55

Görsel 32. Kars müzesi, sergileme tasarımı örneği	56
Görsel 33. Kars müzesi, sergileme tasarımı örneği	56
Görsel 34. Rio 2016 Olimpiyatları olimpik ve paralimpik piktogramları.	57
Görsel 35. Bilgilendirme tasarımında renk kullanımı örnekleri.....	59
Görsel 36. Francesco Muzzi/ Bilgilendirme tasarımında yazı kullanımını örneği... 61	
Görsel 37. Bilgilendirme tasarımında fotoğraf kullanım örneği.	62
Görsel 38. Görsel okuryazarlık elementleri	64
Görsel 39. Botanik bahçe haritası örneği	67
Görsel 40. Planet Child belgeselinden kesit.....	68
Görsel 41. Planet Child belgeselinden kesit.....	68
Görsel 42. "25 Litre" belgeseli su tasarrufu sistemi tanıtım afişleri.....	74
Görsel 43. Ordu Bahçelievler Anaokulu korona salgını sosyal mesafe grafikleri 77	
Görsel 44. Covid-19 salgını nedeniyle hazırlanan hijyen kuralları afişi.....	78
Görsel 45. Öğrenme merkezleri işaretleme grafikleri	78
Görsel 46. Öğrenme merkezleri.....	79
Görsel 47. Fen ve doğa merkezi için kullanılacak gezegen afişi.....	80
Görsel 48. Çocuklar için hazırlanan el yıkama aşamaları afişi örnekleri,	81
Görsel 49. Akış ve zaman diyagramı örneği	82
Görsel 50. Ordu Bahçelievler Anaokulu/sebze sergileme tasarımı örneği	82
Görsel 51. Sınıf kuralları grafikleri.....	83
Görsel 52. Veli bilgilendirme tasarımı.....	84
Görsel 53. Şekil kavramı bilgilendirme materyali örneği	88
Görsel 54. Alternatif şekiller grafiği.....	89
Görsel 55. Şekil kavramı bilgilendirme materyali örneği, Charlie Small.....	90
Görsel 56. Mevsimler grafiği	91
Görsel 57. Vektörel mevsim grafiği	93
Görsel 58. Sayı grafiği	94
Görsel 59. Sayı grafiği	95
Görsel 60. Renk karışımı grafiği	96
Görsel 61. Renk karışım grafikleri	97
Görsel 62. Renk grafiği.....	98
Görsel 63. Takvim Grafiği	99
Görsel 64. Takvim grafiği.....	101

GİRİŞ

İnsanlar doğdukları andan itibaren görsel, işitsel, duyuşal vb. uyarınlarla karşı karşıya kalarak hiç bitmeyecek bir eğitim döngüsüne girmektedirler. Doğumdan ölüme kadar olan bu süreçte bilgiye olan erişim isteği eğitimle karşılanmaya çalışılmaktadır. Eğitim, anaokulundan başlayarak aşamalı olarak devam eder. Her eğitim basamağının amacı çocuğu yetişkin bir birey olduğunda içinde bulunduğu yaşamın zorluklarına ve değişimlerine ayak uydurabilecek hale getirmektir. (Kangas, 2010) Eğitim basamağının ilk aşaması olan okul öncesi eğitim kurumları da formal yollarla bu eğitim amacına yönelik hizmet vermektedir.

Okul öncesi eğitim çocuğun bilişsel, duygusal, fiziksel, dil ve sosyal gelişim alanlarına etki edilebilecek en temel dönemdir. Bu nedenle kalıcı izli davranış değişiklikleri bu dönemde gerçekleşir. Büyüme ve gelişmenin en hızlı olduğu okul öncesi dönemde elde edilen alışkanlıklar ve tutumlar oldukça kökleşmiş olur. Çocuklar için oyun ve onlar için özenle düzenlenmiş zengin bir ortam, diğer eğitim basamakları için güçlü bir temel sağlar. Kavram oluşumundan dil gelişimine kadar her türlü gelişim alanı için köklü değişiklerin olduğu bu eğitim dönemi her açıdan dikkat edilmesi gereken önemli bir dönemdir. Dolayısıyla çocukların eğitim ve öğrenimlerinin gerçekleştirildiği okul öncesi eğitim döneminde öğretmen eğitime ve öğretime etki edecek her türlü unsuru düşünmeli ve karşılaşıacağı durumlara hazır olmalıdır. (Singh, 2007)

Günümüz şartlarında öğrenmeyi etkileyen tek etmen öğretmen değildir. Öğretmen aynı zamanda çok çeşitli bilgi kaynaklarını öğrenme ortamına dahil eden rehber kişidir. Eğitim düzeyine uygun bilgi iletim materyallerini seçerek, öğretime eğitim materyallerini entegre etme işi öğretmenindir. Öğrenmenin, öğretmen dışında da gerçekleşebileceği algısı günümüz teknolojisine bağlı bilgi iletim yollarının çeşitlenmesiyle gelişmektedir. (Tuğrul,2000)

Eğitimde öğretmene yardımcı olacak bilgi iletim materyallerinin, tasarım süzgecinden geçerek, bilginin alınıp, anlamlandırılıp, yorumlandığı ve bunun gibi zihinsel faaliyetlerin gerçekleştiği bilişsel alan özelliklerine dikkat edilerek hazırlanması gerekmektedir. Eğitim alanı bu noktada tasarım alanıyla etkileşim haline girmektedir.

Bu bilgiler ışığında çalışmanın birinci bölümünde ilk olarak okul öncesi eğitim kavramını tanımak adına tanımı, kapsamı, önemi ve amaçlarına değinilirken devamında zihinsel işlevleri kapsayan bilişsel gelişim alanı başlığı altında okul öncesi dönem çocuklarının öğrenme ve algısal gelişim özelliklerine değinilmiştir. Çünkü çocukların zihinsel olarak nasıl geliştiğini anlamak, gelişimsel aktiviteleri ve kullanılacak materyalleri seçmek, tasarlamak için bir kılavuz olacaktır. (Smyser, 1996)

Bilgiye ulaşımın örgütlenecek daha çok kişiye ulaşmasını sağlamak amacıyla kurulan eğitim kurumları ayrıca birçok disiplinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Tasarım alanı bu disiplinlerden sadece birisidir. Araştırmanın çalışma alanını oluşturan okul öncesi eğitim kurumlarında mimari tasarımından iç tasarıma, oyuncak tasarımından sınıfta kullanılan eşyalara kadar her türlü oluşum tasarım süzgecinden geçmektedir. Tasarım unsurundan söz edilebilecek bu alanlardan belki de en önemlisi öğrenmeye birebir etkisi bulunan eğitici materyal tasarımlarıdır. Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitici materyal tasarımı kapsamında eğitici oyuncak tasarımı, hikaye anlatım kartları veya resimli hikaye kitapları, bilgisayarlar, projektörler, tabletler ve basılı veya dijital ortamda kullanılacak bilgilendirme tasarımları vb. materyaller yer almaktadır. Eğitsel materyaller öğrenme süreci içerisinde kaynak ile alıcı arasında bilgi iletimini sağlayan araçlardır. Özetle amacı bilgiye ulaşmayı kolaylaştırmaktır. (Tuğrul, 2000) Bilgilendirme tasarımıysa, söylemi klasikleşen bilgi toplumu olgusu içerisinde bize düzenli, yalın ve saydam bilgi sunma görevi üstlenen bir alandır. Yani bilgiye ulaşmayı kolaylaştıran bir tasarım alanıdır. Bilgilendirme tasarımı araçları da eğitsel amaç taşıdıklarında eğitim materyalleri kategorisinde değerlendirilebilir. Her türlü toplu kullanım alanında karşımıza çıkan ve hayatımızı kolaylaştıran bilgilendirme tasarımı, araştırmanın ikinci bölümünün genel kapsamını oluşturmaktadır.

İnsanlar öğrenmek için duyu organlarını aktif olarak kullanmaktadırlar. Filozof John Locke öğrenme kaynaklarını %1 deneme, %2 dokunma, %4 koklama, %10 duyma ve %83 çevrenin gözlenmesi olarak oranlamıştır. Bu oranlar gösteriyor ki insanlar bilgiye ulaşımı büyük oranda görsel yollarla sağlanmaktadır (Akt, Ertan ve Sansarcı, 2017). Görsellerin, bilgiyi öğrenmek ve hatırlamak için etkili bir yol olduğu düşünülürse öğretmenler görsel imgeleri çeşitli şekillerde kullanabilirler.

(akt., Ormrod, 2012). Görsellerin bilgi iletim değeri konusunda ortaya koyduğu neticeler gösteriyor ki, bilgiye ulaşımın örgütlenerek daha çok kişiye ulaşmasını sağlayan eğitim kurumlarında görsel kullanımı kaçınılmazdır. Özellikle okuma yazma bilmeyen okul öncesi öğrencileri için her türlü eğitsel materyalde görsel kullanımı vazgeçilmez olmaktadır. Görsellerin öğrenmedeki etkisi düşünüldüğünde ikinci bölümünde ilk olarak görsel bilgilendirmelerin anlamlandırılabilmesi için gerekli olan görsel okuryazarlık kavramından bahsedilmiştir. Daha sonra bilgilendirme tasarımı hakkında tanımlamalara yer verilerek, kapsamı ve kısa tarihine değinilmiştir. Tasarımların uygulama alanlarıyla beraber tasarım öğelerinden de bahsedilerek ürünlerin hangi özelliklere göre tasarlanması gerektiği konusu ortaya koyulmuştur.

Üçüncü bölümü ise okul öncesi eğitim ve bilgilendirme tasarımı alanlarını ortak paydada buluşturacak olan eğitim materyalleri konusu ve okul öncesi eğitim kurumlarında bilgilendirme tasarımı konusu örneklerle ortaya koyulmuştur.

Özetle bilgilendirme tasarımı anlık veya uzun süreli olarak insanların hayatında izler bırakan bir tasarım alanıdır. Dolayısıyla her türlü tasarım öğesi göz önüne alınarak yapılandırılması gerekmektedir. Çalışma bağlamında okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan bilgilendirme materyallerinin, bilgilendirme tasarımı disiplini altında değerlendirilmesi gerektiği bu çalışmanın ana temasını oluşturmaktadır.

1. Problem

Okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan bilgilendirme materyallerinin bilgilendirme tasarımının temel öğeleri olan renk, yazı ve görsel unsurlar açısından incelenerek eksik yönlerini ortaya koymak ve bu örnekler üzerinden bilgilendirme tasarımının nasıl nitelikli şekilde eğitime dahil edilebileceği konusu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

2. Alt Problemler

1. Bilgilendirme tasarımının okul öncesi eğitimi açısından önemi nedir?

2. Görsel bilgilendirme materyali seçiminin okul öncesi eğitimde çocuklar üzerindeki önemi nedir?
3. Bilgilendirme tasarımının okul öncesi eğitim dönemi çocukları için bilişsel gelişim alanı ve görsel öğrenmeleri açısından önemi nedir?
4. Okul öncesi eğitim kurumlarında bilgilendirme tasarımı kullanımı nasıl olmalıdır?

3. Araştırmanın Amacı

Bilginin hedef kitleye aktarımı konusunda hızlı ve doğru bir akış sağlanması adına oluşturulan tasarım alanı olan bilgilendirme tasarımının güncel bir konu oluşu ilgili literatüre katkıda bulunacağı düşüncesi bu araştırmanın dayanaklarından olmuştur. Bilginin görselleştirilmesinin her türlü ortamda mümkün olduğu düşünülürse eğitim ortamlarından okul öncesi eğitim kurumlarında kullanımı da kaçınılmaz olmaktadır. Dolayısıyla bu araştırma bilgilendirme tasarımı ve okul öncesi eğitim gibi iki farklı disiplinin ortak bir paydada buluşması konusunda öncü nitelikte olacağı düşünülmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan her türlü materyal çocukların gelişim alanlarına önemli derecede etki etmektedir. Araştırmanın amacı bu gelişim alanlarını özellikle öğrenmeyi etkileyen gelişim alanı olan bilişsel gelişim alanını ortaya koyarak kurumlarda kullanılan bilgilendirme tasarımlarını çocuklar üzerindeki etkisi bilincinde düzenlenmesi gerekliliğini vurgulamaktır. İleriki dönemlerde kalıcı etkisi bulunacağı düşünülen her türlü olumsuz etkinin önüne geçmek özellikle okul öncesi dönemde önemli bir durumdur.

Bu süreçte önemli olan sadece çocukların gelişim özellikleri değil, çocukların gelişim özelliklerine göre hazırlanması gereken bilgilendirme tasarımının amacını, öğelerini, kullanım alanlarını da bilmektir. Araştırmanın en genel amacı da bu iki alanın arasındaki ilişkiyi oluşturmak veya var olanı ortaya koymaktır.

4. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi eğitim ortamlarında kullanılan oyuncaklar ve resimli çocuk kitapları özellikle çocukların ilgi, istek ve gelişim özellikleri dikkate alarak

hazırlanan materyaller iken sınıf duvarlarında kullanılan eğitim amaçlı görsel materyaller özensiz seçilmekte ve kullanılmaktadır. Bu çalışmanın amacı bu düzensizliği ortadan kaldırarak farkındalık oluşturup yeni tasarım önerileri ortaya koymaktır. Kullanılan her eğitim materyalinin özenle düzenlenmesi konusu araştırmanın değindiği önemli noktalardan biridir. Ayrıca grafik tasarım alanı ve okul öncesi alanı farklı bir bakış açısıyla incelendiğinden bu konuda literatürde yer alan öncü çalışmalardan biri olacağı düşünülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde, bilgilendirme tasarımı alanında yapılan bilimsel araştırmaların henüz çok yaygın olmadığı görülmektedir. Bilgilendirme tasarımı konu edinen araştırmaların okul öncesi ve grafik alanı düşünüldüğünde daha çok resimli çocuk kitapları üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Dolayısıyla grafik tasarım ile okul öncesi eğitimi arasında çeşitli bilgilendirme grafiği uygulamalarıyla bir ortaklık kurulmasının önemine değinen bu araştırma, alan yazına farklı bir bakış açısıyla katkı sunmayı hedeflemektedir.

5. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma nitel araştırma paradigması içerisinde yer alan doküman incelemesi yöntemiyle oluşturulmuştur. Nitel doküman analizi yazılı belgelerin içeriğinin özenle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Çalışmanın içeriğini oluşturan okul öncesi eğitim ve bilgilendirme tasarımı başlıkları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Okul öncesi eğitim dönemi için özellikle kuramcıların şahsen yazdıkları birincil kaynaklara ulaşılmış ve çeviri yapılarak uygun kısımlar araştırmaya eklenmiştir. Çocukların gelişimsel özelliklerinin anlatıldığı bölümlerde özellikle eğitim psikolojisi kitaplarına çevrimiçi ve basılı olarak ulaşılmış ve çalışmada yer verilmiştir. Bilgilendirme tasarımı konusunun literatürde yerini alması çok geç gerçekleştiğinden ilgili olduğu diğer başlıklar altında bilgiler aranmıştır. Bilgilendirme tasarımı konusunda diğer araştırma çalışmalarında da sıkça başvurulan bilgi tasarımı profesörü Rune Petterson'un kaynaklarına çalışmada çokça yer verilmiştir. Ayrıca bilgilendirme tasarımı, görsel algı konularındaki belgesel ve söyleşi gibi kaynaklardan da yararlanılmıştır. Bilgilendirme tasarımı için oluşturulan dernekler, enstitüler vb. oluşumların internet siteleri kaynaklarından araştırmaya yön verecek bilgiler elde

edilmiştir. Google akademik, YÖK Tez Merkezi kaynaklarının yanında çevrimiçi, güncel ve oldukça eski kaynakları içerisinde bulunduran Internet Archive sitesinden çokça yararlanılmıştır. Her iki alanı ortak paydada birleştirecek bilgiler özenle seçilmiş ve araştırma içerisine entegre edilmiştir.

Araştırmanın örneklem yöntemi ise amaçlı örnekleme yöntemi olarak belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi araştırmanın problemine hizmet eden ve araştırmanın amacına uygun derinlemesine inceleme yapmaya yarar sağlayan bir yöntemdir. Bu yöntem doğrultusunda okul öncesi eğitim kurumlarında bilgilendirme için sıkça kullanılan görsel materyallerin konu başlıkları belirlenmiştir. Bu konular renk grafiği, sayı grafiği, şekil grafiği, mevsim grafiği ve takvim grafiğidir. Belirlenen konuların sınıflarda kullanılan en temel görsel materyal konuları olduğu düşünülmektedir. Her bir konuyu temsil eden beşten fazla bilgilendirme materyali örneği belirlenmiş ve yine her bir örnekten amaca hizmet edecek güçte olan birer örnek seçilmiştir. Seçilen örnekler bilgilendirme tasarımı altında incelenen renk, yazı ve görsel kullanımı ve okul öncesi eğitim dönemi çocuğunun bilişsel öğrenmeleri açısından incelenmiş, sonuçları ortaya koyulmuştur. Bu örnek materyallere karşı bilgilendirme tasarımı ölçütlerine uygun tasarım önerileri sunulmuştur.

6. Sınırlılıklar

Bu araştırma okul öncesi eğitim ve bilgilendirme tasarımı bağlamında yazılmış alan yazında ulaşılan bilgilerle sınırlıdır.

7. Sayıtlar

Bu araştırmada; Okul öncesi eğitim kurumlarında bilgiyi iletmeye dair kullanılan materyallerin bilgilendirme tasarımı ilkeleri gözetilerek ele alınmasının gerekliliği sayılıştan hareket edilmiştir.

LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1 OKUL ÖNCESİ DÖNEM

1.1.1 Okul Öncesi Eğitimin Tanımı, Kapsamı ve Tarihi

Geçmişte insanlar çevrelerinde olan biteni anlamlandırmaya çalışıp, sonuçları birbirleriyle paylaşarak, plana ve programa bağlı olmaksızın kısa süreli ve düzensiz olarak bilgiye erişme süreci geçirmişlerdir. Eğitim kurumlarının varlığı insanların bu uzun süreli ve düzenli bilgiye erişebilme ihtiyacından doğmuştur. Doğar doğmaz başlayan öğrenme ihtiyacı yıllardır eğitim kurumlarıyla düzenli, disiplinli ve alanında uzman eğitimciler dâhilinde formal yollarla bir çatı altına toplanarak giderilmeye çalışılmaktadır. Her yaşın kendine ait öğrenme ve gelişim özelliği eğitim kurumlarında kademeleşmeye neden olmuştur. Formal eğitim sürecinin ilk basamağı olan okul öncesi eğitim kurumları da en temel eğitim basamağı olarak adlandırılmaktadır.

Okul öncesi eğitim kurumlarının tarihsel geçmişi çocuklara verilen değerle başlamıştır. Bir dönem sonra çocukluk kavramı önem kazanmış, çocuk ve eğitim kavramı uzun yıllar iç içe değerlendirilmiştir. Eğitimin biçimlenişi, toplumun çocuk ile ilgili kavramsal ve imgesel düşüncesiyle gerçekleşmiştir. (Tan,1989) Bu nedenle çocukluk kavramının eğitim üzerindeki bu etkisini görmek için araştırmanın bu bölümünde çocukluğun kısa tarihine değinmek yol gösterici olacaktır.

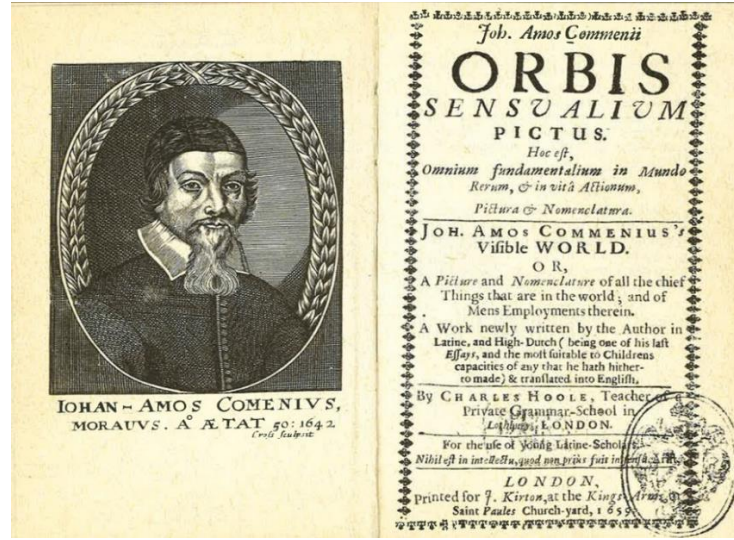
Çocuk kavramı derin tarih içerisinde toplum, kültür yapısına göre farklı tanımlamalara maruz kalmıştır. Buna bağlı olarak milletler çocuk eğitiminde farklı yaklaşımlar izlerken bu yolların karar verilmesinde birbirlerinden son derece etkilenmişlerdir. Küçük insan, köle, eşya, yatırım aracı gibi birçok şekilde tanımlanan çocuklara yeterince önem gösterilmemektedir. (Toran, 2015)

Antik çağda çocuğa dair tutumlar konusunda net bir gösterge yoktur. Yunan kaynaklarında çocukları bir yaş kategorisine koymadıkları için çocuklara ve gençlere yönelik olduğu sanılan bilgiler, bebeklik ve yaşlılık dönemi arasındaki neredeyse her kesimi kapsar nitelikte görünmektedir. Çocuklara fiziksel ve ruhsal

şiddet uygulanmasına karşı ahlaki ve yasal olarak kısıtlama getirmeyen ve çocuğun doğası hakkında kararsız olan Yunanların, eğitim konusunda büyük çaba sarf ederek hareket etmeleri gözden kaçmamaktadır. Normal olarak görülen empati ve anlayış bakış açısıyla yaklaşmayan Yunanlar, çocuk ve okul fikrinin bir araya gelmesinin öncüleri olmuşlardır. Ancak disiplin konusundaki tutumları günümüz eğitim anlayışıyla örtüşmemektedir. Ayrıca Atina'nın ünlü filozofu Plato'nun gençlik eğitimi hakkında yazıları bulunmaktadır. Romalılar ise okul kavramını Yunanlardan ödünç alarak çocukluk bilincini geliştirmişlerdir (Postman, 1983). Aile, çocuklar ev dışında eğitime başlayana kadar önemli bir etkendi. Atina ve Roma, doğumdan başlayarak çocuğun gelişim aşamalarını belirleyip adlandırarak eğitimde öğrencilere öğrenme araçlarının ve öğretim yardımcılarının eşlik etmesi gerekliliğini ortaya koymuşlardır. Romalılar çocukların haklarını korumak için gelişim aşamalarını kullanmışlar ve her devlet çocuğun sahip olması gerektiğini düşündüğü bir kavram üzerinden kendi eğitim sistemlerini geliştirmişlerdir. Sparta, erkekleri savaşçı olmaları için, kızları savaşçı annesi olmaları için eğitmiş, Atina ahlaki karakteri iyi olan vatandaş olmaları için yetiştirmiştir. (Lascarides and Hinitz, 2000).

On beşinci yüzyıldan önce çocukların eğitimi oldukça basitti. Rönesans ve reformlarla beraber toplum aydınlanmaya başladı ve bu toplum hareketliliği de eğitime büyük derecede etki etmiştir. Özellikle bilinçli insan ve yeteneklerini kendi kendine geliştirebilen birey fikrinin temel alınması sonucunda eğitim fikri ön plana çıkmıştır (Durdu, 2007).

Tarihin önemli eserlerinden Comenius çocuklar için hazırladığı ve öğretmenler için rehber niteliğinde olabilecek, duyuların eğitimi ve doğa çalışmaları içeren resimli çocuk kitabı olan "Orbis Pictus" kitabını çıkarmıştır (Görsel 1). Dönemi içinde değerlendirildiğinde halen çocuklar için atılan önemli bir adım olarak görülmektedir. Eğitim kavramı içerisinde sıkça adı geçen yaparak yaşayarak öğrenme modelini vurgulayarak tarihte yerini aldı.

Görsel 1. Comenius'un hazırladığı Orbis Pictus

Modern eğitim felsefesinin kurucusu olarak kabul edilen Locke ise eğitim felsefesi düşüncesini zihin ve öğrenme çalışmasına dayandırarak bilimsel yöntemi temel almıştır. Rousseau ise Comenius'un resimli çocuk kitabında vurguladığı duyuların eğitimi düşüncesini ileri adıma taşıyarak öğretmenlerin çocukların anlamalarına yardımcı olmak için duyularla çalışması gerektiği düşüncesini yaygınlaştırdı. Duyularla çalışma düşüncesi çocukların dokunma, görme, koklama, işitme yoluyla deneyim kazanmalarını benimsemektedir. Rousseau öğretim materyalleri konusunda ise soyutluk ve sembolizmi bir kenara bırakarak somut öğretici materyal kullanmakta ısrarcı olmuştur. Frobel ise çocukları gözlemleyerek nasıl öğrendiklerini, neleri yapmaktan hoşlandıklarını incelemiştir. Bu düşünceleri sonucunda hediye olarak değerlendirdiği eğitici oyuncakları geliştirdi. Çocuklar ve onların eğitimleri ile ilgili fikirleri kendinden sonra gelen eğitimci ve düşünürleri etkiledi ve geliştirdikleri eğitim materyallerinde bu etkilerin izine rastlanılmaktadır (Gordon and Browne, 1989).

Frobel, 1840 yılında Almanya'da "Kindergarden" adıyla eğitim programları ve yöntemleri açısından sistemli olarak kurulan ilk anaokulunu açmıştır. (Toran,2015).

Görsel 2. Frobel'in açtığı Kindergarden

Günümüzün okul öncesi kurumlarının ilke ve ideallerine en yakın çağdaş eğitim anlayışı Frobel öncülüğünde oluşmuştur. Bu alanda çalışmış her düşünür kendinden bir önceki düşünceden etkilenerek gelişmiş ve günümüzdeki eğitim anlayışını şekillendirmiştir.

Montesorri çocukların bireysel ilgiye ve sınıfa ihtiyaçları olduğunun farkına varmış. Ayrıca bilgiyi iletmek üzere öğrenme ve oyun için tasarlanmış materyallerinin olmadığını ortaya koymuştur. Tüm bunların üzerine Montesorri matematik derslerinde okuma ve dil becerileri kazandırmak için materyaller geliştirmeye karar vermiştir. (Morgan, 2011). Montesorri sınıflarının ortak özelliği sonucunda duyularla öğrenmeyi sağlayan materyaller sayesinde, çocukların karmaşık ilkeler edinmelerine yardımcı olabilecek somut matematik etkinlikleri ve bağımsız istekli hareket eden çocuklar gözlenebilmektedir (Krogh ve Slentz, 2001).

Çocukluk kavramının dünya tarih akışı içerisindeki son noktası çocuk hakları sözleşmesidir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen çocuk haklarına dair sözleşmenin ilk maddesi çocuk kavramını şu şekilde açıklamaktadır: “Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.” (Unicef,2004). Çocukların birey olarak

görülmesi, haklarının neler olduğu konusunda atılan bu adım toplumdaki yerleri konusunda belirleyici rol oynamıştır.

Türkiye tarihinde okul öncesi eğitim ise, imparatorluk ve cumhuriyet dönemi olarak ayrılmıştır. İmparatorluk döneminde ailelerin küçük yaş grubu çocukları ilkokul dönem seviyesindeki eğitimlere göndermeleriyle bu eğitim sürecine dahil olmuşlardır. Sıbyan okulları olarak adlandırılan bu okullar Kur'an okumayı, yazı yazmayı öğreten eğitim oluşumlarıydı. Batıdan gelen eğitim anlayışıyla eğitimci yetiştirmeye yönlenmenin beraberinde devlet kapsamında olmayan okul öncesi eğitim kurumları ortaya çıkmaya başlamıştır. (Ural ve Ramazan, 2007; Oktay, 1990)

Osmanlı devletinin savaşa girmesi, kadınların çalışma hayatına katılmak zorunda kalması gibi etmenler eğitim konusunda ilerlemelerin olmasına neden olmuştur. 1914-1915 yıllarında eğitim bakanlığı yönetmeliğinde yerini alan bu konu, öğretmen okullarına anaokulu öğretmeni yetiştiren bir alan açılması gerekliliğini gözler önüne koymuştur. Bu yeniliklerin peşinden anaokulları açılmaya başlamış ancak Kurtuluş Savaşıyla beraber diğer tüm alanlar gibi eğitim kurumları da zarar görmüş, hatta açılan anaokullarından çoğu kapatılmıştır. (Akt. Oktay, 1983; Oktay, 1990) Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ise savaş döneminde büyük zarara uğrayan eğitim sistemi Atatürk'ün benimsediği ilkeler doğrultusunda yeni bir soluk kazanmıştır. Türk eğitim sistemi analizi için ülkeye çağırılan John Dewey'in önerilerinden yola çıkılarak, ilerlemeci bir yaklaşımla batının gelişmelerinden faydalanırken, kültür ve değerlerimize uygun bir eğitim sistemi benimsenmeye başlanmıştır. (Akt. Ummanel, 2017) Son olarak aynı anlayışlarla günümüze kadar ulaşan, okul öncesi eğitim kurumlarına alınacak öğrencilerin yaş aralığı ise Resmi Gazete'de 26/07/2014 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde belirtildiği üzere anaokulu 36-68 ay, anasınıfı ise 57-68 ay olarak belirlenmiştir.

Çocukluk kavramı farklı dönemlerde değişik şekillerde birçok düşünür tarafından yorumlanmış, bu yorumlamalar daha çok çocuğun eğitimine odaklı biçimde ortaya koyulmuştur. Artık birey olarak görülen çocuğun hayata karışabilmesine, fiziksel, bilişsel, sosyal, duygusal kazanımlara ulaşabilmesine, davranış geliştirmesine yardımcı bir eğitim anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu anlayış

beraberinde çocuğa eğitim veren kişinin öneminden, eğitim programına, eğitim materyal ve ortamının düzenlenmesinden, çocukların ilgi ihtiyaç ve gelişim özelliklerine göre düzenlenmesi gerekliliği düşünülerek bu alanlarda da ilerleme sağlamaya gayret edilmiştir. Bu süreçte çocuğun ilgi, ihtiyaç ve gereksinimlerine göre yol gösterecek, çevresine ve topluma olan sorumluluklarını yerine getirmesine yardımcı olacak, gelişim alanlarına katkı sağlayacak eğitim ihtiyacı ilk olarak okul öncesi eğitim anlayışı ile giderilmeye çalışılmaktadır.

Erken çocukluk felsefesinin derin kökleri olduğunu bilmek bugün eğitimcilerin, tasarımcıların ya da çocukluk kavramıyla ilişkili diğer alan çalışanlarının alana etkilerini olumlu yönde etkileyecektir. Eğitim programları, materyal, teknik ve yöntem tasarımları bu temel dahilinde ilerleyecektir ve çocuğun öğrenme özelliklerine en uygun sonuçlar çıkacaktır. Aynı zamanda tarihe bakmak zamanın dini, politik ve ekonomik baskılarına çeşitli yaştaki çocuklara ve öğrenmelerine nasıl etki ettiği genel anlamda bir bakış açısı sağlamaktadır. (Gordon ve Browne, 1989). Kısacası çocuğa karşı olan yaklaşımlar hakkında tarihi bilgiye sahip olan öğretmenler öğrenme materyallerinin, teknik ve yöntemlerin çocuk üzerinde etkisine hakim olacak ve buna göre düzenleme yapacaktır. Bu tarihi bilgiler farklı disiplinlerle çocuk eğitimi alanı arasında etkileşimli çalışmalara yön verici nitelikte olmaktadır.

1.1.2 Okul Öncesi Eğitim Amaçları ve Önemi

Türk Milli Eğitimin en genel amacı topluma katkı sağlayan bireyler yetiştirmek ve bireyin mutlu olmasını sağlamaktır. Diğer özel amaçlar bu genel amaca hizmet etmektedir. Eğitim kurumlarının bu amaçlar doğrultusunda kendileri için belirledikleri özel amaçları bulunmaktadır. Bu genel amaçlar her eğitim basamağına yol gösterici olduğu gibi okul öncesi eğitimin de özel amaçlarına ışık tutmaktadır (Arı, 2018; Güven ve Azkeskin, 2014). Milli Eğitim Bakanlığı (2013), okul öncesi eğitimin amaçlarını milli eğitimin genel eğitim amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak 4 maddede toplamıştır. Çocukların zihinsel, bedensel ve duygusal gelişimlerini destekleyerek iyi alışkanlıklar kazanmalarına yardımcı olmak, çocukları ilkokula hazırlanmalarını sağlamak, şartları uygun olmayan aile ve çevrelerden gelen çocukların eşit şartlarda eğitim almalarını sağlayacak bir

ortam oluşturmak, çocukların Türkçeyi güzel ve doğru konuşmalarını sağlamak. Milli Eğitim Bakanlığının ön gördüğü bu temel amaçlar ülkemizdeki okul öncesi eğitimin genel çerçevesini oluşturmuştur.

Çocukların gelişim özellikleri dikkate alındığında bilişsel, duygusal, sosyal, fiziksel alanlardaki gelişimlerinin en hızlı olduğu dönem okul öncesi eğitim dönemidir. Bu nedenle özel olarak ilgilenilmeye ve bu sürecin takip edilerek desteklenmesine ihtiyaçları vardır. Çevrelerini keşfetmeye başladıkları andan itibaren içlerinde var olan merak duygusunu canlı tutup bu merak duygusunu yönlendirecek alanlar bulmasında çocuğa yardımcı olmak gerekir. Okul öncesi eğitimi ise bu duruma elverişli ortamları, ilkeleri, yöntemleri ve eğitimcileriyle serbest bir öğrenme ortamı oluşturmaktadır. Onların ihtiyaçlarını kültürel, sosyolojik, evrensel olarak en uygun yollarla en iyi şekilde nasıl karşılanacağı her zaman erken çocukluk eğitiminin asıl hedefidir. Bu amaçlar doğrultusunda düzenlenen eğitim ortamı, eğitimde kullanılacak yöntem ve teknikler, yaş grubuna uygun hale getirilerek öğretimde uygun şekilde kullanılır. Ayrıca her çocuğun kendine özgü öğrenme özellikleri, bireysel öğrenme ve gelişme farklılıkları bulunmaktadır. Gelişim ilkelerinden “Gelişim bireysel farklılıklar gösterir.” maddesi düşünüldüğünde toplu eğitimin yanında her çocuğun kendilerine uygun seviyede öğrenmesine olanak sağlamak eğitimin amaçlarından biridir. Her aşamanın özenle takip edildiği okul öncesi eğitim çocuklar için uygun öğrenme ortamları oluşturur.

Birçok amaca hizmet eden okul öncesi kurumları bireyin eğitim sürecinin ilk ve önemli bir basamağıdır. Okul öncesi yaş aralığının ise kendine özgü davranışsal, gelişimsel birçok özelliği vardır ve kurumlar bu özellikler doğrultusunda plan ve programlanmıştır. Bu plan ve program içerisinde kullanılacak her türlü öğrenmeyi destekleyici, bilgiyi iletmeye dair araçların düzenlenmesi okul öncesi eğitimin amaçlarına hizmet edecek nitelikte olmalıdır.

1.1.3 Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Gelişim Özellikleri

1.1.3.1 Bilişsel Gelişim

İnsanların iç güdüsel olarak çevresini anlamlandırmaya dair sürdürdükleri arayış onları karşılaştıkları bazı durumlar sonrasında bilginin varlığına götürmüştür. Bilginin var olması insanları öğrenme ihtiyacına iten en önemli etkidir. Öğrenme duyu organlarının görme, duyma, koklama, tatma, dokunma gibi işlevlerinin aktif hale gelmesiyle başlar. Alınan verilerin zihinde analiz, sentez ve geri dönüt gibi işlevlerin gerçekleşmesiyle devam eder. Etkili öğretimin ilk koşullarından biri kişilerin gelişim basamakları ve yaş gruplarını dikkate almaktır. Eğitim kurumlarında ise bunların yanında öğrencilerin düşünme özelliklerini bilmek ve bakış açılarını anlamak eğitim ortam ve materyallerine etki etmektedir. (Slavin, 2012; Peters, Neisworth ve Yawkey, 1985)

Dünyaya gelir gelmez keşfetmeye başlayan çocuğa okulla beraber merak duygusuna rehber olacak öğretmenler eşlik etmektedir. Çocuğun merak duygusuyla öğrenmeye başlaması için öğretmenin onların öğrenme özelliklerini bilmesi gerekmektedir. Bilişsel gelişim alanı zihindeki bu öğrenme fonksiyonlarının işleyişini anlamaya yarayan inceleme alanıdır. Geniş tanımıyla bilişsel gelişim, bilginin anlamlandırılmasını, yorumlanmasını, belleği, düşünmeyi, problem çözme, akıl yürütmeyi ve buna benzer zihinsel süreçleri kapsayan bir gelişim alanıdır. (Yeşilyaprak, 2015)

Bilişsel gelişim başlığı altında zihinsel işleyiş sürecini anlamak, eğitim ortamlarının düzenlenmesi ve tasarlanması konusunda tasarımcıya çocukların gözünden dünyayı algılama fırsatı sunar. Çocukların öğrenmelerine direkt etkisi bulunan eğitim materyalleri aynı etki görevini dolaylı yoldan materyallerin tasarlanmasında rol oynayan tasarımcılara da vermektedir. Dolayısıyla çocukların öğrenme özelliklerini bilmesi gerekenler sadece öğretmenler değildir.

Çocukların insanların bebeklikten başlayarak öğrenme özelliklerini inceleyen, bireyin zihinsel süreçleri üzerinde çalışan ve alana katkı sağlayan önemli kuramcılar vardır. Bilişsel alan kuramcılarında Jean Piaget, Lev Vygotsky ve Bruner'in düşünceleri bu bölümün içeriğini oluşturmaktadır.

1.1.3.1.1 Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı

İnsanların içine doğduğu dünyayı anlamlandırma hali zihinsel gelişimin ilk belirtilerindedir. Bu zihinsel süreçlerin geçmişten günümüze insanların genetik yapısında var olduğu Piaget tarafından savunulan bir gerçektir. Biyoloji alanında eğitim gördüğü bilinen Piaget evdeki 3 çocuğunu sürekli olarak inceleyerek notlar tutmuş, bilgiyi kazanma süreçlerinin birbirlerine benzer ve bunların da olgunlaşmaya bağlı bir süreç olduğunu saptamıştır.

Biyoloji konusundaki bilgilerine dayanarak Piaget, şema, örgütleme, adaptasyon, dengeleme, uyumsama gibi temel kavramları insan zihniyle özdeşleştirerek bilişsel gelişim kavramını açıklamaya çalışmıştır. Bu kavramların en temeli “şema”, doğumdan başlayarak zamanla içerisinde bulunduğumuz çevreyi algılamamıza, anlamamıza yardımcı olan, organize olmuş, tekrarlanabilen, örgütlenmiş davranış ve özelliklerin bütünü ile ilgili örüntü ve kalıpların tümüdür (Deniz, 2016). Kişinin yeni bir durum veya şema karşısında var olan bilgisinin sarsılması durumunda bilişsel dengesini tekrar sağlama arayışına girmesi ise “dengeleme” kavramıyla açıklanabilir. Adaptasyon ise özümleme ve uyumsama olarak iki temel süreçten oluşur. İnsanın zihinsel süreç içerisinde edindiği bilgiyi eski bilgilerinin arasına koyamadığı durumlarda ihtiyaç duyduğu uyum sağlama eğilimi huzursuzluk durumuna yol açar ve bu durum geçinceye kadar zihnin işleyişi devam eder. Bu durumda eski şema değişikliğe uğrar ise “uyumsama”, yeni bilgi eski şemaya uydurulur ise “özümleme” olarak adlandırılır. “Örgütleme”, zihinde var olan bilgilerin yeni bir zihinsel faaliyet sırasında ortaya çıkan bilgiyle koordine olması veya yeni öğrenilen bilginin zihinde kendi yerini bularak sistematize olması durumu olarak açıklanabilir. (Woolfolk, 1990) Tüm bu kavramlar bilişsel gelişim evresinde her bireyin karşı karşıya kaldığı durumlar olarak görülmektedir. Piaget aynı zamanda bilişsel gelişim alanını aşamalara ayırarak açıklamaktadır.

1. Duyusal – Motor Dönemi (0-2 yaş)
2. İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş)
3. Somut İşlemler Dönemi (7-12 yaş)
4. Soyut İşlemler Dönemi (12- + yaş)

Piaget'in bilişsel gelişim evrelerinden 2-7 yaş aralığını kapsayan işlem öncesi dönem aynı zamanda okul öncesi eğitim dönemi çocuklarının bilişsel

özellikleri hakkında bilgi verici kısımdır. Bunu yanında 0-2 yaş duyu motor dönemi ise çocuğunun bilişsel özelliklerinin etkilerinin okul öncesi eğitimde ortaya çıkması açısından önem taşır. Araştırma konusunun okul öncesi eğitim kapsamında olduğunu düşünürsek bu iki dönemin incelenmesi yeterli olacaktır.

Duyu-motor döneminde bebek dış dünyayı tanımak duyularını ve motor becerilerini kullanmaktadır. Dış dünyadan aldığı verileri anlamaya, işlemeye çalışmaya başlamıştır. Tatma, koklama, görme, işitme gibi yollarla deneyim elde etmeye başlaması bu deneyimler sonucunda şema yapısının oluşmasını sağlamaktadır. Önceleri amaçsız olan bu davranışlar yerini sistemli, amaçlı ve organize hale bırakmaya başlar. Öğrenme ilk olarak bu aşamada gerçekleşmektedir. Bellek ve düşünce kavramının temelleri atılmıştır. Ağladığında annesinin onunla ilgilendiğini fark eden bebek bu durumu belleğinden alıp kullanmaya başlamıştır.

Bellek, düşünme ve akılda tutma gibi olguların başlangıcı olarak kabul edilebilecek nesne devamlılığı davranışı yine bu dönemde ortaya çıkmaya başlamıştır. Bebekleri eğlendirmek için yapılan “Ce e” oyunu nesne devamlılığına bir örnektir. Karşısında iken elleriyle yüzünü açıp kapatan bir kişi karşısında bebek, yüzünü kapattığında o kişinin kaybolduğunu düşünür ve bir zaman sonra dikkatini başka yöne verir. İlerleyen zamanlarda nesnenin yok olmadığını anladığında, bu durumu şema olarak zihninde bir yere yerleştirir ve artık herhangi biri bu oyunu yaptığında belleğinden şemayı çıkararak düşünebilir. Sonuç olarak kişinin hala orada olduğunu kavrayabilir. Daha sonrası için çocuğu düşünmeye, bilginin varlığına ve kullanılabilirliğine iten bu durum duyu motor dönemin önemli konularındandır.

İşlem öncesi dönemdeki (2-7 yaş) çocuk ise genel anlamda bakıldığında artık düşünmeye başladığından davranış yönelimi için duyuşsal özelliklerine daha az bağımlı hale gelir. Bir önceki döneme göre daha da karmaşık hal alan bu dönemde çocuk artık semboller ve nesnelere arasında bağ kurmaya başlar. Temsil kabiliyeti ortaya çıkar. (Wadsworth, 1984). Bu genel özelliklerin yanında Piaget okul öncesi dönemi kapsayan işlem öncesi dönemi iki başlık altında özel olarak incelenmektedir. Sembolik dönem 2-4 yaş aralığını kapsarken sezgisel 4-7 yaş aralığını kapsamaktadır.

Sembolik dönemdeki çocuk nesnelere, simgeler ve sözcükler arasındaki ilişkileri bilinçli olarak konuşma dilinde, çizimlerinde ve zihninde kullanabilmektedir. Zihinsel imgeler nesne ve geçmiş algı ürünlerinin birebir aynısı değildir. Çizimleri temsil ettikleri ile benzerlik taşıdıklarından, zihinsel görüntüler de algıların taklitleridir ve mutlaka aslıyla benzerlik taşırlar (Watsword,1984). Nesnelere zihinsel temsilleri artık çocuğun biliş özelliğidir. Artık anlatılan hikayeleri zihinde canlandırabilir aslan kelimesini daha önce bir şekilde gördüğü aslan figürüyle bağdaştırabilir. Ya da tam tersi şekilde şahit olduğu bir olayı içinde bulunduğu nesnelere karşılık gelen sembolik işaretlerle açıklayabilir ve taklit edebilir.

Bu dönemin öne çıkan önemli özelliklerinden biri de çocukların ben merkezci olmasıdır. Başkalarının yerine kendini koymak ve kendisi dışındaki insanların ne düşündüğünü önemsemek bu dönem çocuğunun özelliklerinden biri değildir. Ancak bu benmerkezci anlayış okul öncesi eğitim ortamlarında sosyalleşeceğinden değişiklik göstermeye başlamasına yardımcı olmaktadır. Bir diğer özelliğe göre de çocuklar sınıflandırma yaparken yalnızca nesnenin bir tür özelliğine odaklanmaktadır. Aynı boy ve renk kalemleri bir araya getirmek onları zorlayabilir. Sadece nesnenin kırmızı olması özelliğine göre sınıflandırma yapma durumu olası bir durumdur. (Deniz, 2010; Deniz, 2016; Fazlıoğlu, 2009; Senemoğlu, 1997).

Sezgisel dönemde ise henüz üst düzeyde sınıflandırma yapamayan çocuklar bütün ve parça arasında ilişki kurmakta güçlük çekebilmektedirler. Nesnelere şekillerine göre sınıflandırabilir fakat ilişkilerinin tam olarak farkında olamayabilirler. Blokları boyut fark etmeksizin renklerine göre ayırabilir fakat sarı blokların küp şeklinde olduğu sonucunu fark edemeyebilirler. Yani nesnenin her iki özelliğine dikkat verip bu özelliklere göre sınıflandırma yapmak sezgisel dönemde olan çocuk için zorlayıcı olabilmektedir.

Cansız nesnelere canlı özellikleri yüklemeleri ise animizm olarak açıklanmaktadır. Bu özellik sembolik dönemde kendini gösterse de sezgisel dönemde daha çok ön plana çıkmaktadır. Animizme göre iki kalemi birbiriyle konuşturabilir, onlara yemek yedirebilir veya onlara oyun oynatabilir. Bu aynı

zamanda çocuğun içindeki çatışmaları ortaya koymasına, duygularını yansıtabilmesine yardımcı olabilecek bir süreçtir (Fazlıoğlu, 2009).

Piaget'e göre çocukların çevreleriyle etkileşime geçerek, öğrenim süreçlerini tecrübe ederek şemalarını yeniden düzenlemelerine fırsat verilmesine ihtiyaçları vardır. Bu da yeni nesnelere şemanın genelleştirilmesi anlamına gelir. Dil gelişiminin de bu ve bunun gibi bilişsel önkoşullara bağlı olduğunu savunan Piaget, duyu motor döneminde fiziksel ortamdaki hareketleri nesnelere dayandıracak işaretler kullanabilme, nesnelere ve olayları zihinsel olarak temsil edebilme kapasitesini arttırmaktadır (Small,1990). İşlem öncesi dönemde etkinlik planlamalarında drama, fiziksel etkinlik ve nesnelere kullanıldığı oyunlara yer verilmeli, etkinliklerde veya etkinlik dışı kullanılması gereken materyaller grafikler, resim vb. görsel türde olmasına dikkat edilmelidir (Yeşilyaprak, 2015).

Piaget'in belirlediği bu öğrenim aşamaları birbirinden etkilenmektedir. Ancak etkisi hemen o an değil bir sonraki aşamada ortaya çıkmaktadır. Duyu-motor döneminde nesne devamlılığı kazanmış çocuk işlem öncesi dönemde artık tamamen nesnenin gözden kaybolduktan sonra bile yok olmadığını bilir. Piaget genel olarak erken çocukluk dönemini sorunlu bir dönem olarak kabul etmiştir. Süreçlerin başladığı ancak sonuca ulaşmadığı bir geçiş önemi olarak sınıflandırma, gruplama gibi bilişsel olguları temel düzeyde öğrenme, karmaşık işlemlerde akıl yürütme, probleme birçok açıdan yoğunlaşma gibi birçok aşamanın başlangıcını içeren bir dönem olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla bu geçiş dönemini en iyi şekilde atlatmak için okul öncesi dönem eğitimi ile alakalı kişi veya kişiler çocukların bilişsel gelişim özelliklerini bilmelidir. Çünkü eğitsel anlamda çocuğun üzerinde bırakılabilecek her türlü etki eğitimin bir sonraki basamağında etki edebilir.

1.1.3.1.2 Vygotsky'in Bilişsel Gelişim Kuramı

Sosyal hayatın bilişsel gelişime olan katkıları üzerine odaklanan Vygotsky, çocuğun çevresiyle olan etkileşiminin sonucunda beceri, fikir, kavram, olay ve olguları öğrendiklerini ileri sürmüştür. Bu devrede çocuğun kendinden daha fazla deneyimli, bilgi sahibi bireylerle kurdukları iletişimin içerisinde olmasının bilişsel gelişim alanına önemli derecede etki ettiğini düşünür.

Çocukların aileleri, yaşadıkları toplum, sosyo-ekonomik durum, etkileşim içerisinde buldukları bireylerin eğitimi, kültür anlayışı gibi birçok etken öğrenmelerini etkilemektedir. Her gün akranlarından çok fazla kavram öğrenen çocuk aynı zamanda dil becerilerini geliştirir. Oyun sırasında nesnelere, rolleri ve yönleri tartışır, birbirlerini düzeltir, deneyimlemedikleri durumları ve fikirleri öğrenirler. Bir öğretmen veya istenen bilgi birikime sahip olan akran, çocuğu yeni bilgi ve beceriye ulaştırmak için iskele görevini üstlenebilir ve erişimine yardımcı olabilir. Öğretmenlerin gözlem yetenekleri, çocuğun öğrenme sürecinde nerede oldukları, nereye gidebileceklerini, kişisel ihtiyaçlarını ve çevrelerindeki sosyal ortamı ortaya koymasında büyük etkindir. Bu gözlemler sayesinde eğitimci çocukların öğrenmelerini destekleyebilir, müfredatı ve öğrenme yöntemlerini buna göre organize edebilir. (Mooney,2000).

Vygotsky bilişsel gelişim kuramında Piaget gibi gelişim evrelerinin kesin ve net olarak dönemlere ayrılamayacağını düşünmektedir. Ancak Piaget'in benimsediği kavramlar gibi Vygotsky'nin de sosyal öğrenme kuramını dayandırdığı içselleştirme ve yakın gelişim alanı kavramları vardır.

Vygotsky'e göre yetişkinin veya çevresindeki herhangi birinin olaya verdiği tepkiyi kendi için daha sonra kullanmak için alır. Bu eylem ve sonucu çocuk tarafından içselleştirilir. Dil öğrenimi konusunda da aynı şey gerçekleşir. Çevre ile etkileşiminde kullandığı ve öğrendiği dil unsurlarını ustaca kullanmaya başladığında, düşünce ve konuşma yapısı bir araya gelerek bilişsel süreçlerin özelliklerine karışmaktadır. (Yeşilyaprak, 2015; Deniz, 2016).

Vygotsky'e (1978) göre, çocukların gelişim düzeylerini belirleme konusunda en az iki düzey ortaya çıkmaktadır. İlk düzey gerçek gelişim düzeyi. Tamamlanmış olan gelişimsel aşamaların sonucunda ortaya çıkan zihinsel işlevlerin düzeyi olarak adlandırılır. Çocukların kendi başlarına yapabilecekleri zihinsel çalışmalar zihinsel yeteneklerinin göstergesi olarak görülmektedir. Yakın gelişim alanı, bağımsız olarak problem çözme davranışı ile yetişkin rehberliğinde problem çözme davranışı arasında belirlenen potansiyel gelişim düzeni arasındaki mesafedir. (s.85-86) Çocukların problemleri çözmeye çalışırken yetişkin biriyle etkileşim içerisine girmesi aldığı tepkileri içselleştirerek etkili öğrenme gerçekleştirmesini sağlamaktadır. Bilinçli bir yetişkin bilişsel gelişim süreçleri

içerisinde çocuğun zihinsel fonksiyonlarını harekete geçirecek soru, problem ve materyallere ne kadar maruz bırakırsa bu sürece o derece olumlu etki edebilir. Ancak zorlayıcı tavır tam tersi etki gösterebilir. Çocuğun düşünmesine fırsat verilerek problemi çözebileceğine yönelik iş birliği içerisinde olup, çocuğa zaman tanınmalıdır (Meece, 2002). Bu açıdan düşünüldüğünde eğitim ortamında kullanılacak bilgilendirmeye dair araç gereçlerle ilgilenen çocuğun kendi başına edindiği bilgiyle çocuğu yönlendiren bir eğitimciyle edindiği bilgi farklı olacaktır. Nesnelerin, olay ve olguların görselleştirilmesi üzerine oluşturulabilecek olan her türlü materyal çocukların durumu içselleştirerek etkili öğrenmesine, eğitimci eşliğinde yarar sağlar. Vygotsky (1998), çocukların gelişme düzeyi sınırlılıkları dahilinde yardımla, kendi başına yapabileceklerinden daha fazlasını yapabileceklerini düşünmektedir.

Vygotsky kuramına göre veliler, eğitimciler, akranlar veya yaşça büyük arkadaşlar kısacası çevresindeki bireyler çocuğun bilişsel gelişimine yakın gelişim alanı yoluyla etki edebilir. Özellikle eğitimcinin problem çözmeye ilişkin tavırları çocuk üzerinde fazlaca etkilidir. Bir problem durumunda bir başkasının yönerge ve geribildirimleriyle çocuk rahatça çözüme ulaşabilmektedir. Gittikçe daha komplike olan sorunları çözmeye konusunda çocuğu ustalaştırmaktadır. Eğitimcinin ya da yetişkinlerin görevi problemi çözmek değil çözmeye teşvik etmek olmalıdır.

Bilişsel gelişime etki edeceği düşünülen araçlardan bir diğeri de araç gereç ve materyal kullanımınıdır. Eğitim ortamlarında kullanılan araç-gereç ve materyallerin seçimi, hazırlanması yakın gelişim alanının hedefleri dahilinde olmalıdır. Materyallerin güçlük derecesi bilişsel gelişim alanının özellikleri gözetilerek seçilmelidir. Sosyal çevrenin eğitim üzerinde fazlaca etkisi olduğunu bilmek eğitimcinin öğretimde aktif ve faydalı olmasını sağlayacaktır (Deniz, 2016).

1.1.3.1.3 Bruner Bilişsel Gelişim Kuramı

Buluş yoluyla öğrenme düşüncesinin öncüsü olan Bruner, bilişsel gelişim üzerinde çalışmaları ile adından söz ettirmiştir. Bilişsel gelişim alanı çerçevesinde zihin ve kültür ilişkisinden, buluş yoluyla öğretim yönteminden bahsedip, bilişsel gelişim alanını Piaget gibi dönemlere ayırarak düşüncelerini ortaya koymuştur.

Bruner'e göre eğitim öğretim süreci içerisinde öğretmenler konularının temel yapısını keşfetmeye yönlendiren durumlar sağlayarak öğrencileri kendine çekmelidir. Yapı ise konunun temel düşüncelerini, kalıplarını, aralarındaki ilişkiyi ve temel bilgilerini içerir (Woolfolk, 1990). Eğitimcinin rolünün bilgiyi gelişen zihinlere uygun şekillerde sokmak olduğunu düşünen Bruner, öğretim materyallerinin öğrencilerin var olan özelliklerine göre düzenlemesi, sıralanması ve uygun formlara yerleştirilmesi gerektiği düşüncesindedir. (Bigge, 1982, s.244). Bruner'in (1966), "Herhangi bir konu, herhangi bir yaştaki herkese dürüst ve kullanışlı şekilde öğretilir." ifadesi ise uygun koşullarda etkili öğretimin gerçekleştirilmesinin mümkün olduğunu özetler niteliktedir (s.202).

Kültür kavramının bilişsel gelişime olan getirileri üzerine fazlaca düşünüp, zihnin büyümesinin kültüre bağlı olduğunu ileri sürmüştür. Bruner'e göre, insan büyümesi gen ve kromozom tarihine değil, insana kültürden yansıyan tarihe bağlıdır. Bireysel yetkinliğin sınırlarını belirleme kültür gelişmişliği potansiyelini kullanma yeteneği ile ilişkilidir. Bu potansiyeli ortaya çıkarmanın bir yolu da eğitim ortamlarıdır. Belirli ortamlardaki durumlara anlam atayarak anlam verirler. Anlam verme, dünyayla olan paralellikleri kültür bağlamında konumlandırmayı içermektedir. Anlamlar zihinde olmasına rağmen kökenleri ve yaratıldıkları kültürde önemli yerleri vardır. Evrim sürecinde zihin insanı kültür araçlarını kullanmasını sağlayacak şekilde evirmektedir. Zihinsel işleyişteki tek çeşitlilik kültür olmasa da aklın doğası ve kullanımındaki bireysel farklılıklar farklı kültür ortamlarının sağladığı çeşitli fırsatlara gönderme yapabilir (Bruner, 1996, s.3-4). İnsanların bu zihinsel evrim sürecinde etkilendiği ortamlardan biri olan eğitim ortamları da kültürden oldukça ilham almaktadır. Materyallere ister istemez yansıyan kültür etkileri zihnin, içinde bulunduğu topluma ayak uydurmasını sağlamaktadır. Kültür etkisi eğitimcilerin ve materyal tasarımcılarının dikkate alması gereken konulardan biridir.

Bruner'in bilişsel gelişimi dönemlere ayırmasının Piaget'in bilişsel gelişim dönemleriyle paralellik gösterdiği görülmektedir. Eylemsel, imgesel ve sembolik olarak ayırdığı dönemler Piaget'in dönemleriyle içerik ve yaş aralığı özelliği açısından benzerlik gösterdiği görülebilir. Eylemsel dönem 0-3 yaş aralığını kapsamaktadır. Bruner'in benimsediği yaparak yaşayarak öğrenme evresinin ve zihin kavramının oluşmaya başladığını düşündüğü bir dönemdir. Bireyin doğrudan

edindiği deneyimler zihinsel süreçlerin gelişmesine katkı sağlamaktadır. İmgesel dönem 4-6 yaş içerisinde değerlendirilir. Bilgi görsel imgeler şeklinde saklanır. Dolayısıyla bu dönemde yeni bir konu ğretimi yapılırken sözel bilgilere eşlik edecek diyagramların ve görsellerin kullanılması yarar sağlamaktadır. Özellikle daha önceki yaşantıların ortaya çıkarılması konusunda kitaplar ve ilgili tablolar hatırlamalara yardımcı olabilir. Sembolik dönem ise 7 yaş ve üzeri dönemleri kapsamaktadır. Bruner artık kelimelerin matematiksel semboller veya diğer sembol sistemleri içerisinde olduğunun farkına vararak sembolik düşünmenin başladığını düşünmektedir. (Meggitt, 2006). Okul ncesi yaş grubu için Bruner'in önerdiği görsel imgelerin var olması gerekliliği genel olarak araştırmanın vurguladığı konulardan biridir. Bu gösteriyor ki görsel kullanımın gerekliliği bilişsel alan kuramcılarının da çokça değindiği bir konudur.

Son olarak buluş yöntemi ise bireyin bilgiyi hazır olarak yetişkinden, eğitimciden direkt olarak değil, keşfederek kavramın, olayın ve olgunun farkına vararak alması temeline dayanmaktadır. Eğitimcinin rolü ise bu güdüleyici keşfetme ortamını düzenleyip çocuğa sunmak, bilgiye ulaşmasında destekleyici olmaktır. Öğrencilerin ğrenmeye güdülenmesi ise müfredat planlaması dahilinde sadece ne öğretildiği değil nasıl öğretildiği ve ilgiyi nasıl uyandırdığımızla da alakalıdır. Keşfetmeye olan ilginin artmasına yönelik materyal tasarımı ise potansiyeli fazla olan öğrencilerle sınıflandırılmamalıdır. Yani sınıfta ilgili olan çocukların ilgisini taze tutacak, ilgisiz sayılabilecek öğrencileri de kendine çekecek potansiyele sahip materyaller bulundurulmalıdır. Yine ilgisiz sayılabilecek çocukların güvenine zarar vermeden öğrenmeye karşı isteklendirecek şekilde olmalıdır. Ayrıca buluş yöntemi düşünüldüğünde akla sadece resimlendirilmiş ve sembolize edilmiş biçimsel konular gelmemelidir. Her türlü alanda buluş yöntemi kullanılabilir ve kullanım çeşitliliği eğitimcinin donanımına bağlıdır (Bruner, 1960).

Yaşın ilerlemesiyle bireylerin bilişsel özelliklerinde gözle görülür değişimler gerçekleşmektedir. Görüldüğü üzere her kuramcı bu özellikleri farklı açıdan ele almışlardır. Ancak hepsinin ortak noktası eğitimci rehberliğinde konuya, ğretim tekniğine uygun eğitim materyallerinin kullanım gerekliliğidir. Çocukların gelişimlerine etki edecek her türlü materyalin ileriki yıllara yn vereceği unutulmamalıdır. Dolayısıyla eğitim-ğretim sürecine dahil edilecek materyal

hazırlarken çocukların gelişim alan özelliklerine, özellikle zihinle birebir bağlantısı olan bilişsel alan özelliklerine dikkat edilmelidir.

1.2. ALGISAL GELİŞİM

İnsanın gelişimsel özellikleri bilgi edinme sürecine hazır olmasını gerektirmektedir. İsteyerek veya istemeyerek bilgi edinmeyi mümkün kılan her türlü mekanizma insan üzerinde etki bırakmaktadır. Duyu organlarımız bilgi edinme mekanizmalarıdır ve duyum yoluyla edindiğimiz bu bilgiler zamanla çoğalarak zihinde kendine bir yer bulmaktadır. Üst üste konumlanan bu bilgi yığını kendi içlerinde çeşitli anlamlar içermektedir. Bu bilgi yığılması altında insan artık algıda seçici hale gelerek kendine fazla gelen bilgiyi özümseyemeyecek hale gelir. Ayrıca zamanla bilgiyi içselleştirmek için daha az bilgi ipucuna ihtiyaç duymaktadır. Tüm bu sistem algısal gelişim başlığı altında incelenmektedir.

Algısal gelişimin ilk gerekliliklerinden biri bilgiyi algılayacak kişi ve ikinci olarak bir uyandırıcıdır. Kişi algılama sürecinde birçok duyu organını harekete geçirir. Her duyu organının algılama süreci farklı işlemektedir. Görme, işitme, dokunma, koklama, tatma algılamayı mümkün kılan beş duyu organımızdır. Filozof John Locke öğrenme kaynaklarını %10 duyma ve %83 çevrenin gözlenmesi şeklinde oranlamıştır. Bu oranlar gösteriyor ki insanlar bilgiye ulaşımı büyük oranda görsel yollarla sağlanmaktadır (Akt, Ertan ve Sansarcı, 2017). Dolayısıyla eğitimde en önemli rolü ise görme ve işitme oynamaktadır. Sonuç olarak eğitim-öğretim ortam tasarımları içerisinde görsel tasarım öğeleri, çevrelerini kuşatan bilgi yoğunluğu içerisinde görsel öğelere odaklanan okul öncesi eğitim çocuklarının algılarına etki edecek ve çocukların ilgilerini uyandırarak algısal özelliklerini harekete geçirecektir. Bu durumda görsel algılamanın okul öncesi çocuklarında etkisi büyüktür.

Birçok araştırmacı (Anderson ve Cuneo, 1978; Gelman, 1969; Wohlwill, 1962) algılamanın tüm davranışlar için temel olduğunu ve bilgi ile kavramsal operasyonlar arasındaki ilişkilerin gelişim boyunca devam ettiğini savunmuştur. (Shepp, 1983)

Biliş ve algı arasındaki ilişki ise süreklidir. Duyu organlarıyla toplanan bilgi zihne geçer, diğer duyumlarla birleşir, anıları getirir, hedeflerin şekillendirdiği eylemlere yol açar. Bu durum duyu ve biliş arasındaki bilgi, zihinde kendine yer

bulana dek sürekli dönüşüm geçirmektedir. Yenilenme işlemi sürekli gerçekleşmekte, yerini yeni düşünce ve eylemler almaktadır. (Stöckle, 2012).

Gittikçe dikkat süreleri uzayan çocuklar çevrelerindeki uyaranları algılamaya açık hale gelmektedir. Görsel öğeleri okumaya çalışarak yetişkin olmadığına bilgi edinimi gerçekleştirmeye devam etmektedirler. Algısal süreçler her yaş grubunda farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Piaget'in işlem öncesi dönemindeki nesne ve semboller arasındaki bağlantıyı kurmaya başlayıp ilerleten, Bruner'in ise imgesel dönemine denk gelen ve görsel belleğin geliştiği 2-7 yaş dönemleri kapsayan okul öncesi dönemde algılama süreci son derece önemlidir. Duyuların istemsizce kullanıldığı dönemlerin yerini bilinçli duyu kullanımı almaktadır. Bu algıladıklarıyla dünya hakkında daha fazla bilgi edinmektedirler.

Beynimiz dünya hakkındaki bilgileri kaydetmekten daha fazlasını yapar. Algılama sadece deklanşöre basmak ve bir resmin beynin üzerine basmasına izin vermek değildir. Duyusal bilgileri sürekli olarak filtreleriz ve algıları bizim için anlamlı olan şekilde çıkarırız (Myers, 2010).

1.2.1 Gestalt Kuramı

Algı genel anlamda sadece zihne uyaranların verdiği bilgiyi olduğu gibi almak değil onu zihinde filtrelemektir. Filtreler sonucunda anlamlı olan bilgiyi almaktır. Yani beyin bilgiyi direkt olarak zihne kaydetmekten çok anlamlandırmak için vardır. Gestalt teorisi de basit değişikliklerin anlamı neden değiştirebileceğini açıklamaktadır. Gestalt ilkeleri ise algının zihin üzerindeki bütüncül etkisini görmek için oluşturulmuştur. Bu ilkeler şekil-zemin ilişkisi, yakınlık ve benzerlik yasası, basitlik yasası, simetri yasası, süreklilik yasası ve tamamlama yasasıdır (Graham, 2008; Myers, 2010).

1.2.1.1 Şekil zemin ilişkisi

Şekilleri zeminden farklı algılamamızı sağlayan temel gestalt algı yasasıdır. Şekil olarak adlandırılan kısım yapılandırılmış ve kişinin dikkatinin nesnesi olarak tanınan bölümdür. Zemin ise şekle göre kontrast yapıda olup farklılaşmamış arka planıdır. Kişi yapılandırılmamış arka fona göre nesneyi ön planda görür. Ancak

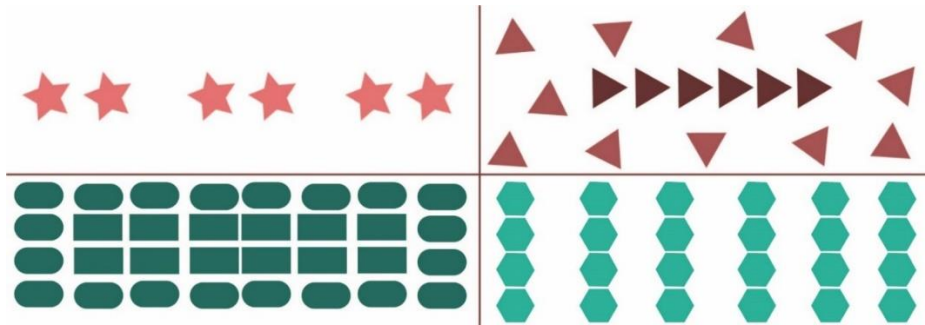
görme alanı içerisinde görsel ortam sürekli taranarak güncellenir. Farklı nesnelere zemine karşı figür haline gelebilir (Travers, 1982).

Şekil-zemin ilişkisi odakta bulunan nesneyle alakalıdır. Bu durum sadece görsel boyutta algılanmamalıdır. Örneğin, okulda o gün hava taşıtlarını inceleyen çocuğun gökyüzünde uçak görmesi durumunda odak uçak olacak ve diğer nesnelere zemin konumunda olacaktır. Ancak dışarıda araba kullanan biri için gördüğü uçak odağındaki trafik lambalarına veya diğer arabalara göre zemin konumunda olacaktır.

Zemin ile şekil arasındaki zıtlık algılamayı kolaylaştırmaktadır. Aksi takdirde şekil-zemin ayrımı güçleşecek ve algılama, dolayısıyla öğrenme önemli düzeyde etkilenecektir. Özellikle okul öncesi eğitim kurumlarında algılanan nesnenin zihinde yer edebilmesi için bu ilişki önemli bir faktördür.

1.2.1.2 Yakınlık ve Benzerlik Yasası

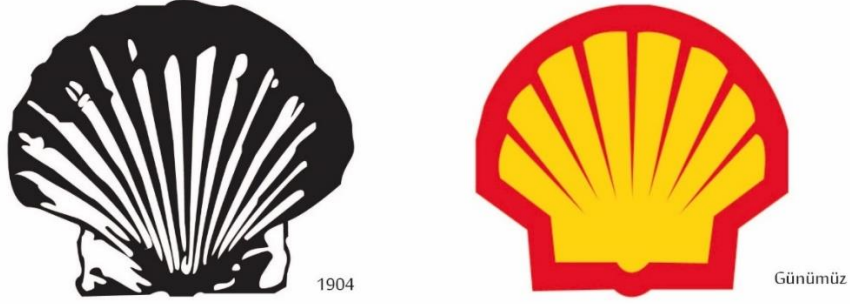
Birbirine yakın ve benzer konumlandırılan uyaranlar algısal olarak gruplandırılma eğilimindedirler. Yakınlık yasasına göre algılamayı deneyimledikten sonra bu dinamik yönleri göz ardı ederek farklı bir algı görüşüne dönmek zordur (Gordon, 1989). Renk, şekil, boyut olarak benzer uyaranların algısal olarak birlikte gruplandırılması benzerlik, aynı şekilde birbirine yakın olan uyaranların gruplandırılması ise yakınlık yasasının sonucudur.

Görsel 3. Yakınlık ve benzerlik yasası örneği

1.2.1.3 Basitlik Yasası

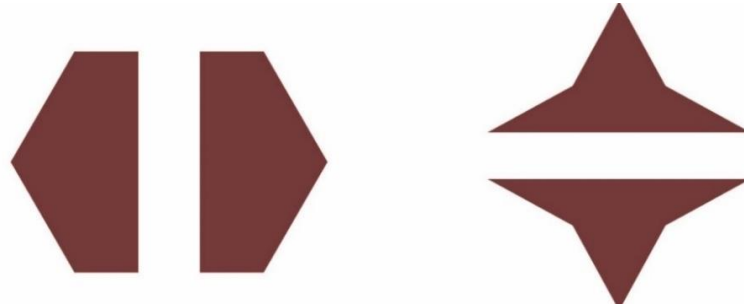
Uyaranlar arasındaki basit, anlaşılabilir ve belirgin olanlar karmaşık olanlara göre daha çabuk algılanırlar. Örneğin, kare, üçgen ve daire gibi şekiller serbest biçimli eğriler, çokgenlere göre daha kolay algılanan şekillerdir (Chun, 2008). Yönlendirme grafiklerinde bilginin kolay algılanabilmesi için basit çizimlerin kullanılması basitlik yasasıyla ilişkilendirilebilir.

Görsel 4. Basitlik yasası örneği

1.2.1.4 Simetri Yasası

Simetri kişide bütün bir figür duygusu uyandırmaktadır. Ayrıca algılamada öne çıkacak güçlü bir düzenleme ilkesi sağlayabilir (Ware, 2020). Doğa bu prensipleri çokça içerisinde barındırmakta ve simetrik bir düzen içerisinde kendini göstermektedir. Bir kelebeğin kanatları, kar tanelerinin yakınlaştırılmış görüntüsü, ayçiçeğinin çekirdekleri algılamamanın etkilendiği simetriye dair uyaranlardır. Algı iki ayrı simetrik nesneyi algısal olarak birleştirme eğilimindedir ve bu dikkat çekicidir. Zihinde istemsiz bütünleştirici etkisi olmaktadır.

Görsel 5. Simetri yasası örneği

1.2.1.5 Süreklilik Yasası

Süreklilik yasasında ise zihin şekiller arasındaki ilişkiyi arar ve devam eden bir uyarana rastlarsa arasında bağlantı kurar. Bu bir hareket, çizgi veya renk olabilir (Graham, 2008). Örneğin, zihin kıvrımlı bir çizginin bir nesneye rastlayana kadar devam edeceğini düşünür. Sosyal medya uygulamalarında birbirini takip eden tasarımların kullanıcıyı içine çeken sistemi süreklilik yasasıyla ilişkilendirilebilir.

Görsel 6. Süreklilik yasası örneği

1.2.1.6 Tamamlama Yasası

Zihin, çevresindekileri düzenlemek için düzensiz gördüğü görüntüyü zihinsel olarak tamamlamaya meyillidir. Uyarıcıyı alan kişinin bilgisi dahilinde gördüğü herhangi bir nesnenin eksik kısmını zihninde bir bütün olacak tanıdık çizgi, ton ve desenle şekilde tamamlar. (Graham, 2008)

Görsel 7. Tamamlama yasası örneği

1.2.2 GÖRSEL ALGI ve DİKKAT

Günümüz teknolojileri algısal deneyimlerimizi arttırmak, duyuları harekete geçirmek için sürekli üretmek öğretici bir çaba harcamaktadır. Bu deneyimler insanı düşünmeye, algısal olarak gelişmeye, zevk almaya, aynı zamanda öğrenmeye iten farklı duyuşal özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Evrimsel anlamda algının işlevi çevremizdeki, dünyadaki nesnelere etkileşime girmemizi sağlamak veya basit tanımıyla davranışlarımızı yönlendirmemizi sağlamaktır (Wade and Swanson, 2001). Davranışları etkileyen bilgi ve bu bilgileri kaydeden süreçler algılarımızda değişikliklere neden olmaktadır. Algısal gelişim incelenirken gelişimde algısal yetenekler ve bu yeteneklerdeki değişimin gözlemlenmesine, bunların yanında gözlemci için hangi bilgilerin var ve etkili olduğu, algılayıcı tarafından ne tür seçim ve analiz yapıldığına dikkat edilmelidir (Rosinski, 1977).

Beyin aynı anda birçok işlemi bir arada yapar. Bu birbirine paralel olarak gerçekleşen işlemleri beyin bütün olarak algılasa da renk, hareket, biçim ve derinlik gibi alt boyutlara ayırır. Bilgiyi birleştirir ve anlamını çözerek zihne aktarımı tamamlanır (Livingstone, 1988). Çocukluk döneminde sürekli gelişim sürecinde olan bu algısal yetenekler gözlemlenerek saptanabilmektedir. Bu nedenle algısal sürecin nasıl ilerlediği, bilginin nasıl alındığı ve kullanıldığı konusunda eğitimciler çocukların algısal yeteneklerini gözlemleyerek önemli sonuçlar elde edilebilmektedir. (Rosinski, 1977). Bu gözlem fırsatı materyal kullanımı konusunda da öğretmene fikir verebilir, çocukların algısal ihtiyaçlarını saptayabilir ve eğitsel ürünleri buna göre düzenleyebilme şansı verebilmektedir. Algısal özelliklerin belirlenmesi sadece öğretmene değil materyal tasarımcısına da fikir vermektedir.

Kişinin ilgi ve ihtiyaçları algıyı etkilemektedir. Çevremizden edindiğimiz anlık deneyimler sadece hangi uyarıların sunulduğuna değil, farkında olmayı seçtiğimiz şeylere de bağlıdır. Dolayısıyla uyarı bakımından kalabalık bir ortamda farkında olmayı seçtiğimiz uyarıyı bulmak daha uzun zaman alacaktır. Seçim zorlaştığından önemli olan dikkati, seçtiğimiz uyarının olduğu yöne vermek ve diğer uyarıyı görmezden gelmeye çalışmak. İnsanlar aynı anda birden fazla nesneyi algılayabilirler ancak daha az öğenin mevcut olduğu kadar hızlı ve verimli bir şekilde algılayamazlar (Pashler, 1995).

Kişi bir bilgi öğrenmek istediğinde soru sorar ve aldığı cevap içerisinden dikkatini çeken, işine yarayacağını veya sorduğu sorunun mevcut ihtiyaçları dahilinde cevabı olarak düşündüğü kısmı bilgi olarak alır. Görsellerde ise ihtiyaçlara uygun olup olmadığını görmek için göz sürekli tarar ve ilgili olduğu konu hakkında bilgiyi alır. Bilgi sözel veya görsel olsun ihtiyaç olan bilgiyi yoğunluktan ayıracak olan yine dikkattir. Bu sebeple bilgi miktarı ve kişinin ihtiyaçlarına, planlarına ve duygularına uygunluk derecesi görsel iletişiminin başarısının önemli belirleyicisidir. Dikkat görsel ile bunu görüntüleyen izleyici arasındaki işlemdir. Dikkatin kişinin kendinde uyandırdıkları tepkileri değerlendirerek etkili görsellerin ayrıştırılması konusunda da önemli yeri vardır (Mulholland, 1973).

Dikkatin kontrolü çocukluk döneminde başlayarak kişiye göre değişiklik göstererek devam eder. Bebekler ve çocuklar dünya hakkındaki bilgileri toplama açısından seçici ve özenli davranmaktadırlar. Ancak dikkat süreleri büyük bir sorun olabilmektedir. Yaş ilerledikçe dikkat süreleri uzayarak konsantre olma, bilgiye odaklanma, dikkat dağınıklığı yaratacak unsurları görmezden gelme ve duyularını belirli amaçlara ulaşmak için sistemli ve amaçlı olarak kullanabilme becerisi geliştirmektedirler. Okul öncesi eğitimcileri bu bilgiler dahilinde etkinlik sürelerini yaş aralığına göre düzenlenmektedir. Etkinlik ne kadar ilgi çekici olursa olsun zamanla çocuğun dikkatini başka unsurlar çekecektir. Dolayısıyla her etkinliğin süresi 15-20 dakika arası olarak belirlenmektedir. (Sigelman and Shaffer, 1991). Etkinlik süresi yanında öğrenme merkezlerinde bulunan materyallerin de belli aralıklarla değiştirilmesi, güncellenmesi gerekmektedir. Eski materyaller bir süre merkezden alınır ve yerine merkezlere güncel materyaller konulabilir. Eğitim ortamlarında kullanılan bilgilendirme materyalleri de dikkati canlı tutmak için belirli aralıklarla güncellenmelidir. Hazırlanan bilgilendirme materyali işlevini yerine getirdiğinde artık göz önünde bulunmasının bir anlamı yoktur. Örneğin, mevsimlerle ilgili hazırlanmış görsel bir grafik belli bir süre sonra çocuklar tarafından artık öğrenilmiş olduğundan grafiğin göz önünde bulunması artık bir etkisi olmayacaktır. Dolayısıyla bilgilendirmeye dair eğitim materyalleri belli bir süre içerisinde işlevini yerine getirecek güçte olmalıdır.

İnsanların çevreden algıladıkları her durum, olay ve olgu bellekte ihtiyaca göre yer alır. Uyarılar içerisinde kişiyi ihtiyaçları dahilinde bilgiyi alabilme

becerisi çocukluk döneminden başlamaktadır. Çocuk öğretmen rehberliğinde ne kadar çok uyaranla karşı karşıya kalırsa yaşı ilerledikçe çevreden bilinçli olarak bilgi toplayabilme becerisi o kadar çok gelişmektedir. Topluma uyum sağlamak için bu beceriye ihtiyaçları vardır ve okul öncesi eğitim kurumu bu konuda çocukları destekleyebilecek donanıma sahip önemli bir kurumdur. Günümüz Covid-19 salgını sürecinde sınıflarda sıkça kullanılan hijyen kuralları bilgilendirme grafikleriyle karşı karşıya kalan ve öğretmen rehberliğinde kuralları deneyimleyen çocuğun, bir toplu taşıma aracı içerisinde salgına karşı alınacak tedbirler grafiklerini de uygulamaya çalışması olası bir durumdur. Çünkü daha önce deneyimlediği bu durum onu çevresinde gördüğü benzer durumla bağdaştırmaya itmektedir. Ya da tam tersi durumda daha önceden çevreden edindikleri deneyimlerle eğitim kurumlarında karşılaştıklarında nesne veya olaylarla yakından ilgili olurlar. Dikkatlerini kendi deneyimleriyle benzer olduğunu düşündükleri durumlara yönlendirebilmektedirler.

Genel olarak açıklamak gerekirse algısal gelişimin temel seyrinin anlamak, bilgiyi alıcıya nasıl iletilebileceğini anlamakta öğreticiye, tasarımcıya yardımcı olur. Çocukların dünya hakkında nasıl bilgi edindiklerini bilmek öğretim yöntemlerini, materyallerini ve ortamlarını nasıl düzenlenmesi gerektiğine dair bilgi verici olur.

1.2.3 GÖRSEL ALGI ALANLARI

Göz- motor koordinasyonu:

Zihnin gözlerle algıladığı uyarıcılara karşı motor beceriler olarak harekete geçmesi ve göz ile motor arasındaki ilişkiyi kurabilme becerisidir. Çocuklar için hazırlanmış el yıkama konusundaki bilgilendirme grafikleri göz motor koordinasyonunu sağlayacak tasarımlar olarak örneklendirebilir. Çocuk el yıkama aşamaları hazırlanan afişten bilgiyi gözleriyle alıp, algıladıktan sonra motor becerilerini harekete geçirerek ellerini gösterildiği gibi yıkamaya başlamaktadır. Kişinin sadece el değil tüm diğer uzuvlarını da kullanabilme yetisi algılarının kişiyi yönlendirilmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Şekil-Zemin ayrımı:

Kişinin bir şekli zeminden ayırt ederken hangisinin şekil hangisinin zemin pozisyonunda olduğunu algılaması durumudur (Arıkan, 2008). Kişi öne çıkan şekli zeminden ayırarak uyarını anlamlandırır, zihinsel veya fiziksel olarak harekete geçer. Şekli zeminden ayırma yeteneği bebeklik döneminde bebeğin anneyi diğerlerinden ayırt etmesiyle başlar ve zamanla değişiklik göstererek ilerlemektedir.

Şekil değişmezliği:

Nesnelerin boyut, şekil, renk gibi özelliklerinin çevreden göze yansıyan özelliklerle yani ışık, konum, durum vb.nin değişmeyeceğini ve her şeye rağmen nesneyi sabit özellikleriyle algıladığımızı ifade etmektedir. Bir ağaç ele alındığında ne kadar uzağa gidilirse gidilsin, hava ne kadar karanlık veya aydınlık olursa olsun ya da ne yönden bakarsak bakalım görünürdeki değişiklik beyindeki ağacın algısal anlamda değişmezliğini zihin kabul eder. Bu şekil değişmezliği olarak adlandırılır (Wade ve Swanston, 2001).

Mekan içerisinde konumun algılanması:

Kişinin şeklin, nesnenin, varlığın kendi içerisindeki parçalarının birbirine olan konumlarına, ilişkilerine odaklanabilmesi ve algılayabilmesi durumudur. Bir masa yan yattığında bacakları ve üst tablasının değişmediği, sadece yönünün değiştiğinin farkında olması gerekmektedir.

Çocuklar kelime, sayı ve sembollerde mekan konum ilişkilerini anlamda sıkıntı yaşayabilmektedir. “9” ve “6” yı, “p” ve “q” yu, “ev” ve “ve” yi birbiriyle karıştırabilmektedirler. Okuma – yazma ve matematiksel sembolleri öğrenmekte zorluklar görülebilmektedir (Mangır ve Aral, 1990).

Mekansal ilişkilerinin algılanması:

Algılama eylemini gerçekleştiren kişinin nesnenin alan içerisindeki diğer nesnelere olan ilişkisini kavrayabilmesi, algılayabilmesi durumudur. Bir mekanda iki ya da daha fazla nesnenin uyararı alan kişi ile, nesnelere kendi aralarındaki ilişkiyi fark edebilmeyi içermektedir (Akt. Demirci, 2010). Bir tasarım içinde çocuğun nesnelere birbirine göre konumlarını algılayabilmesi öğrenme durumunu etkileyen bir etkidir. Mekansal ilişki algısı eğitim-öğretim için önemli bir konudur. Öğretmen o gün içerisinde anlatacağı konu hakkında görsel materyallerden yararlanabilir. Anlatımı yaparken masanın üzerindeki, altındaki, sağ veya solundaki top gibi konum belirten ifadeler kullanması mekânsal ilişki algısı gelişmemiş bir çocuk için zorlayıcı olabilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1 BİLGİLENDİRME TASARIMI

2.1.1 Bilgilendirme Tasarımı Tanımı ve Önemi

Yazının icadından önce ilk insanlar buldukları çevrede kalıcı izli değişiklikler bırakarak varlığını göstermek ihtiyacı hissetmişlerdir. Öyle ki mağara duvarlarına yaşadıkları olayları, avladıkları hayvanları, ailelerini çizdikleri örnekler bunun en büyük kanıtıdır. Bilgi aktarımının ve görsel iletişimin tarihi bu eski çağlara dayanmaktadır. Zamanla toplumun değişmesi ve gelişmesiyle beraber iletişim eskiye nazaran çok yönlü olmaya başlamıştır. Mağara duvarlarına çizilmiş resimlerden tarihsel kalıntıların sunulduğu bir müzenin içerisindeki eserleri tanıtan bir el kitapçığına kadar uzun bir yol almıştır. İlk insanların yaptıkları bu çizimler günümüze kadar gelip hala ne amaçla yapıldığını açıkça olmasa da bize göstermektedir.

Hayatın her alanında karşımıza çıkan tasarım olgusuna tüm dünyada gelişmekte olan teknoloji, sosyal yaşam, ekonomi ve kültür gibi etmenler yeni yeni konular dahil etmektedir. Gelişime ve değişime ayak uyduran tasarım alanlarından grafik tasarım, aynı paralelde kendi içerisinde de değişim ve yenilik göstermektedir. Bu değişim ve gelişim sürecinde grafik tasarım başlığı altında ortaya çıkan alanlardan biri de bilgilendirme tasarımıdır. Her ne kadar yeni bir alan gibi görünse de farklı başlıklar altında uzun süredir var olan ve incelenen bu konu artık bilgilendirme tasarımı başlığı özelinde özenle incelenen bir konu haline gelmiştir. Genel düşüncesi bilginin alıcıya daha iyi ne şekilde aktarılacağı konusudur. Özellikle büyük şehirlerde kullanılan bu tasarım dili evrensel olması açısından yoğunlukla tercih edilmektedir. Bilginin hızlı akışı günümüzün tempolu yaşamının bir parçası haline gelmektedir (Taşçıoğlu ve Aydın, 2015).

İletişim için açılan yollar arttıkça mesajı alacak olan kişinin bilgiye ulaşma yolu çeşitlenmektedir. Bilgi iletim yolları çeşitlendikçe bilgiyi alıcıya aktaracak olan tasarımcının işinin zorluk seviyesi, bilgi tasarımı alanının değeriyle paralel olarak artış göstermektedir. Değeri arttıkça üzerinde daha çok çalışılmakta ve diğer alanlarla arasındaki ilişki ve etkileşime daha fazla odaklanılmaktadır. Bilgi iletim yollarındaki çeşitlilik, mesaj yağmuruna maruz kalan alıcı için de çok yorucu

olabilmektedir. Bu karmaşıklık bilgiye ulaşmak isteyen kişinin edinmek istediği asıl bilgiyi gözden kaçırmamasına ve algılayamamasına neden olmaktadır. Buldukları alanda akıp giden verileri kullanan insanlar her yeni çevrede bu verileri algılamaya ve bilgilerden yararlanmaya çalışmaktadırlar. Bilgi tasarımı bu kargaşa içerisinde düzeni oluşturmak için ortaya çıkan bir kavramdır. Bilgi kirliliği içerisinde alıcı için mesajın algılanabilir hale gelmesi konusu üzerindeki çalışmalar bilgi tasarımcısının görevidir. Bilgilendirme tasarımını bu bilgilerden hareketle tanımlayacak olursak hedef kitlenin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda mesaj içeriğini, sunulacağı ortamı, mesajın kendisini ve biçimlendirilmesini içeren bir süreçtir (Güler, 2008).

Tasarım alanı çok özel, karmaşık, bilimsel, kavramsal vb. birçok bilgiyi çok özel yollarla iletebilir. Bilgilendirme tasarımı kesin olan bilgilerin yayılması amacıyla hazırlanan ve tasarım stratejilerini kapsayan bir daldır (Ambrose ve Harris, 2009). Ortaya çıkan onca bilgi, tasarım konusu genelinde ve bilgilendirme tasarımı özelinde düzenlenmesi ve uygun bir şekilde sunulması gerekmektedir. Böylece anlaşılabilir, gereksiz bilgilerden arınmış, bulunduğu toplumun özellikleriyle şekillenmiş, yalın tasarımlar ortaya çıkmış olacaktır. Ayrıca tasarım, bilgi iletim kanalları arasından estetik olarak kendini sıyrabilecek güçte olmalıdır. Aksi takdirde gözden kaçacak, ilgi çekmeyecek ve diğer tasarımlar arasında kaybolabilmektedir.

Bilgilendirme tasarımı veri bolluğu içerisinde bilgiler arası kalıpları ve bağlantıları görselleştirerek, bilgi mantıklı olsun veya olmasın bir hikaye anlatmakta ve önemli olan bilgilere odaklanmamıza izin vermektedir. Göz; desen, şekil, renk çeşitliliği sever ve hassastır. Bilgiler onları kendine çeker ve görseller bilinçsizce zihne akar. Sayılar, kavramlar ve sözcükler zihin diliyle birleştiğinde her biri diğerini besleyen görsel ve sözel iki ayrı zihin aktivitesini aynı anda gerçekleştirerek birey, iki dili beraber konuşur hale gelir. Bilgiyi görselleştirmek aynı anda birçok veriyi sıkıştırarak küçük bir alanda anlaşılır veriler sunmayı mümkün kılmaktadır. Aşırı bilgi yükünden doğan bilgiye olan şüphe, şeffaflık eksikliği gibi sorunlara karşılık, bilgi ne kadar niteliksiz olursa olsun hızlı bir çözüm sağladığı için bilgi görselleştirme yine de kullanılabilir (McCandless,2010).

Grafik tasarımcı bu bilgi iletim döngüsü içerisinde yönetici görevi görür ve kişiye yol gösterici rol oynar. Bilgi tasarımcısı bilgi çıkmazı içerisinde kullanıcının ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak karmaşık bilgileri netleştirir ve anlaşılmasını kolay hale getirir. Kelime ve resimleri aynı anda kullanabilir ve iletilmek istenen mesajı, hedeflenen kullanıcıların şartlarına, hedeflerine, tecrübe ve tercihlerine uyacak şekilde evirir ve sunar (Black, Luna, Lund and Walker, 2017).

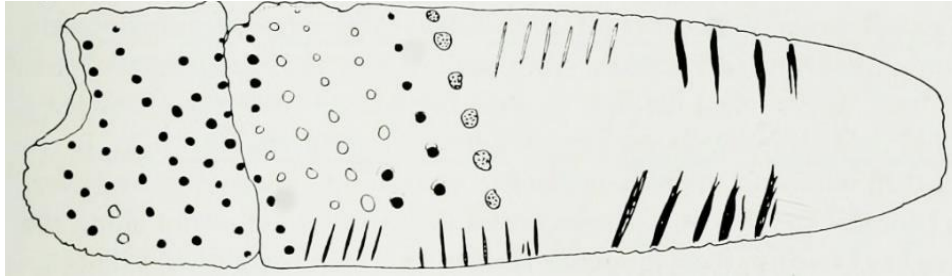
Bilgilendirme tasarımı tanımlamalarına karşı çıkan bir düşünce olarak görsel iletişim ve grafik tasarım gibi böyle geniş alanlı bir konunun belirli işlevlerinin doğru bir şekilde tanımlanamayacağına yönelik görüşler de bulunmaktadır. Tasarım alanı üzerine çalışan araştırmacıların bu alanların yani iki boyutlu tasarımların tanımlarının ikna edici olmayacağı düşüncesine dayanarak tanımlama yapmaktan kaçınmışlardır (Hurlburt, 1981).

Bilgilendirme tasarımı konusunda çoğu araştırmada kaynak olarak başvurulan bir kaynak olan ve bünyesinde bu konuda araştırma yapan araştırmacıları barındıran Uluslararası Bilgilendirme Tasarımı Enstitüsü-International Institute for Information Design (IIID)'nin tanımlamasına göre bilgilendirme tasarımı ise: "Hedeflenen alıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir mesajın içeriğinin ve sunulduğu ortamların tanımlanması, planlanması ve şekillendirilmesidir." Tüm bu tanımlamalar ve tasarımın amaçları doğrultusunda 'Alıcı ve bilgi arasındaki kestirme yoldur.' şeklinde özetlenebilir. Temelde mesajın özde iletilmesi amacı taşıyan bilgilendirme tasarımı alıcının bilgiyi çabasıız özümsemesini sağlamaktadır.

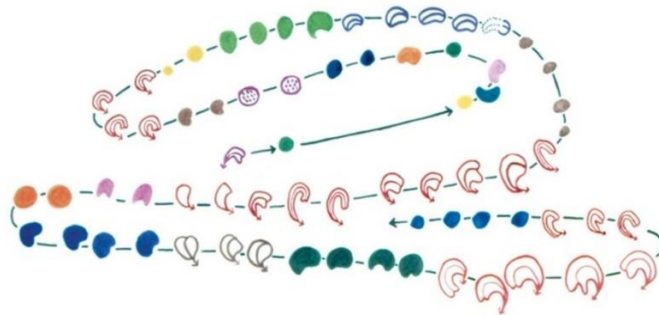
2.1.2 Bilgilendirme Tasarımı Tarihi

Araştırmacılar her alanda olduğu gibi grafik öğelerin de tarihi kalıntılarını, özellikle bilgilendirme tasarımı gibi yeni ortaya çıkmış bir alanın tarihteki izlerini aramaktadırlar. Hala da daha önce fark edilmemiş örnekler ortaya çıkmaktadır. Bunlara rağmen şu ana kadar bilinen en eski kayıt Fransa'da bulunan ve paleolitik çağa ait olduğu bilinen, grafik özellikler taşıyan, hayvan kemiği üzerine çentikler ve oyuklar atılarak oluşturulan ilk ay takvimidir. Arkeolog Alexander Marshack deşifre etmiştir. Kemik üzerindeki oyukların yönü ve derinliğine göre ay döngüsünü ve aşamalarını kaydederek nasıl bir takvim edinmeye çalıştıklarını ortaya

koymuştur (Görsel 8). Sonuç olarak bu işaret kümelerinin ay takvimi oluşturduğu sonucuna varmıştır. Ancak bu kalıntıların, döneminde yine aynı kişiler tarafından kullanıldığı düşünülmektedir. Yani yapan ve kullanan aynı kişidir. Dolayısıyla toplum için bilgilendirmenin söz konusu olmadığı bir örnektir. Sadece kişinin daha sonra kaydedilen bilgileri kendine hatırlatmak için bir araç olduğu düşünülmektedir. Ancak bugün bu kalıntılardan bir çıkarımda bulunabiliyorsak zamanını aşmış grafik özellikler taşıyan eserler olduğu söylenebilir. Zamanla bu tür eserler üretme becerisi ilerledikçe ve bilgi daha fazla karmaşık hale geldikçe bilgiyi oluşturan ve kullanan kişi farklılaşmıştır. (Sless, 1994).

Görsel 8. Abri Blanchard, Dordogne, Fransa Arkeoloji Müzesi

Görsel 9. Kemik üzerine atılan çiziklerin görsel şeması

Bir başka tarihsel öneme sahip olan ve Türkiye toprakları içiğinde bulunan M.Ö. 6200'da Çatalhöyük'te, arşivde yerini alan ilk harita çizimi bulunmuştur (Görsel 10). Dünya üzerinde bulunduğu çağa ait 57 adet harita kalıntısı üzerinden sadece Türkiye'deki harita tam bir harita olarak adlandırılmaktadır. Diğerleri haritadan çok harita olarak yorumlanabilecek eserlerdir. Bu durumda grafiksel önem açısından diğerlerinden ayrılmış durumdadır. Dolayısıyla bu harita bilgilendirme tasarımının ilk örneklerinden biri olarak görülebilir (Önder, 2002; Uyan Dur, 2011).

Görsel 10. TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi Çatalhöyük harita çizimi

Mağara veya ilkel yerleşim duvarlarına yapılan çizimlerden bugünün grafiklerine daha yakın olan ve bilgilendirme tasarımının önemli örneklerinden olan, sütun ve çubuk grafiklerine benzerlik açısından Orta Çağ filozofu Nicole Oresme'nin grafikleri belli bir zaman içerisinde meydana gelen değişimleri göstermek amacıyla kullanmıştır (Mijksenaar, 1997).

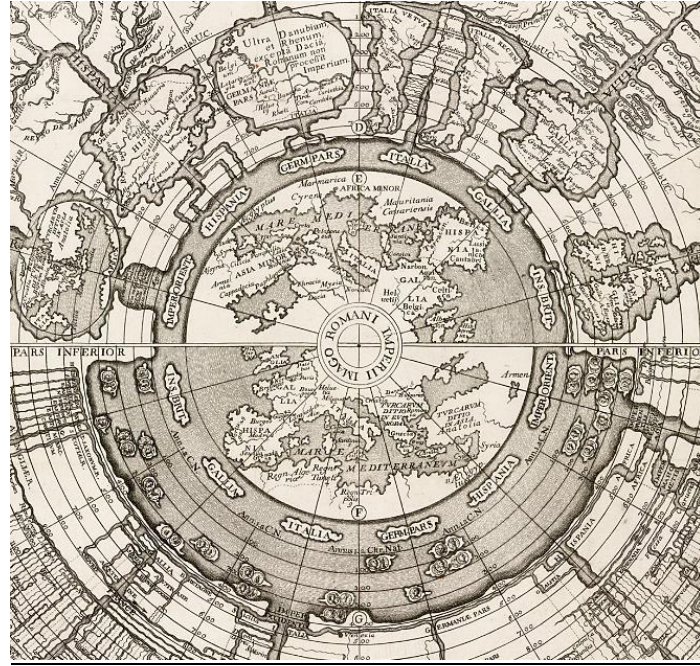

Görsel 11. Oresme'nin hazırladığı grafik örnekleri

Bir diğer öncü eser ise Girolamo Andrea Martignoni'nin hazırladığı, haritadan daha kapsamlı olan Roma İmparatorluğunun öncüleri, egemen olduğu toprakların coğrafi haritası, kralları ve yöneticileri ve unvanları hakkındaki bilgilerin görselleştirildiği bir grafik örneğidir. Zamanın çizgisel diyagramını kullanmak yerine bu metaforik bakış açısını kullanmayı seçmiştir. Dairesel görünümde olan bu grafiğin orta çizgiden alt kısmı Hz. İsa'nın doğumundan sonrasını gösterirken üst kısmı öncesini göstermektedir. İçerisinde birçok konuda bilgiyi barındıran bu harita alanında önemli ve ayrıntılı bir eserdir (Davis, 2017).

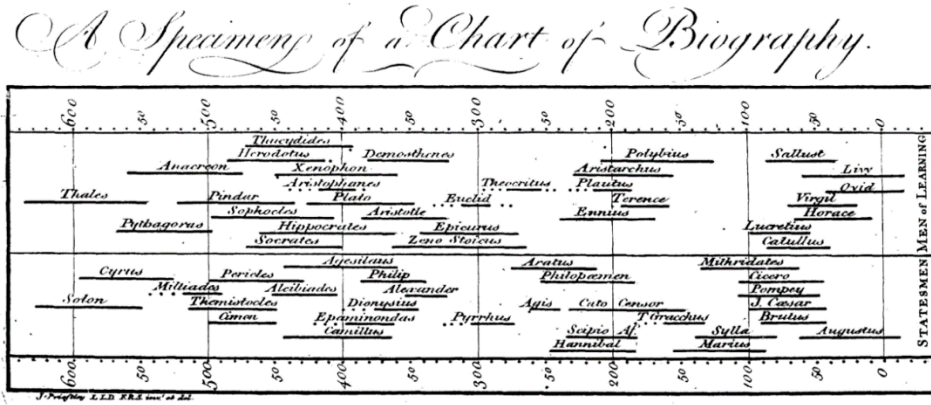

Görsel 12. Martignoni Haritası Ayrıntıları

Görsel 13. Martignoni haritasının merkezi

Filozof, kimyager, fizikçi Joseph Priestley ise 1765'te zamanının önemli isimlerinin yaşam sürelerinin gösterildiği "A Chart of Biography" isimli bir şema hazırlamıştır. 2.000 ismin geçtiği bu geniş çizelgede yaşam uzunlukları, bölünmüş alanlar içerisinde çizgiler halinde gösterilmektedir. Bilinmeyen doğum tarihleri ise noktalı çizgilerle gösterilmiştir. Bu tabloyu derslerinde oldukça sık kullanan Priestley, haritayı tasarlama deneyimi hakkında bir kitap yazmış ve kitabında özellikle soyut ve ayrıntılı bilgilerin görselleştirilmesinin yazılı bilgiye göre avantajlarından bahsetmiştir (Horn, 1999, s.31).

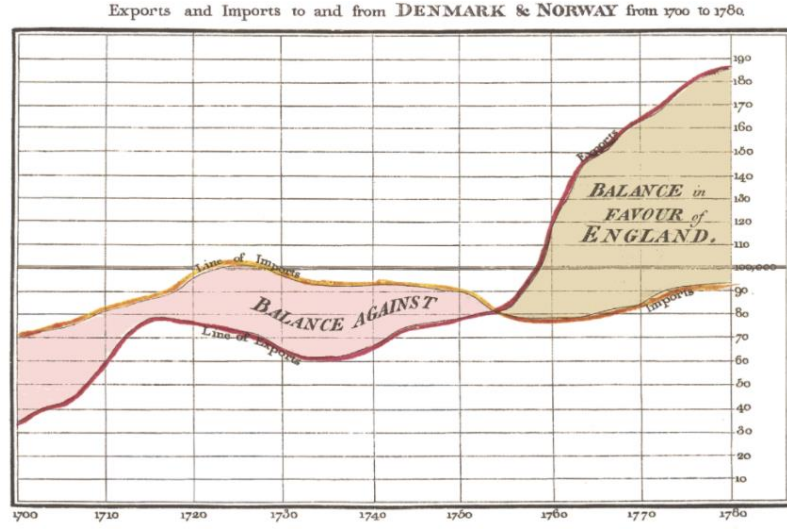

Görsel 14. Priestley'in 'A Chart of Biography' isimli şeması

Endüstriyel devrimin öncesinde bilgi akışının çok yoğun olmayışından dolayı bu tür bilgi iletim araçlarına da ihtiyaç duyulmamaktaydı. Veya bilgi karmaşıklığının olmayışı bilgiyi düzenleme ihtiyacı doğurmamaktaydı. Teknoloji üzerindeki etkimiz arttıkça toplum söylemleri üzerindeki etkimiz bir o kadar azalmış ve karmaşık toplumlar meydana gelmiştir (Sless, 1994). Dolayısıyla bu beraberinde bilgiyi düzenleme ihtiyacına sebep olmuştur.

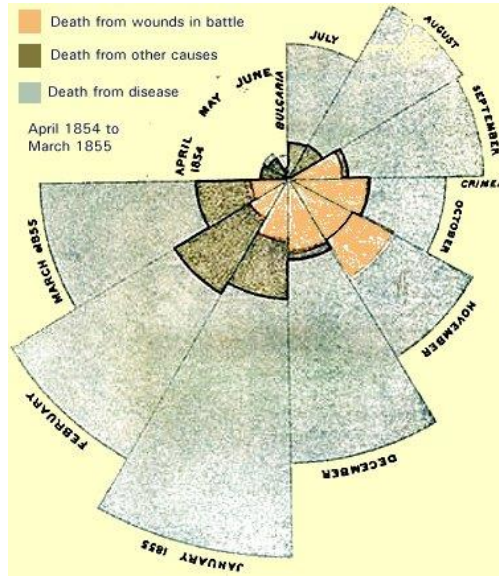
Endüstri devriminde bilgilerin görselleştirilmesi konusu hakkında William Playfair (1759-1823) adından söz ettirmiştir. Günümüz çizgi, çubuk ve sütun grafiklerinin mucidi olarak bilinen ekonomist, mühendis olan William Playfair aynı zamanda istatistiksel grafik metodolojilerinin de mucidi olarak görülmektedir. Priestly'in çalışmalarından ilhamla ortaya çıkardığı ve bilgilendirme tasarımı içerisinde değerlendirilen grafik, çizelge türlerinin kullanımından, politika ve ekonomi üzerine yazdığı yazılarda söz ederek bu çalışma kalıplarını popüler hale

getirmiştir (Horn, 1999). Çizelge İngiltere'nin Norveç ve Danimarka ile yaptığı ticaretin verilerinin grafiğe dönüştürülmüş halidir (Görsel 15).

Görsel 15. William Playfair grafiği

Hemşirelik konusundaki yönetici özelliğinin yanında yeni tür istatikselsel grafikler icat ederek bilgilendirme tasarımını ilk kullananlardan bir isim de Florence Nightingale (1820-1910)'dir. Kırım savaşı sırasında ölenleri 3 başlık altında toplayan Nightingale, savaş yaralanmalarından ölenler, diğer nedenlerden ölenler ve hastalıktan ölenler olarak üç ayrı veriyi beraber göstermiştir (Görsel 16).

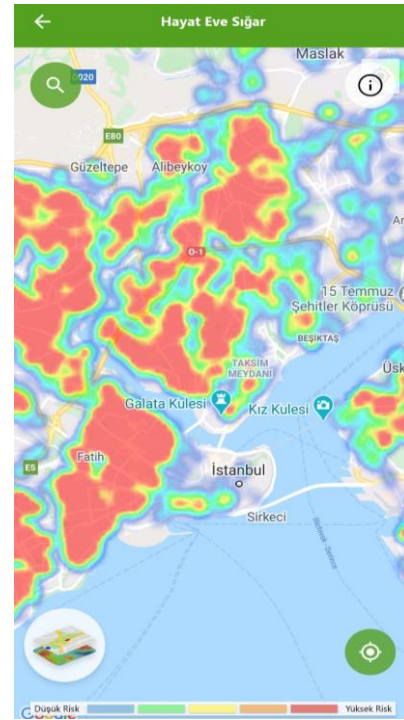

Görsel 16. Florence Nightingale grafiği

1850'lerde Londra'daki kolera salgını birçok insanın ölümüne sebep olan bir olay olarak tarihe geçmiştir. Bu durumun vahametinin farkında olan ve doktorluk yapan John Snow, hastalığın neden olduğu şey konusundaki endişesini bu olayın üzerine giderek açıkça belli etmiştir. Ölen kişilerin isimleri ve ikametlerini öğrenerek bir harita çıkarmış ve ölümlerin bir arada toplandığı sonuca varmıştır. O dönemde hastalığın hava yoluyla bulaştığı düşüncesi hakimiyeti altında bunun bir su pompasına bağlı olan sokaklarda gerçekleştiğini harita sayesinde ortaya koymuştur (Görsel 17). Hastalık verilerinin ve haritaların birleştirilme şekli günümüz Covid-19 salgını konusunda insanları bilgilendirmek için oluşturulan HES (Hayat Eve Sığar) uygulamasındaki yoğunluk bölümündeki görüntüyle benzerlik göstermekte olduğu görülmektedir (Görsel 18). Geçmişin ilk defa oluşturulan tasarımları bugün geliştirilerek kullanılmaktadır.

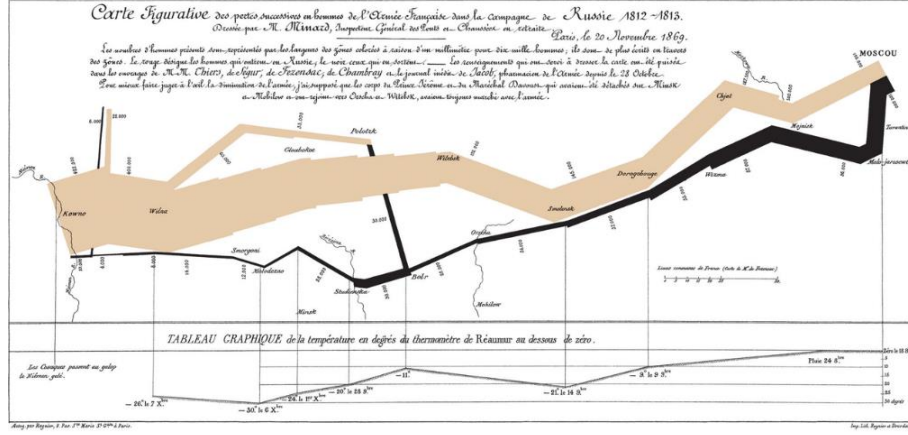
Görsel 17. John Snow'un hazırladığı kolera salgını haritası

Görsel 18. HES Uygulaması/ İstanbul bölgesi korona dağılım haritası

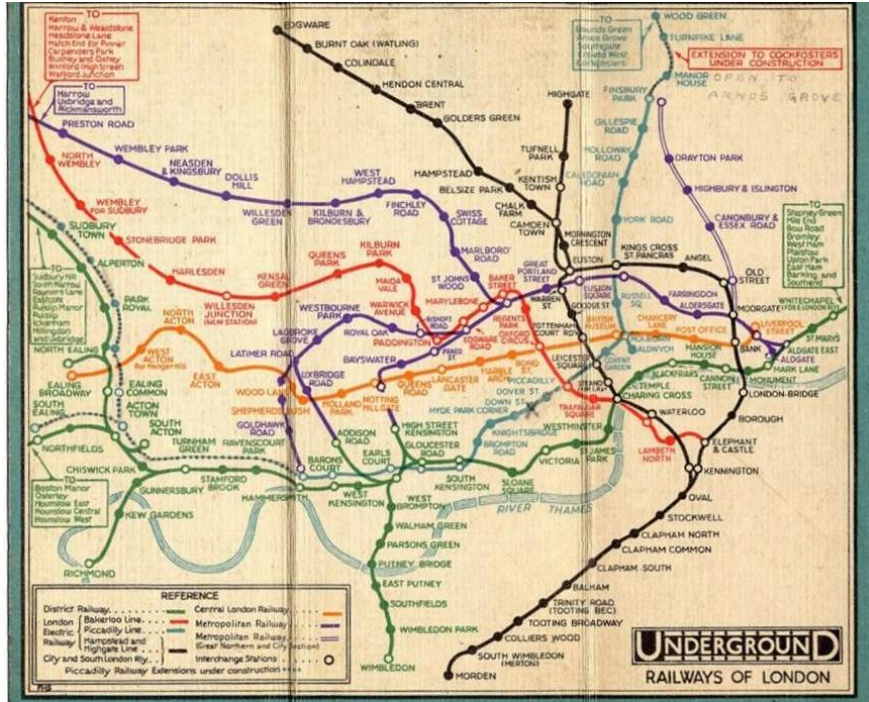
Charles Joseph Minard ise 19. Yüzyılda Napolyonun ordusunun Rusya işgalinde ilerlemesini ve dağılmasını göstermek, ordunun boyutunu, konumunu, hareket yönünü, hareket zamanını ve karşılaşılan sıcakları gösteren bir harita hazırlamıştır (Görsel 19). Grafik birçok etkeni içinde barındıran, döneminin ve

bilgilendirme tasarımı tarihindeki en önemli örneklerin biridir. Geniş çaplı veriyi ilginç şekilde bir araya getirerek izleyiciyi bilgilerine dahil etme yeteneği barındırır (Stovall, 1997).

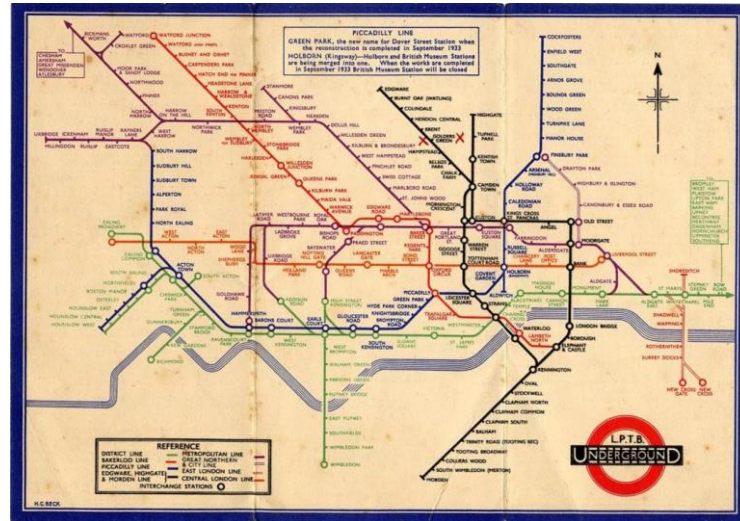

Görsel 19. Minard grafiği, 1869

Bilgilendirme tasarımı konusunda sembol çalışmalarından biri olarak görülen Londra Metrosu Haritası 1931’de Harry Beck adındaki teknik ressam tarafından revize edilmiştir. Haritanın ilk halinde arka planda nehir, park, sokak gibi yer altından bağımsız imgelerin kullanımı asıl ulaşılmak istenen bilginin görünümünü zorlaştırmaktadır. (Görsel 20.) Haritanın coğrafi gerçeğe uygun yapısı karmaşıklıklara neden olmuş ve istasyon isimlerinin okunmasını zorlaştırmıştır. Harry Beck bu karmaşıklığın farkına varmış ve haritayı sadece metroyu kullanacak kişilerin önceliğine uygun hale getirerek tüm yeryüzü unsurlarını kaldırmıştır (Görsel 21). Elektrik devrelerini andırarak şekilde metro hatlarını 90 ve 45 derecelik açılarla haritaya eklemiştir. Daha net çizgilerle durak aralarını gerçek uzaklıklara göre değil eşit uzaklıklara bölmüş ve bunu noktalar yerleştirerek mesafeden bağımsız bir anlatımla ortaya koymuştur. Şehir hatlarını kullanan insanlar için çokta önemli olmadığını düşündüğü gereksiz ayrıntılardan arındırmış ve yalın bir anlatım ortaya çıkarmıştır. Yatay, dikey, diyagonal çizgilerle düzenli ve göze hitap eden köklü değişikliklerle revize etmiştir (Uyan Dur, 2013).

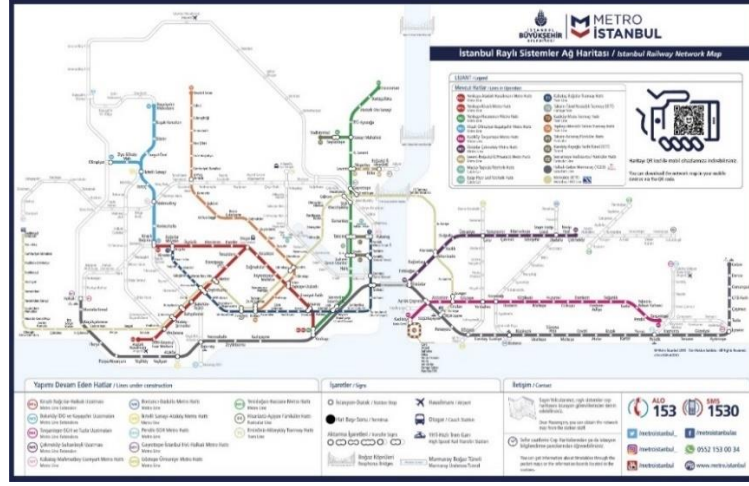

Görsel 20. Eski Londra haritası

Görsel 21. Harry Beck'in revize ettiği Londra haritası

Beck'in insan ihtiyaçlarını anlayan düşünce yapısı ve yaratıcılığı tasarım alanında önemli bir dil oluşturmuştur. İstanbul Metro Haritası'nda Beck'in oluşturduğu haritalandırma anlayışıyla birebir örtüşmektedir (Görsel 22).

Görsel 22. İstanbul Metro Haritası

Tarihteki bu ve bunun gibi nice tasarım uygulamaları bugünün bilgilendirme tasarımı ilkeleri, yöntemleri, kullanım alanları gibi konularına ışık tutmaktadır. Eski tasarımların düşünce yapısını anlamak, sınırlarını görmek, günümüz düşünce yapısıyla ve gelişen teknolojiyle kalıpların dışına çıkarak yaratıcı işler çıkarmaya tasarımcıyı itecektir. Tarihin sınırlarını görmek ve bilmek, yirmi birinci yüzyılın zengin tasarım uygulamaları, tasarımların uygulandığı çok yönlü bilgi iletim ortamları sayesinde bu alanda pozitif yönde bir ilerleme kaydetme sürecinde tasarımcıya yardımcı olmaktadır.

2.1.3 Bilgilendirme Tasarımı Uygulama Ortamları

Bilgi iletimine dair tasarımlar, günlük yaşamın vazgeçilmez parçaları olarak her gün karşı karşıya kaldığımız ürünlerdir. Başarılı sayılabilecek bilgilendirme tasarımları günün büyük kısmında insanlar için yararlı, günü kolaylaştırıcı etki bırakmaktadır. Bilgiyi alıcıya doğru ve hızlı bir şekilde aktarmak ve insanları bilgi yoğunluğu içinde karmaşadan kurtarmak bilgilendirme tasarımının gerekliliği olmuştur (Aybay, 2017). Tasarımlar arasında ihtiyaçlara karşılık gelen ürün başarıya ulaşmış demektir. Ancak bu başarıya ulaşmak görüldüğü kadar kolay değildir. Tasarımcının dikkat etmesi gereken ilkeler, tasarım geçmişi ve pratiği, gözlem yeteneği, hedef kitle seçimi gibi hususlar hakkında bilgi sahibi olması gerekir.

Örneğin kurulumu kişiye ait olan bir mobilya aldığımızda içinden eğer bir montaj kılavuzu çıkmazsa bu işimizi fazlaca güçleştirebilir. Yine aynı durumda kitapçık sadece yazılı bir dil kullanıyorsa yine de kurulumu yapacak için güç bir durum haline gelebilir. Ancak görselleştirilmiş bir kılavuz göz, zihin ve motor beceriler arasındaki bağı çok çabuk aktif edeceğinden işin çabucak halledilmesini sağlayacaktır.

Bilgilendirme tasarımı uygulayıcılarının her biri alanı farklı şekilde ele almaktadırlar. Tasarımcılar bazen çok yönlü bu bilgi iletim alanında sadece bir bilgi türüne yoğunlaşıp, o konuda uzmanlaşmayı seçmektedirler. Örneğin; form tasarımı, kullanım kılavuzu tasarımı, yönlendirme grafiği vb. Bir diğer tasarımcı tavrı da her uygulama alanıyla alakadar olup ekip halinde çalışma halidir. Bilgi derleme kısmı, tasarımı oluşturma kısmı veya tasarımı alanda uygulama kısmı gibi ayrı alanlar için bir arada iş birliğine dayalı bir çalışma ortamı mümkün olabilmektedir. Bunların dışında genel uygulama tasarımcısı bile bilgilendirme tasarımı süreci ve zihniyetiyle hareket etmek durumunda kalır. Çünkü kullanıcı merkezli düşünmek her projede ihtiyaç duyulan bir eylem halini almıştır (Baer ve Vacarra, 2008).

Bilgilendirme tasarımında temelinde iletişim açıklığı yatar. Bu amaca hizmet etmek için mesajın doğru tasarımı, üretimi, dağıtımı ve iletilen bilginin ulaştığı hedef kitle tarafından mesajın doğru algılanması gerekmektedir (Pettersson, 2012).

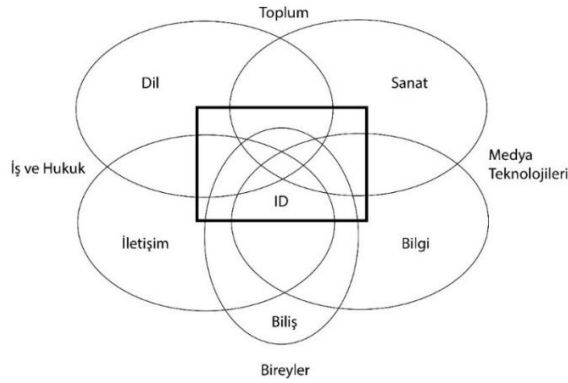
Rune Pettersson (2012), bilgi tasarımını 4 temele dayandırmaktadır:

- Bilgilendirme tasarımı çok disiplinlidir,
- Bilgilendirme tasarımı çok boyutludur,
- Teori ve pratik ile iş birliği içerisindedir,
- Bilgilendirme tasarımında kesin kurallar yoktur.

Bilgilendirme tasarımı disiplinler arası bir alan olduğu için birçok konu ile yakından ilişkilidir. Dolayısıyla bilgi tasarımı çeşitli disiplinlerden uzmanlık isteyebilir. Bu en geniş üç uzmanlık alanı; müşteri alanındaki beceriler, içerik, görünüm ve yapılandırma yetenekleri ve kullanıcı alanındaki beceriler, bilgi tasarımı ile alakalı olması gereken becerilerdir (Boag, 2001). Bilgi tasarımının çok disiplinli olmasını Dirk Knemeyer (2003), “Bilgi tasarımı, mükemmel bilgi

çözümleri oluşturmak için diğer disiplinleri bir araya getiren entegratördür.” şeklinde özetlemiştir.

Pettersson’un (1998) hazırladığı Görsel 23’deki şemaya göre bilgilendirme tasarımının elliden fazla yerleşik araştırma alanı ve disiplinden etkilendiği alanlardan sadece ana alanlar gösterilmiştir. Bilgi tasarımının ana alanları dil, sanat, bilgi, iletişim ve biliş disiplinleridir. Bilgi tasarımcısı her alan hakkında detaylı düşünmelidir. Çünkü her tasarım içinde bu ana alanları barındıracak güçtedir.

Görsel 23. Bilgilendirme tasarımının etkileşimde olduğu alanların şeması

Tufte, (1990), bilgilendirme tasarımının açıklığını, evrenselliğini ve katı kurallarının olmayışını şu şekilde açıklamaktadır: “Bilgilendirme tasarımının ilkeleri evrensel matematiğe benzer ve belirli bir dilin veya kültürün benzersiz özelliklerine bağlı değildir.”

Bilgilendirme tasarımı çok kapsamlı bir alandır. Dolayısıyla kullanıldığı, uygulandığı alanlar değişim göstermektedir. Her türlü kılavuzlar, hastane, okul, sergi, etkinlik salonları gibi ortamlardaki yönlendirmeler, haritalar, trafik levhaları, formlar, uyarılar, raporlar, görsel sunumlar vb. birçok alanda karşımıza çıkmaktadırlar. Ancak bilgilendirme tasarımı uygulama alanları düzenli olarak şu başlıklar altında incelenmektedirler:

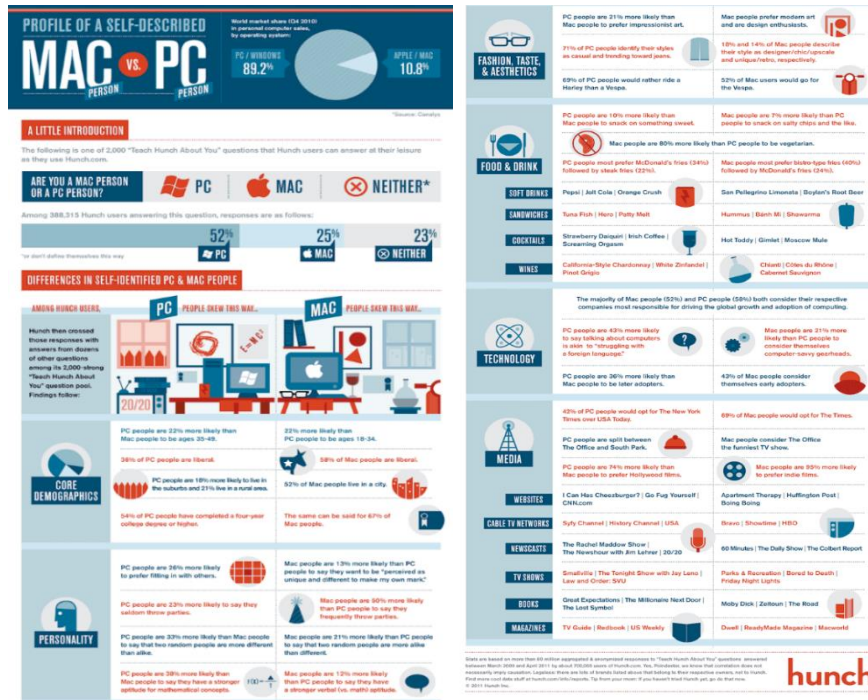
- Belge ve döküman tasarımı,
- Form tasarımı,
- Kullanım kılavuzu tasarımı,
- Haritalar,
- Grafikler,

- İnfografikler,
- Eğitim Dökümanları
- Çevresel grafik tasarımlar. (Güler, 2008 s.66)

2.1.3.1 Belge ve Döküman Tasarımı

Kimsenin okumak istemeyeceği işlenmemiş veriler bazen göz korkutucu olabilmektedir. Dolayısıyla bu veriler içerisinden kişiler için gereksiz olabilecek bilgiler çıkarılarak kalan bilgiler üzerinde görselleştirme çalışması yapılabilmektedir. Böylece hedef kitleye iletilmek istenen ayrıntılı bilgi metni görsellerle belirgin şekilde kısa zaman içerisinde ulaştırılabilmektedir. Doküman ve belge tasarımı, web sitelerinde, dergilerde, broşürlerde karşımıza çıkan görsel tasarım unsurlarıdır (Lankow, Ritchie ve Crooks, 2012).

388.315 kişinin katıldığı anket sonucunda elde edilen verileri Hunch ve Column Five çalışanlarının infografiklere döktükleri bu belge tasarımı, Mac ve Pc insanlarının davranış şekilleri, seçimleri, aralarından farklar var mı varsa neler bunları göstermektedir. Birçok kategoriye ayrılan bölümlerdeki sonuçlar infografikler, yüzdelere dayalı sayısal veriler ve yazımsal ifadelerle gösterilmektedir.

Görsel 24. Döküman tasarımı örneği

2.1.3.2 Form Tasarımı

Form tasarımı, ilgili kişilerden istenilen bilgiyi belli başlıklar altında kategorize edilerek toplamak için gerekli olan bir tasarım ürünüdür. Form doldurmak kişiler için kötü tasarımlarla karşı karşıya kaldıklarında fazlaca zorlayıcı olabilmektedir. Başlıklandırılmaların belli bir düzende olmayışı, anlaşılması güç sorular, cevap alanı yeterince iyi sınırlanılmayan formlar, tam olarak ne istediği bilinmeyen, kişiyi ikilemede bırakan sorular, sıkıcı ve uzun sorular gibi etmenler form tasarımının başarısını etkileyen unsurlar olabilir.

Formlar bir uygulamaya, siteye kayıt olurken, bir yarışmaya çekilişe katılırken, iş başvurusunda bulunurken, basılı ve dijital ortamda karşımıza çıkabilmektedir.

The image shows two side-by-side form designs. The left form is marked with a blue checkmark, indicating it is a good example. It is titled 'Personal Information' and 'Contact Information'. It has two sections: 'Personal Information' with 'First Name *' and 'Last Name *' fields, and 'Contact Information' with 'Address *', 'City *', and 'Zip Code' fields. The right form is marked with a red X, indicating it is a bad example. It has a single column of fields: 'First Name *', 'Last Name *', 'Address *', 'City *', and 'Zip Code'. The labels are not grouped into sections, making the form look cluttered and less organized.

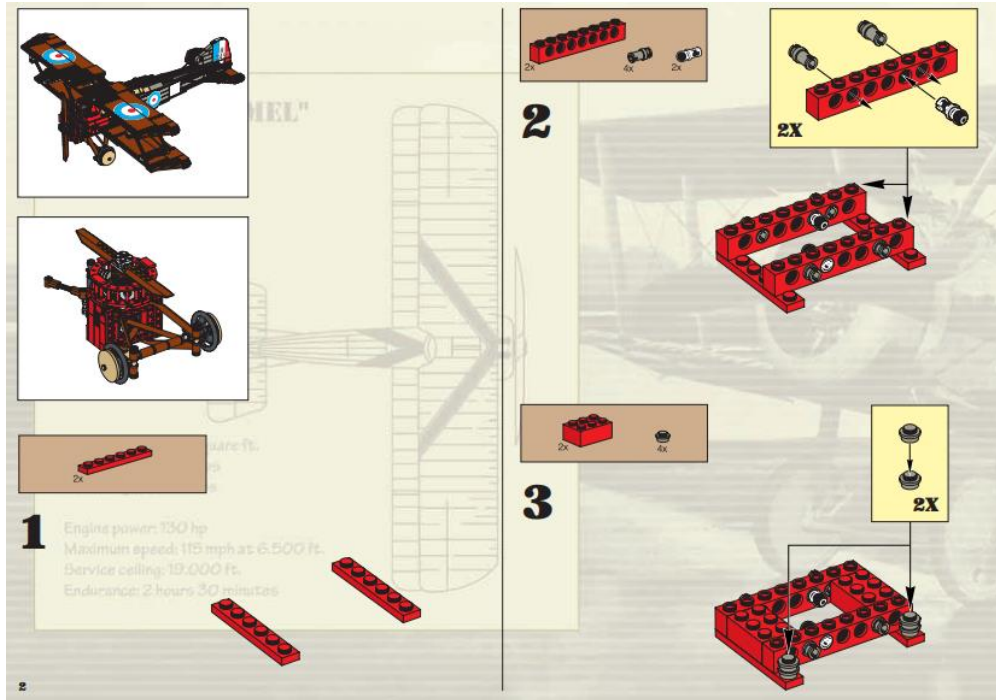
Görsel 25. Form tasarımı örneği

Özetle form tasarımları kısa sürede anlaşılabilir, insanları metin okumaktan sıkımayacak, öz ve yalın olacak ve aynı zamanda formun istediklerini uygun şekilde toplayacak güçte tasarlanmalıdır.

2.1.3.3 Kullanım Kılavuzu Tasarımı

Kullanım kılavuzu tasarımları tüketici için oluşturulan, ürünü kullanıcıya tanıtmak amacıyla hazırlanan tasarım ürünüdür. Kılavuzlarda kullanılan görseller fotoğraf veya illüstrasyon olabilmektedir. Görsellerin tek başına yeterli olmadığı karmaşık ürünlerde yazımsal ifadelerde kullanılabilir. Kullanım kılavuzları bir kitapçık olarak ürün yanına koyulmakla birlikte PDF olarak çevrimiçi ortamlarda sunulabilmektedir. (Uyan Dur, 2011)

Örneğin Lego markası hem paketin içerisinde el kitapçığı olarak hem de çevrimiçi ortamda PDF olarak ürün kullanım kılavuzlarını sunmaktadır. Oyuncanın her bölümü için özenle hazırlanmış kullanım kılavuzları parçaların nereye yerleştirilmesi gerektiğini numaralarla ve oklarla yazılı sembollere ihtiyaç olmadan oyuncanın birleştirilmesinde alıcıya yardımcı olmaktadır. Aşağıda Lego markasının Sopwith Camel ürünü için hazırlanmış olduğu kullanım kılavuzu görülmektedir.

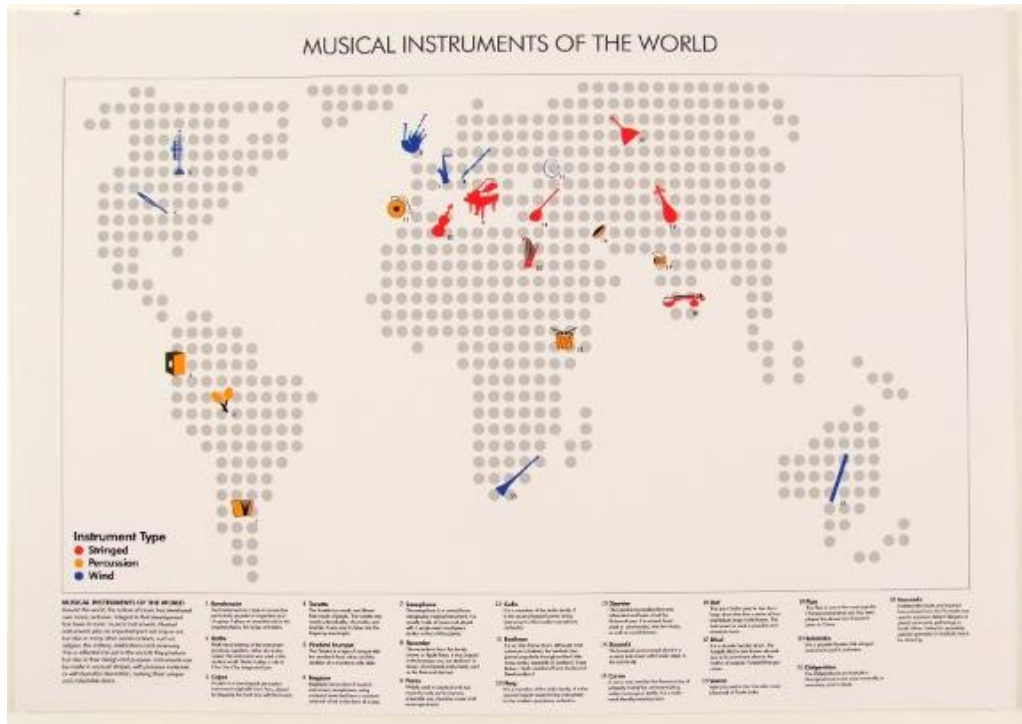

Görsel 26. Kullanım kılavuzu tasarımı örneği

2.1.3.4 Haritalar

Bilgilendirme tasarımında harita kullanımı çok fazla başvurulan yöntemlerden biridir. Harita üzerinden sembolik çizimler, sayısal veriler, çizgiler ve birbirinden farklı renkler kullanılarak farklı alanların özellikleri gösterilebilir. Ancak çok fazla öge kullanımı dikkati dağıtacağından böyle bir hatadan kaçınılmalıdır.

Ülkeler arası verilerin gösterilmesi durumunda bir dünya haritası kullanımı kaçınılmaz olmaktadır. Uzun mesafeler arası ilişkileri çok geniş ölçekte bile haritalarda göstermek mümkün olabilir. Ya da küçük ölçekler düşünüldüğünde metroların, şehir içi taşımacılık olan her türlü alanda görselleştirmeye hedef kitleye anlık bilgi aktarımı gerçekleştirilebilir. Şehir içi haritalanmalarından ve tarihi öneme sahip olan Harry Beck'in hazırladığı Londra metrosu haritası en bilindik haritalardandır (Güler,2008), (Görsel 21). Görsel 27 ise enstrümanların dünya üzerindeki kullanımının yoğun olduğu yerlerin sembollerle gösterilmiş olduğu bir harita örneğidir.

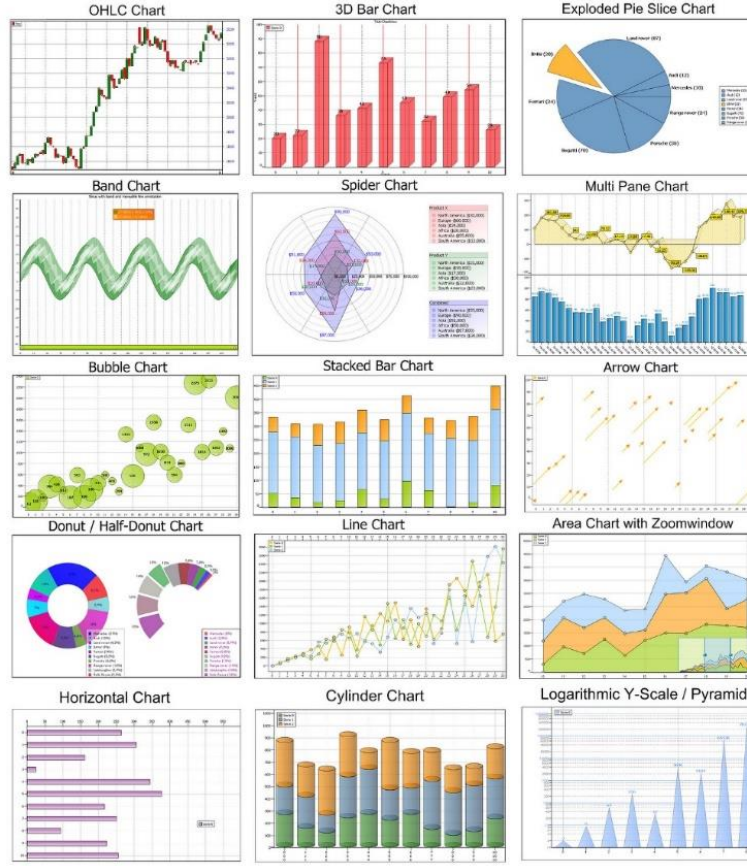

Görsel 27. Harita tasarımı örneği

2.1.3.5 Grafikler

Bilgi grafikleri ise bilgilendirme tasarımının büyük bir bölümünü içermektedir. Özellikle sayısal verilerin gösterilmesinde çokça başvurulan bir alandır. Bu tarz grafiklerin iki tür işlevi vardır: ilişki ve miktarları göstermek. Kelimeler yerine kullanılan bu yöntem hızlı ve verimli olarak görevlerini yerine getirmektedirler. Özellikle kitle iletişim araçlarında çokça kullanılan grafik çeşitleri geliştirilmiştir (Stovall, 1997). Bu grafik çeşitliliğini Banu İnanç Uyan Dur (2011), aşağıdaki şekilde ana ve alt başlıklara ayırmıştır:

- Çizgeler
 - o Çizgisel çizge,
 - o Sütun çizge,
 - o Çubuk çizge,
 - o Alan çizge,
 - o Pasta çizge,
 - o Halka çizge,
 - o Xy çizge,
 - o Radar çizge,
 - o Kabarcık çizge,
 - o Yüzey çizge.
- Tablolar
- Diyagramlar
 - o Kurum diyagramı,
 - o Ağaç diyagramı,
 - o Akış diyagramı,
 - o Zaman diyagramı.
- Kartogram

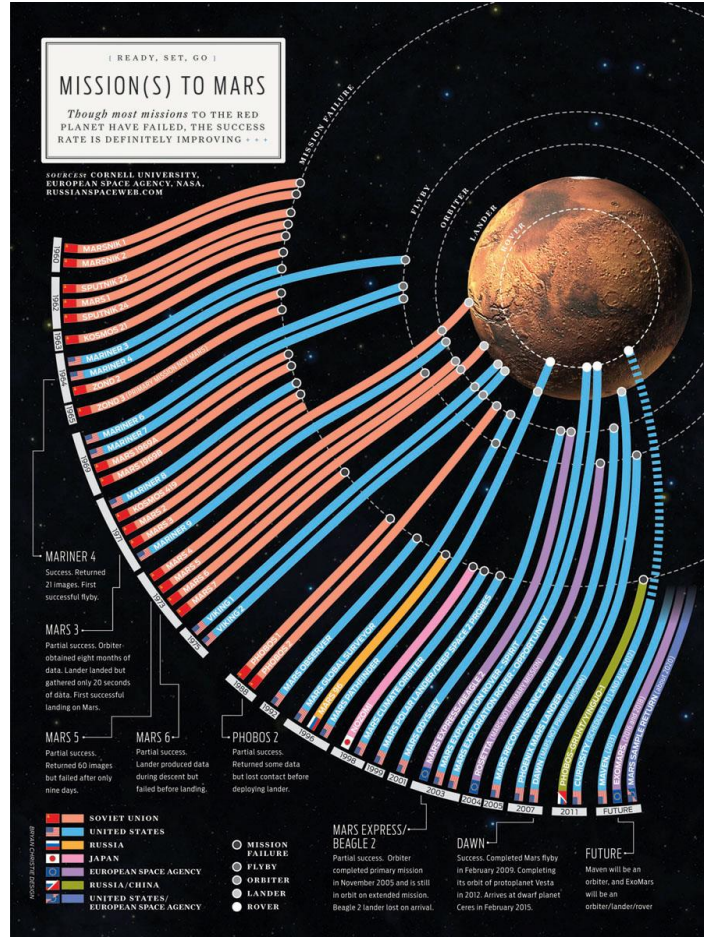

Görsel 28. Grafik tasarımı örnekleri

2.1.3.6 İnfografikler

İnfografik tasarımı karmaşık bilgileri hızlı ve kolayca anlaşılabilir şekilde renk, tipografi, çizgi, şekil gibi birçok temel tasarım öğeleri kullanılarak görselleştirilmesi süreci olarak adlandırılmaktadır. İnfografikleri geliştirme ve yayınlama süreci bilgi tasarımı veya mimarisi olarak adlandırılmaktadır. (Smiciklas, 2012) Biyoloji, tıp, uzay bilimi, coğrafya, sosyal bilim gibi birçok alanda kullanımına bolca yer verilen bu tasarım unsurları etkili tasarlandığında hedef kitlenin dikkatini toplamak için etkili bir fırsat olabilir.

Görsel 29'da Mars gezegenini tanımak için düzenlenen misyonlardan başarısız olan görevler (mission failure), uzaktan bilgi toplayan uçan araçlar (flyby), yörüngeye oturtulan araçlar (orbiter), yüzeye iniş yapan sabit araçlar (lander) ve yüzeyde gezen araçlar (rover) olarak sınıflandırılarak gösterilmiştir. Görevlerin adı, uzay araçlarını hangi ülkelerin gönderdiği, uzay araçlarının isimleri gibi birçok bilgiyi bir arada gösterme gücünde bir tasarım oluşturulmuştur.

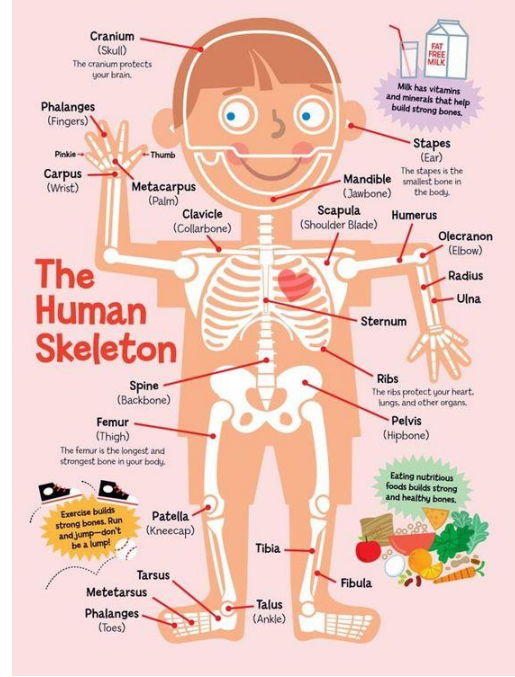
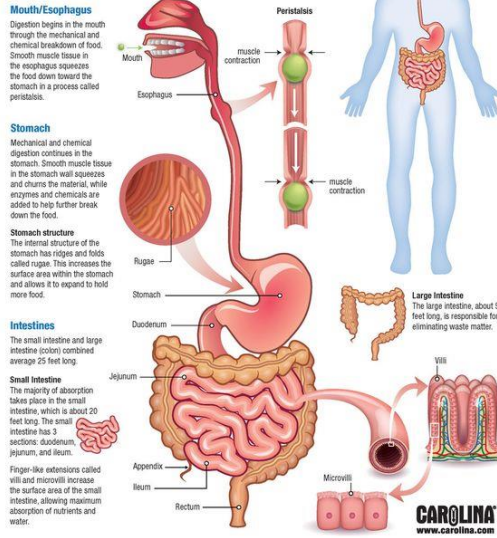
Görsel 29. İnfografik tasarımı örneği

2.1.3.7 Eğitim Dokümanları

Formal eğitim içerisinde her türlü aşamada öğretim için kullanılacak eğitim materyalleri eğitim dokümanlarıdır. Eğitim dokümanları yaş düzeylerine, ilgi ve ihtiyaçlara, gelişim özelliklerine göre farklı biçimlerde düzenlenip hazırlanmaktadır. Ortaokul düzeyi için daha karmaşık, gerçeğe yakın, yazınsal bilginin fazla olduğu tasarımlar hazırlanabilirken okul öncesi düzey için daha çizgisel, yazınsal bilginin az olduğu, canlı renklerin kullandığı tasarımlar hazırlanmaktadır. Bu tür tasarımların uygulama ortamları basılı materyaller olabildiği gibi, elektronik ortamlar veya etkileşimli ortamlar da olabilmektedir. Her şekilde eğitim için desteğine ihtiyaç duyulan materyallerdir.

Human Body: Digestive System

The main functions of the digestive system are mechanical and chemical digestion, and absorption. Digestion is the process in which the body breaks food down into smaller molecules so that nutrients can be easily absorbed. The entire digestion process can take anywhere from 24 to 50 hours.

Görsel 30. Eğitim dökümanı tasarımı örneği

2.1.3.8 Çevresel Grafik Tasarımlar

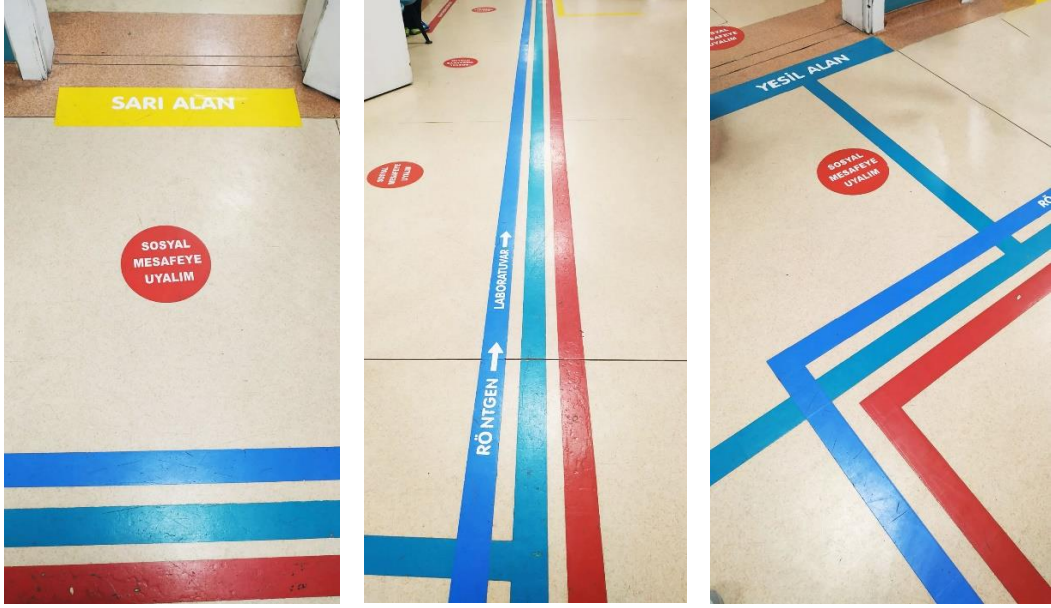
Çevresel grafik tasarım, çevre ile insan ilişkilerinin daha iyi ve basit hale getirilmesi, bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi için ortama göre farklı form, renk, şekil ve resimlerin planlı ve sistematik olarak kullanıldığı, uygulandığı veya üzerinde çalışıldığı alana verilen isimdir (Torbatı, 2018).

Çevresel tasarımlarından ise kendi içinde yönlendirme ve işaretleme tasarımı, sergileme tasarımı, piktogramlar alt başlıkları içerisinde bahsedilebilir.

Yönlendirme ve işaretleme tasarımları, öğrenilmek için değil anlaşılacak için oluşturulan tasarımlardır (Ertan ve Sansarcı, 2017). Bireylerin gidecekleri alanları bulabilmelerini sağlamak amacıyla açık veya kapalı alanlarda uygulanan bilgilendirme tasarımı alanıdır. Yönlendirme tasarımı kişiyi gideceği noktaya yönlendirme amacı taşıırken işaretleme ise varılan noktanın gösterildiği tasarımlardır. (Uyan Dur, 2011)

Ordu Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi acil bölümünde muayene odası, enjeksiyon odası, röntgen alanı, travma odası gibi odalarla renkler eşleştirilmiş ve zemine alanlara ulaşmak için hasta veya hasta yakınlarını yönlendiren çizgiler yerleştirilmiştir. Çizgiler yönlendirme işaretleri iken yeşil

alan, sarı alan gibi ibarelerin bulunduğu noktalar ise işaretleme tasarımı olarak gösterilebilir.

Görsel 31. Ordu Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi yönlendirme ve işaretleme tasarımları

Sergileme Tasarımı, sergi yapılacak alanın, sergisi yapılacak ürün veya ürünlerin ziyaretçilere nasıl ve ne şekilde ortaya koyulacağı üzerinde çalışılan tasarım alanı olarak adlandırılabilir. İlisulu (2017), sergileme tasarımını “Mekan, ürün ve izleyici üçlüsünün etkileşimidir.” şeklinde özetlemiştir. Serginin tasarlanma şekli tarihi bir müzeyse o anı yaşatabilir, bir sanat sergisi alanıysa eseri anlamlandırmada etkili olabilmektedir. Sergileme alanlarında bulunan bilgilendirme yazıları da aynı şekilde sergi ürünlerini destekler nitelikte olmaktadır.

Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesi, Kars'ta bulunan ve 18.-19. Yy. arasında yapılan Rus-İran saldırılarına karşı yapılmış Kanlı Tabya binası 2012 yılı itibarıyla müze haline getirilmiştir. İçerisinde şehit askerlerin anılması amacıyla hazırlanmış bir oda bulunmaktadır. Yerde bulunan çarıklar, içerisine yerleştirilen ışıklar ve odanın karşılıklı iki duvarına koyulan dev aynalar sayesinde sonsuz yol illüzyonu yaratan oda şehit askerlerinin sonsuza kadar anılacağı hissini ziyaretçilerine hissettirmeyi amaçlamaktadır.

Görsel 32. Kars müzesi, sergileme tasarımı örneği

Aynı müzeden bir diğer etkileyici sergileme tasarımı ise Sarıkamış'ta aşırı soğuk yüzünden askerlerin yaşadığı zor durumu buzlu cam arkasında bulunan heykelleriyle tasviridir. Sarıkamış'ta seyir halindeki askerlerin yoğun kar yağışı ve tipi nedeniyle görme mesafesinin düşmesi bu şekilde yansıtılmıştır.

Görsel 33. Kars müzesi, sergileme tasarımı örneği

Piktogramlar, görsel ve dil engellerini aşan, bir nesneyi veya kişiyi temsil eden basit bir resim olarak adlandırılabilir. Piktogramlar bilgiyi direkt olarak aktarabilme gücüne sahip olmalıdır. Kafe, restoran, sinema, alışveriş merkezleri gibi toplu kullanım alanlarındaki tuvalet girişindeki kadın ve erkek ayrımını gösteren semboller piktogram örneğidir. Trafik levhaları, sosyal medya uygulama simgeleri, olimpiyat sembolleri piktogram örnekleri olarak gösterilebilir. (Landa, 2001).

Görsel 34. Rio 2016 Olimpiyatları olimpik ve paralimpik piktogramları.

2.1.4 Bilgilendirme Tasarımı Öğeleri

Bir tasarım ürünü ortaya çıkarmak için birden fazla öğeye ihtiyaç duyulmaktadır. Her biri birbiriyle uyum içerisinde olması gereken bu öğeler hedef kitleyi kendine çekmek için kendi içlerinde organize olmalıdırlar. Tasarımda amaç göze hitap etmek, ihtiyaçlara karşılık vermek ya da ilgiyi üzerine çekmek olabilir. Ürün doğru sayılabilecek görsel etkiye sahipse hedef kitleyi kendine çeker ve kitle üzerinde etki bırakmaktadır. Bilgi tasarımında da aynı durum geçerlidir. Ürün içerisindeki bilgi ve tasarım organizasyonu okuyucuyu bilgiyi görsel ve yazınsal okumaya davet eder. Görsel bir akış oluşturan yerinde kullanılmış grafik öğelerin

yapısı hedef kitleyi tasarımın tümünü okuması için kişiyi motive etmektedir. (Sevilla, 2002)

Basılı, etkileşimli, çevresel her türlü bilgi tasarım ürünleri için ideal tasarımın tüm ilkeleri geçerli olmaktadır. (Baer, 2008) Bilgilendirme tasarımı öğeleri en genel haliyle renk, yazı ve görüntü başlıkları altında incelenebilir.

2.1.4.1 Renk

Renk kullanımı, tasarımları diğer her şeyden ayıran önemli bir görsel unsurdur. Bilgi tasarımında renk kullanımı bilginin okunabilirliğini, dikkat çekiciliğini ve hatırlanmasını sağladığı için tasarımın hedef kitlesi üzerinde önemli derecede etki eden bir faktördür. Bu yüzden Pettersson'a (2015a) göre bilgi tasarımcısı rengi şu nedenlerle kullanmalıdır; "Bir şeyi vurgulamak veya küçümsemek için, farklılıkları veya benzerlikleri göstermek için, okuyucuların bilgileri hatırlamasına ve bir şeyler bulmasına yardımcı olmak için rengi kullanın."

Seçilen renkler yoğun bilgi akışı içerisinde izleyicinin anlatılmak isteneni hızlı anlamalarına yardımcı olur. Uyumlu kullanılan renkler veri karmaşıklığı içerisinde grafiksel netlik sağlar. (Lucius and Fuad, 2017) Edward Tufte (1990) bilgilendirme tasarımında renk kullanımlarını şu şekilde sınıflandırmıştır; "etiketlemek (isim olarak renk), ölçmek (miktar olarak renk), gerçekliği temsil veya taklit etmek (temsil olarak renk) ve canlandırmak veya süslemek (güzellik olarak renk)."

Bilgilendirme tasarımı hazırlarken renkleri psikolojik etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır. Sıcak renkler olan kırmızı, turuncu ve sarı kişide uyarıcı, harekete geçirici, enerji verici etki bırakırken, soğuk renkler olan mavi, yeşil ve mor sakinleştirici ve yatıştırıcı etki sağlamaktadır. Renklerin insanların çevresi hakkında izlenimlerine etkisi büyüktür. Sıcak renklerin uyarıcı ve harekete geçirici etkisinden dolayı toplu kullanım alanlarında yönlendirme ve işaretleme grafikleri sıkça kullanılmaktadır. (Uyan Dur, 2011a)

Renk seçiminin kendi arasındaki uyumu için farklı renkleri bir arada kullanmanın yanında renklerin değerleriyle oynayarak bir uyum yakalanabilir. Renk değeri, derinliği ve sıcaklığı tasarımı öne çıkarabilecek güçte kullanılabilir.

Tasarımda renkli ve abartılı gösteriş arasında ince bir çizgi vardır. Renk etkili kullanıldığında bilginin zengin sunumuna yardımcı olur. Dolayısıyla tasarımda renk özen ve düşünmeye ihtiyaç duymaktadır. (Sevilla, 2002)

Görsel 35. Bilgilendirme tasarımında renk kullanımı örnekleri

2.1.4.2 Yazı

Bilginin görsel sunumu içerisinde yazının kullanılması çoğu zaman kaçınılmazdır. Baer (2008), bilgilendirme tasarımında yazı kullanımı konusunda Information Design Workbook adlı kitabında “Yazı stili, bilgi türlerini ayırt etmenin ve bilgiyi oluşturmanın başka bir anahtar yoludur.” ifadesine yer vermiştir.

Yazı karakterleri, rengi, büyüklüğü, diğer nesnelere göre konumu, etkililiği ve açıklayıcı olması tasarımın öne çıkmasını sağlayan unsurlardır. Hedef kitlenin özelliği belirlendikten sonra yazı tipi, büyüklüğü, kalınlığı belirlenmeli ve kullanılmalıdır. Örneğin, resmi bir kurumla eğlence parkında kullanılan yazı unsurları aynı olmayacaktır. Resmi kurumlarda daha çok sabit, düzenli bir yapı olurken eğlence parkındaki yazı stilleri resimlendirilmiş, farklı boyutlarda veya rengarenk olabilir. (Karaaliğlu, 2015)

Bilgilendirme tasarımı bilginin açık ve yalın şekilde hedef kitleye iletilmesi amacı taşıdığı için yazı stili de anlaşılmalı ve açık seçilmelidir. Bir belgede ikiden fazla yazı tipi dağınık bir görünüme neden olmamak için kullanılmalıdır. Aynı şekilde dekoratif, süslü yazı biçimleri kişiye güzel görünebilir ancak okumayı zorlaştırır ve bu bilgilendirme tasarımının bilgiyi açıkça iletmeye anlayışına terstir. (Sevilla, 2002)

Bilginin anlaşılması, algılanması, yorumlanması, öğrenilmesi ve hafızada kalıcılığı için açık ve anlaşılır bir yapı kullanımı gerekmektedir. Temel bilgi ihtiyacı dışındaki bilgiler küçük ve ayrıntıda kalabilir. Dolayısıyla hedef kitlenin ihtiyacı belirlenmeli ve hiyerarşik düzen buna göre kurulmalıdır. Yapılandırılmış bir metin yapısının okunması ve anlaşılması yapısı olmayan bir metne göre daha kolay anlaşılır ve okunabilir olmaktadır. (Pettersson, 2015b)

Ne kadar yazı kullanımı hakkında dikkat edilmesi gereken hususlar olsa da bilgilerin görselleştirilme konusu temelinde yazı kullanımı minimum düzeyde tutulmalıdır. Görsellerin, çizgilerin, renklerin yeterli olmadığı yerlerde açıklayıcı az miktarda yazı unsurları kullanılmalıdır.

Görsel 36. Francesco Muzzi/ Bilgilendirme tasarımında yazı kullanımı örneği.

2.1.4.3 Görseller

Görseller bilgilendirme tasarımında bilgiyi aktarmanın bir diğer önemli yoludur. Görsellerin, görsel algılamaya ve bilişsel yapı üzerindeki etkisi düşünüldüğünde öğrenmeyi, hatırlamayı veya bilgi edinimini kolaylaştırdığı düşünülebilir. Uzun kelimeler ve cümlelerin yerine bu kelimelere ve cümlelere karşılık gelebilecek güçte görsel kullanımı birey üzerinde daha çok etkili olabilir. Ancak karmaşık bir görsel yapı tüm bu etkililiği ortadan kaldırabilir. Görsel ilk bakışta dikkati çekebilecek güçte ancak yine dikkati dağıtabilecek gereksiz ayrıntılardan uzak olması gerekmektedir. Okuyucuya önceki görsel bilgilerini çağrıştıracak görsellerin etkililiği daha fazla olabilmektedir. (Kayabaş, 2017)

Petterson, (2012) görsel kullanımı konusunda da şu maddeleri sıralamıştır.

- Resimler anlaşılır şekilde betimlenmelidir.
- Resimler özenle seçilmeli ve karmaşık bilgilerin sunumu için görseller hiyerarşik yapılandırılmalıdır.
- Gereksiz görsel kullanımı kafa karıştırıp, göz yoracağından tasarımın dışında bırakılmalıdır.

Görsel kullanımı resim, fotoğraf, illüstrasyon, semboller vb. olabilir. Görseller yeri geldiğinde net ve açık ifadelerle açıklanabilir.

Görsel 37. Bilgilendirme tasarımında fotoğraf kullanım örneği.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

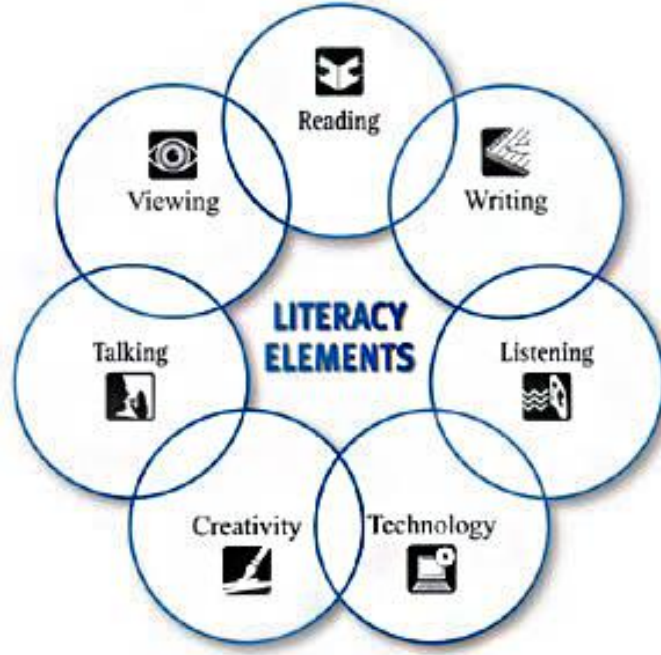
3.1 OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE GÖRSEL OKURYAZARLIK

3.1.1 Görsel Okuryazarlık

Bilginin çevrelediği toplum içerisinde bireyler ihtiyacı olan bilgiye ulaşmak için özel bir çaba göstermemektedirler. Bunun nedeni bilgiye erişim araçlarının çok yönlü ve ulaşılabilir olmasıdır. Bu erişim kolaylığı günümüz teknolojisinin geldiği noktaya alakalıdır. Çağın gelişmeleri, kısa yollu iletişim imkanının yanında bilgi ile toplumla arasındaki ilişkiyi çok yönlü ortamlarla kurmasını sağlayarak yaşamımızı direkt olarak etkileyebilecek duruma gelmesine yardımcı olmaktadır.

Bilginin iletim döngüsü içerisinde kaynak kadar alıcının nitelikleri de mesajın iletilmesinde önemli yer teşkil etmektedir. Kaynak her ne kadar çok yönlü olsa da alıcının mesajı alıp, anlamlandırıp, tekrar kullanmak üzere özümsemesi için mesajın niteliklerine uygun olmasına bağlıdır. Kısacası alıcı seçme, algılama, zihinde organize etme, yorumlama gibi bilişsel süreçlere uygun olmalıdır.

Teknolojik devrim, bilgi teknolojisine odaklanır ve genellikle bilgi toplumunun başlangıcı olarak yorumlanıp eğitime hayatın her alanında merkezi bir konum edindirir. Bu devrime ayak uydurmak, teknolojik metodolojileri yaratıcı olarak kullanıp, temel bilgi teknolojisi ilkelerini yeniden gözden geçirecek eğitimi yeniden yapılandırmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Gittikçe karmaşıklaşan dünyada eğitimle beraber yeni teknolojik devrimin üstesinden gelebilecek okuryazarlık geliştirmek gerektiği konusu hayati önem taşımaktadır. Bireyleri, geleceğin taleplerine uygun hale getirmek, toplumun yönünü teknolojik devrimin olduğu yöne çevirmek ve bütün olanları anlamlandırabilecek, yorumlayabilecek ve yeri geldiğinde kullanabilecek konuma getirmek gerekmektedir. Bu ise medya, görsel, işitsel, çevresel vb. okuryazarlık türlerinden birçoğuna hakim olmakla yani “çoklu okuryazarlıkla” gerçekleştirilir (Kellner, 1998).

Görsel 38. Görsel okuryazarlık elementleri

Okuryazarlık denilince akla sadece yazınsal anlamdaki okuryazarlığın gelmesi günümüz şartlarında anlamsız olmaktadır. Çünkü dünya, görselleri adeta kelimelerle yarışır hatta onlardan öne geçebilecek derece kullanır durumundadır. John Berger'in (1972), görme biçimlerini irdelediği belgeselinde bahsettiği "Görüntüler, kelimeler gibi kullanılabilir. Görüntülerle konuşabiliriz." alıntısından hareketle görüntülerin bugünkü değerinin göz ardı edilemeyeceğini söylemek anlamsız olmaz. Dünyayı anlama konusunda konuşmak ve okumaktan daha fazla görmemize rağmen mesaj iletimi ve görsel tekniklerin kullanılması konusunda bireyler nadiren eğitim görmektedir. Yıllardır görsel deneyimlerimizi sözlü ve yazılı olarak ifade etmemiz gerektiği vurgulanmaktadır. Özetle görsel kullanımı iletişim için sınırlı seviyede kalmıştır. Oysa ki gözler bilgi toplama konusunda diğer duyu organlarına göre daha çok iş yapar (Wileman, 1993). Dolayısıyla görselleri okuyabilmek içinde bulunduğumuz topluma ayak uydurmak konusunda önemli bir yeti olacaktır. Görsel okuryazarlık kavramı bu noktada bugünün dünyasını anlamak için sahip olunması gereken bir özellik olarak nitelendirilebilir.

Görsel okuryazarlık kavramı birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Considine ve Haley (1992), "İmgelem yoluyla taşınan ve aktarılan bilgiyi anlama ve yaratma yeteneği" olarak tanımlamaktadır. Hortin'e

göre görsel okuryazarlık, görselleri okuma-yazma kapasitesi ve görsellerle düşünme ya da öğrenebilme becerisidir (Akt., Sanalan, Sülün, Çoban, 2007). Görsel mesajları doğru anlamak ve yine bu görsel mesajları oluşturmak için edinilen yetenek görsel okuryazarlıktır. Görsel okuryazarlığın öğrenilmesinin gerekliliklerinden bir diğeri ise sadece yüzeysel olarak görmek yerine ilk bakışta algılanamayan yan anlamların anlamlandırılabilmesi için dildeki gibi baştan aşağı okunması gerektiğidir (Parsa, 2007).

Uluslararası Görsel Okuryazarlık Derneği olan IVLA (1969), görsel okuryazarlığı şu şekilde tanımlamaktadırlar:

...bir bireyin görüntüleri ve görsel medyayı etkili bir şekilde keşfedebilmelerini, değerlendirmesini, yorumlayabilmesini, kullanmasını ve oluşturmasını sağlayan bir dizi yetenek. Görsel okuryazarlık becerileri, bir öğrenciyi görsel materyallerin üretimi ve kullanımı ile ilgili bağlamsal, kültürel, etik, estetik, entelektüel ve teknik bileşenleri anlamak ve analiz etmek için donatır. Görsel okuryazar olan bir birey, hem görsel medyanın eleştirel bir tüketicisi hem de paylaşılan bilgi ve kültür topluluğuna yetkin bir katkıda bulunur (Visual Literacy Standards Task Force, ACRL, 2011).

Medina (2014), 'Brain Rules' isimli kitabındaki "Bir resim gerçekten bin kelimeye bedeldir." (s.191) açıklaması yine görsellerin anlatımı kolaylaştırdığı, birçok düşünceyi, bilgiyi, kavramı, olay ve olguyu içinde barındırabilecek güce sahip olduğu düşüncesini vurgulamaktadır. Aynı kitapta bilginin görselleştirilmesinin tanınma ve hatırlanma konusundaki hatırlanma oranını yukarı çektiğini ve bunun resimsel üstünlük etkisi olduğunu açıklamaktadır. Yazılı ve sözlü sunumların hatırlama oranı ile görselli sunumların hatırlanma oranı arasında farkın temellerini evrimsel tarihimize dayandırmaktadır. İlk insanların avlarını ve tehditleri bu şekilde fark ettiklerini, gıda eksiklerini görsel olarak giderdiklerini, dolayısıyla öğrenme eğilimimizin geçmişten günümüze görsel yolla olduğundan bahsetmektedir. Hatta okuduğumuz veya duyduğumuz kelimelerin zihinde görselleştirilmesi istemsizce gerçekleşmektedir (Medina, 2014). A Primer of Visual Literacy adlı kitabında Dondis (1973), "Görmek doğrudan bir deneyimdir ve bildirmek için görsel verilerin kullanılması, gerçekliğin gerçek doğasına en yakın olanıdır." ifadesiyle görsel kullanımının bilgi akışı içerisinde temel faktör olduğunu vurgulamıştır.

Semboller sistemi insan oluşumudur ve bu nedenle kullanımı kaçınılmazdır. Ancak her şeye rağmen görmek her zaman gördüğünün doğru biçimde anlaşılması demek değildir. Eskiden bakmak ve görmek arasındaki ayırım bugünlerde görmek ve anlamlandırmak arasında olduğu söylenebilir. Görmek ve okumak arasındaki bağ süreç içerisinde görsel okuryazarlığın ilk adımıdır. Ancak anlamlandırarak görme seviyesi daha ileri bir eğitim ve deneyim süreci gerektirmektedir (Yıldız, 2012). Bu eğitim ve deneyim süreci küçük yaşlarda başlayarak hayat boyu öğrenme içerisinde formal eğitim kapsamında öğretmenin liderliğinde uygun materyallerle görsel materyalleri (afiş, grafik, slayt, animasyon) okumaya ve anlamaya teşvikle sürdürülmelidir.

3.1.2 Okul Öncesi Eğitimde Görsel Okuryazarlık

Görmenin sözcüklerden önce geldiği konusu bebeklerin konuşmaya başlamadan önce çevreyi görerek anlamlandırma sürecine dayanmaktadır. İnsanlar toplumdaki yerini görerek fark etmektedirler (Berger, 1999). Bugünün çocuklarının doğduğu ortam görsel- işitsel iletişim medyalarının tam ortası. Resimler, çizgi filmler, grafikler, şemalar, slaytlar, görseller, afişler, kitapçıklar, animasyonlar, etkileşimli uygulamalar, kataloglar vb. mesajın iletildiği araçlardır. Görsel dil yoğunluğu arasında mesajları sürekli olarak çözümlenmeye çalışan çocuktaki görsel bilincin eğitimci farkında olmalıdır. Görsel bilince sahip olan çocuk görsel dilden sözlü dile veya tersi yönde çeviri yapabilir. Görsel dilin temel kurallarına hakimdir ve sözel dille paralel olduğunun farkındadır (Fransecky ve Debes, 1972). Görseller ve kavram, olgu, olaylar arasındaki paralelliğinin temelde farkında olan çocuğun artık ihtiyacı olan tek şey bu özelliğinin bilincinde olmasını sağlayacak eğitim ortamları, yöntemleri ve malzemeleriyle karşılaşmak.

Öğrencilere eğitim hayatının ilk basamağından görsel mesajları tanıma, okuma ve anlamaları öğretilir ve görüntüleri çözümlenme yapmalarına olanak tanımak için yönlendirici “Bu görsel ne anlatıyor olabilir?”, “Görseller neden bu şekilde yerleştirilmiş?” gibi sorularla iletişim için kullanılan görsellerin nasıl kullanıldığını kendi kendilerine öğrenmeleri sağlanabilir. Görsel ürünlerde metinler genelde sınırlı olduğu için bilgiler görsellere yerleştirilmiş olur. Öğrencilerin mesajları çözümlenme becerisi kazanması, çevresindeki her türlü görsel mesajı

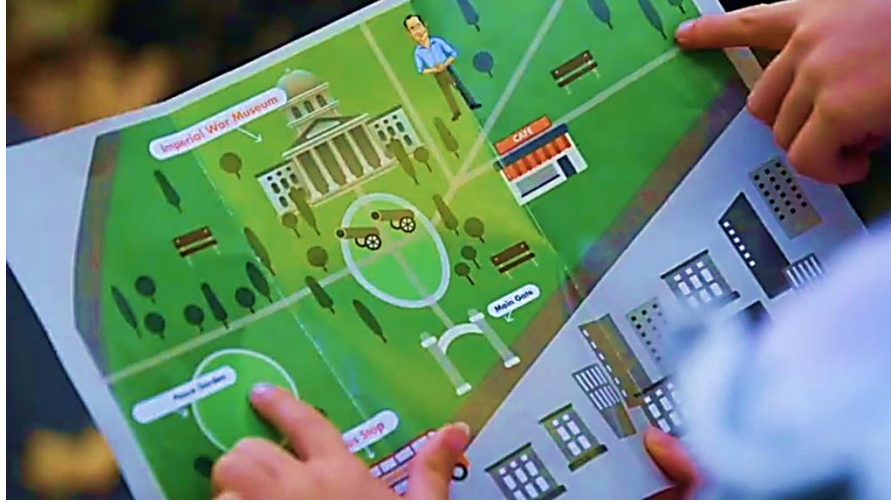
anlayabilmesi ve bu beceriyi daha sonra başka ortamlarda kullanabilmesine olanak sağlar (Considine ve Haley, 1992). Öğrenciler görsel okuryazarlık başlığı altında görseller ve onları tamamlayan metinler, gerçekler ve gerçekleri yansıması imgeler arasında akıcı bir şekilde yol alabilmelidir (Burmark, 2002). İnsanlık tarihinde bu kadar görsele maruz kalan başka bir nesil daha yoktur ve giderek de atmaktadır. Görüntülerin çok şey anlatması özelliği kendi kültür ve eğitimi doğrultusunda anlayabileceği şekilde bireyler tarafından yorumlanır. Her algılamaya olanak tanıyan eğitim materyali alıcısının anlamasına ve onu bir konuya yönlendirmesi konusunda okura sunulur. İmgelerin gerçeklerinden daha canlı, zengin ve etkileyici dünyası görsel okuryazarları her aşamaya dahil eder durumdadır (Parsa, 2007).

Teknolojik gelişmeler neticesinde öğrenme materyalinin çok yönlü ve çeşitli olması materyaller arasında bir yarışa neden olmaktadır. Oysa bu çeşitliliğe rağmen öğretmenler eski usul öğretim yöntemlerine devam etmektedirler. Öğretmenler, öğrencilerin özel olarak hazırlanmış teknik görselleri anlayabilme ve yorumlayabilme kapasitelerini geliştirmelidir. Bu gerekli bilgi ve becerilerin öğretilmesine okul öncesi eğitim döneminde başlanmalıdır. Grafik unsurlar göz önüne alınarak hazırlanan materyallerde kullanılan görseller çocuklara tanıdık gelecek, tasvir edilme şekli çizgisel olacağından bu tür grafik öğelerin anlatım dilini benimseyecektir ve aşına olacaktır (Lowe, 2000). Çevresinde karşılaştığı görsel materyalleri okuma konusunda çocuğa önemli bir yeti yükleyecektir. Örneğin, bir botanik bahçe haritası ile karşı karşıya kalan çocuk, görsellerin temsil ettiği nesnelere arasındaki bağı çözümleyebilir ve gitmek istediği yere karar verebilir.

Görsel 39. Botanik bahçe haritası örneği

Bu duruma başka bir örnek olarak ‘Planet Child’ mini belgesel serisinin ilk bölümünde bir grup çocuğa kendi başına hareket edebilme becerilerini ölçmek için düzenlenen çalışma verilebilir. İkiz kardeşlerin ellerine ‘London Eye’ isimli dönme dolabını kendi başlarına bulmaları için bir harita verilmiştir. Aşamalı olarak gitmeleri gereken yerleri haritadan takip ederek yol alan çocuklar en sonunda varış noktasına ulaşmaktadırlar. Ancak bu süreç içerisinde ellerindeki haritalar sayesinde rotalarına yön vermektedirler. Görselleri dikkatle okuyan çocuklar yanlış yoldan gittiklerinde buldukları noktadaki nesnelere haritadaki görselleri karşılaştırarak gitmek istedikleri noktaları saptayabilmektedir ve sonuca ulaşmaktadırlar.

Görsel 40. Planet Child belgeselinden kesit

Görsel 41. Planet Child belgeselinden kesit

Eğitimde görsel ve sözsel ipuçları arasındaki denge durumunu sağlamak için daha fazla görsel kullanımında iki düşünce arasındaki anlamlı bağlılık desteklenmektedir. Sokrates de yazılı dili katı, tepkisiz ve yapay olarak adlandırmıştır (Stokes, 2001). Bu nedenle eğitim ortamında dikkati dağıtmayacak seviyede görsel kullanımı bilgilendirme ve gördüğünü anlama, yorumlama gibi iki yetinin desteklenmesi anlamında öğretmene yardımcı olacaktır. Ayrıca ğrenciyi bilgi, kavram, vb. ğrenmeye ve bunun yanında öğrenmeyi öğrenmeye iter. Öğrenmeyi öğrenmek çocukların bilgiyi aldığı yöntemin etkililiğinin farkına varması durumu olarak tanımlanabilmektedir. Herhangi bir bilgilendirme materyalinin öğrenmek için etkili bir materyal olduğunu farkedebilir.

Aktif ğrenme biçimlerinden yapılandırmacı yaklaşımın mantığına göre anlamlandırma ve deneyim birbiriyle yakından ilişkili iki kavramdır. Çocuklar okula daha önceden deneyimleriyle oluşmuş bilişsel yapılarıyla gelirler. Bu deneyimler kalıcı, geçersiz, tamamlanmamış bilgiler olabilir. Ancak okulda kazanılan yeni bilgi ve deneyimler eski bilgi ve deneyimlerle bir araya gelerek çocukların bilişsel yapılarını tekrar düzenlemektedir. Öğrencinin eski deneyimleriyle ilişkilendirilemeyen bilgiler zihinden silinmektedir. Özetle anlamlı öğrenmenin gerçekleşebilmesi için ğrenci öğrendiği yeni bilgileri var olan bilişsel yapısı üzerine aktif biçimde yerleştirmelidir (Arslan, 2007).

Görsellerin gerçekle arasındaki ilişkiyi anlayıp, yine görselle kendi biliş dünyasındaki yaşanmışlık ilişkisi kuracak olan ocuk eski bilgilerini anımsayacaktır. Eski bilgiler ile yenileri arasında anlamlı bir bağlılık oluşmakta ve öğrenme bu şekilde gerçekleşmektedir. Görseller üzerinden kazandığı bilginin okul dışında karşına çıkmasıyla yeni bilgi zihinde kendi yerini almaktadır. Okul ncesi eğitim kurumlarında kullanılan materyaldeki görsel imgeler, eski görsel şemaları zihinde harekete geçireceğinden hatırlamayı ve yeni bilgiyle beraber uzun belleğe geçmesini kolaylaştıracak unsurlardır. İnsanların görsel geçmişi ve tecrübeleri tasarım çalışmalarını anlamaları için bir yoldur.

Burmark (2002), neden okuma yazma öğretme ve anlama için görsellerin gücünden yararlanılmıyor, neden iletişim için büyük öneme sahip görseller grafiklerle dolu bir evre içindeki yaşama hazırlamak için kullanılmıyor ve neden eğitimde daha görsel ve yapılandırmacı bir yöntem kullanılarak kişinin

öğrendiklerini pekiştirmeye ve öğrendiklerini göstermelerine olanak sağlanmıyor gibi sorular sorarak eğitici ve tasarımcıların ilgisini bu konu üzerine yönlendirme çabası içine girmiştir. Bamford (2003) ise, ‘Görsel okuryazarlık neden önemlidir?’ başlığı altında soruyu şu şekilde cevaplamaktadır; “Resimleri anlamak, yaşamı zenginleştiren hayati bir gerekliliktir. Onları anlamamak görsel cehalettir.”.

Sonuç olarak görsel okuryazarlık kişinin bulunduğu ortam içerisinde görme, anlama, yorumlama ve bilgileri daha sonra kullanmak için depolama gibi bilişsel süreçlerin içerisinde görsellerin önemini vurgular şekilde insanları teşvik eder bir konudur. Bu araştırma için seçilen evrenin okul öncesi eğitim kurumları olduğunu düşünürsek bilgiyi almak için metinlere ihtiyacı olmayan çocuklar için daha da önemli olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ayrıca çocuğun yaşamının ileriki dönemlerinde bu tür görsel öğelerle çokça karşılaşacağı düşünüldüğünde görsel analizi yapmayı öğrenmesi yani temel düzeyde görsel okuryazar olması çocuğa katkısının bir diğer yönüdür. En son aşama olarak da aynı görselleştirme çabasına çocuğu da teşvik etmek görsel okuryazarlık amaçlarındandır.

3.2 OKUL ÖNCESİ DÖNEM EĞİTİM KURUMLARINDA EĞİTSEL

MATERYAL KULLANIMI

Eğitimciler her geçen gün öğrencilerin duyularına, algılarına, zihinlerine ulaşabilmek için farklı öğretim yollarına ihtiyaç duymaktadırlar. Değişen ve gelişen çevre, teknoloji gibi etmenler eğitimcileri bu farklılaşmaya mecbur bırakmaktadır. Çünkü bu çevresel koşullar bireylerin öğrenme yollarında değişikliğe neden olur. Yakın geçmişte her yaş eğitiminde anlatım yöntemiyle öğretim temel alınırken birden fazla duyu organına hitap eden çevresel koşullar sayesinde artık aynı anda tüm duyuları harekete geçiren öğretim yöntemleri kullanılmaktadır. Eğitimcinin yapması gereken ise materyal kullanımı konusunda yenilikçi olmak, değişimleri takip etmek ve değişimlere ayak uydurmak.

Çocuğun okuldan önce çevresini inceleyerek istemsiz olarak edindiği bilgilerin düzenli hale gelmesini sağlayan okul öncesi dönem eğitim, hayatı boyunca kullanacağı bilgileri yapılandırılmış olarak karşısına çıkarmaktadır.

Eğitim ortamlarının çocukların gelişim seviye ve özelliklerine uygun olması için öğretmenlerin bu ortamları düzenlemesi gerekmektedir.

Okul öncesi eğitim sistemi kapsamında çocukların gelişimlerini her yönden desteklemek için öğretmenler yaş aralığına ve gelişimlerine uygun olarak aylık ve günlük plan hazırlamaktadır. Günlük plan içerisinde her gelişim alanı için farklı etkinlik çeşitlerini kullanmaktadırlar. Serbest zaman, sanat, oyun, müzik, türkçe-dil, fen-matematik, okuma-yazmaya hazırlık, drama gibi etkinlikler günlük plan içerisine uygun olarak yerleştirilir. Her etkinlik türü için ayrı plan hazırlamak durumunda olan öğretmen aynı zamanda bu etkinlikler içinde kullanacağı materyalleri özenle seçmelidir. Sadece etkinlik içerisinde değil etkinlik dışında da çocukları bilgilendirmeye dair her türlü materyal öğretim hedefi taşır. Bu etkinlik için veya etkinlik dışı kullanılan öğretim materyallerinin tasarlanma amacı öğrenmeyi kolay ve ilgi çekici hale getirmektir. Aynı zamanda öğrenmenin anlamlı ve hızlı olmasını sağlamaktır. (Güney, 2019)

Okul öncesi eğitim ortamı çocukların aktif öğrenmeye başladıkları bir kurumdur. Bilişsel işlemlerle meşgul olmaya başladıklarında öğrenmelerine yardımcı olabilecek her türlü materyale ihtiyaçları olacaktır. Öğrenci merkezli öğretimin son yılların eğitimde en etkili yöntemlerinden olduğu düşüncesi yaygınlaşmıştır. Eski dönem öğretmen anlatımına dayalı eğitim sistemi hızla yerini öğrenci merkezli ve etkileşimli eğitim mantığına bırakmaktadır. Öğrencilerin aktif katılımlarının ön planda olduğu eğitim süreci içerisinde kendi kendilerinin eğitimcileri olmasına da olanak sağlamak gerekmektedir. Eğitim mekanları öğrencilerin kendi başına öğrenmelerine olanak sağlayacak uyarılarla donatılmış olması önemli fiziksel unsurlardandır. Sözel yönergelerin yanında görsel öğelerin varlığı çocukların zihinsel faaliyetlerini harekete geçirerek düşünmeye, yorumlamaya, yorumladığını yeri geldiğinde kullanabilmeye yönlendirir. Bilgi iletim ortamlarının gelişmesine yardımcı olacak olan eğitim teknolojileri, materyallere olan ihtiyaç açığını kapatmak için vardır.

Görseller dikkat çekici eğitim unsuru olarak öğrencilerin duyuşsal tepkiler vererek ve motivasyon sağlayarak anlaşılması güç olan bilgileri basitçe kavramalarında yardımcı olan öğelerdir. Grafikler bilgilerin saklanması ve yeniden açığa çıkmasını hatırlarda güçlü bir etki bırakacağından kolaylaştırabilir.

Sözlü ve yazılı bilgiye eşlik eden görseller bilginin farklı bir şekilde sunulmasına olanak sağlayarak, öğrencinin kaçırdığı sözlü bilgiyi bir şekilde yakalamasına olanak tanır (Heinich, Molenda, Russell ve Samaldino, 1996). Görsel ve yazınsal sistemli bir şekilde düzenlenmiş tasarımlar çocuğun merak duygusunu canlı tutacak ve öğrenme isteğini pekiştirecektir. Tasarım unsurları olan çizgi, şekil, değer, renk, doku doğru kullanıldığında etkili ve sanatsal değeri olan ürünler ortaya çıkacak ve çocuklar üzerinde güçlü bir etki bırakacaktır.

Yaratılan görsel uyarım modellerinin başka şeylerin temsili olarak kullanılması, modern kültürün en karakteristik özelliğidir. Her alanda üretilen görsel materyallerdeki resimler hem kendi görüntüleri hem de temsilleri olabilir. Resimsel desenin temsil ettiği şeyle ortak özelliklere ne ölçüde sahip olduğu önemlidir (Wade and Swanston, 2001). Özellikle erken çocukluk dönemi bağlamında kullanılacak resimsel öğelerin temsil ettiği nesneyle benzer özellikte olması, bunun yanında da renkleriyle, çizgisel özellikleriyle, boyutlarıyla estetik bir değerinin olması gerekmektedir.

Okul öncesi eğitimi yaş aralığındaki çocukların iletişim süreci içerisinde alıcı konumunda oldukları için görsel materyaller eforsuz öğretimi mümkün kılmaktadır. İletiyi alıcıya doğru şekilde aktarma düşüncesi eşliğinde tasarlanan her türlü materyalin varlığına ihtiyaçları vardır (Fidan ve Kahraman, 2019). Sadece çocuklar değil her yaş grubundaki bireyler görsel materyallerin farkında olmadan etkisi altında kalmaktadırlar. Görsel dilin zamanı yoktur ancak sözel dil bir başı ve sonuyla beraber bir zaman dilimi içerisinde varlık göstermektedir. Sözlü dil herhangi bir zaman içerisinde etkin hale gelebilir. Ancak görüntüler zamansızdır. (Batı, 2010) Çok çeşitli kullanılan eğitim araçları ve görseller ile düzenlenen sınıflar, günümüz şartlarıyla yetişen çocuğun dünyasına yaklaşan ve hayatı olduğu gibi sunan bir eğitim ortamı sağlar. Bu şekilde ait olduğu bu çoklu bilgi iletim yollarının bulunduğu zaman diliminin gerekliliklerine göre eğitime ve eğitimcilere eğitime şansı sunar (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Bu araştırmanın okul öncesi eğitim çocukların bilişsel ve algısal gelişim özellikleri kısmı gösteriyor ki görerek öğrenen çocuk için görsel materyaller hayati önem taşımaktadır.

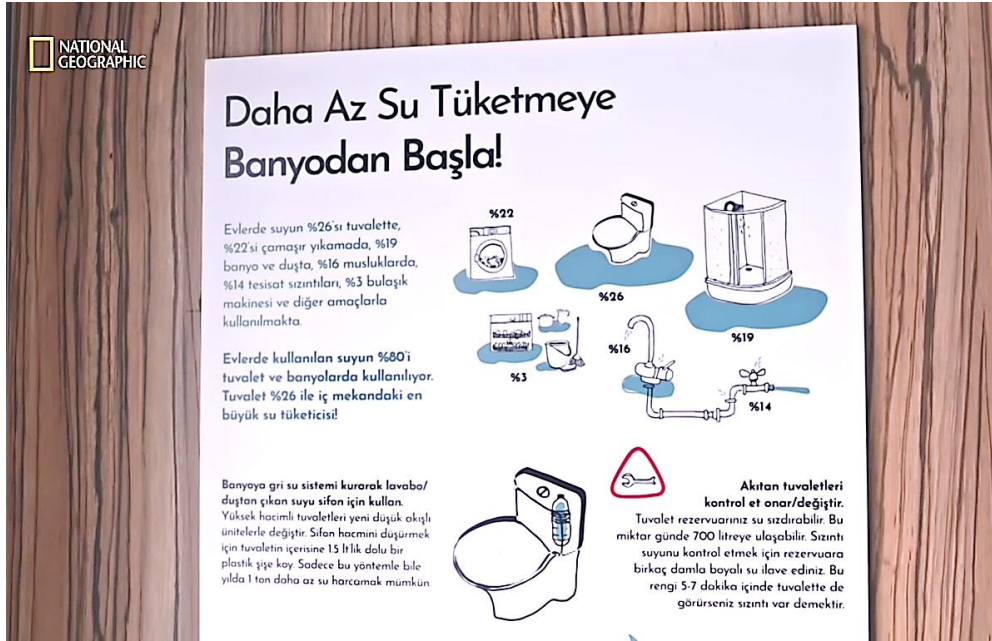
Okul öncesi denilince akla gelen illüstrasyon kullanımı nesnelere veya canlıların görsel temsilleri olarak ilgi çekici, dikkati canlı tutucu bir etkisi olduğu

yoğun kullanımından açık şekilde belli olmaktadır. Ancak illüstrasyon denildiğinde akla gelecek olan sadece resimli çocuk kitapları olmamalıdır. Çünkü her türlü eğitim materyali için illüstrasyon kullanımından söz edilebilir. Örneğin, çocuklara deneyimleyemeyecekleri olgu ve olayların gösterilmesinin en etkili yollarından biri illüstrasyonlardır. Hazırlanmış bir slayt gösterisinde, grafiklerde, bilgilendirmeye dair her türlü tasarımda illüstrasyonlar kullanılabilir. Dolayısıyla çocuklar için kullanılan illüstrasyonlar çocuk kitapları tek elinde değildir.

Okuma yazma öğrenmek için eğitimin ilk basamağı okul öncesi eğitimidir. Her ne kadar ilk basamak ilkököl olarak görülse de temeller bu dönemde atılmaktadır. Harfleri kontrollü olarak kurum içerisinde yapılandırılmış olarak gören çocuk, harflerin çizgisel şemalarını zihnine yerleştirir. Düşünüldüğünde görsel özelliklere sahip olan somut öğeler kelimeler ile telaffuz edildiğinde veya kelimeler yazılı olarak görüldüğünde zihinde resimler canlanır. Bahsedilen zihinsel süreç görsellerin kullanılmasıyla mantıksal olarak tersine işlemektedir. Özellikle okul öncesi dönem çocukları için görselden ögeye doğru olan zihinsel işlem okuma yazma bilmeyen çocuklar için destekleyici nitelikte olacaktır. Ancak okuma yazma bilmediği için harflerin sembolik yansımalarını çocuklardan uzak tutmak doğru olmayacaktır. Görsel materyaller okul öncesi dönem çocukları için kelimelerde içermelidir. Dolayısıyla harfleri tanımaları, görseller ile kelime sembolleri arasındaki bağı zihnen kurmaları, okuma yazmaya başladıklarında harf ve kelime kodlama ve kodu çözme becerilerinde yardımcı olacaktır.

Okul öncesi dönemde harfler teker teker gösterilerek öğretimi yapılmamaktadır. Ancak çocukların çevrelerinde harflerle karşılaşmaları için ortamlar düzenlenir. Bu çizgisel sembolleri anlamak için çaba gösteren çocuk merakla ne olduğunu çözümlenmeye çalışır. Örneğin, resimli bir kitabı eline alan çocuk kendi kendine kitabı okumaya çalışır. Satırlar arasında parmağını gezdirerek görsellerle gösterilenleri hikayeleştirip okuyormuş gibi yapabilirler. Görsel ile harf olarak adlandırdığımız çizgisel sembolleri birbirleriyle zihinlerinde karşılaştırıp eşleştirmeye çalışmaktadırlar. Sadece kitap değil yazı ve görsellerin bir arada olduğu tasarımlarda da aynı durum söz konusu olmaktadır. “25 Litre” adlı belgeselin bir bölümünde çocuğun yağmur suyunun kullanımını hakkında hazırlanan bilgilendirme tasarımı örneğinde parmaklarıyla görselleri takip ederek bilgi verme çabası buna bir örnek olabilir. Çocuğun yazı ve görsel öğeler arasında anlamlı bir

bağ kurması zaman isteyen bir durumdur. Bu süreçte çevrelerini alışma süreçlerine uygun olarak düzenlemek ve etkili materyalleri seçmek eğitimcinin bir diğer sorumluluğudur.

Görsel 42. "25 Litre" belgeseli su tasarrufu sistemi tanıtım afişleri

Çocukların bağımsız olarak hareket edebilme becerilerinin gelişmesi için dikkatli talimatlar verilmektedir. Tuvaleti kullanmak, merdivenleri dikkatlice inip çıkabilmek, kabanını giyme çıkarma ve bunları düzgünce yerleştirebilme, ellerini hijyenik biçimde temizleyebilme gibi. Gösterip model olmak çocukları teşvik edebileceği gibi görsel materyallerle yönlendirmekte bu davranışları

desteklemektedir. Yanında bir büyük veya eğitimci olmadan bu temel becerileri eksiksiz yerine getirebilme olanakları sağlar. Sınıfın işleyişi ve rutini belirlenen düzende devam eder. Bunların dışında okul öncesi dönem çağlarındaki çocuklar bağımsız hareket edebilme isteği içerisinde olmak isterler. Kendi kendilerine yetebilecekleri düşüncesi bu dönemde yavaş yavaş kendini göstermektedir. Özellikle ev dışında sosyal bir hayata karışan çocuk bu yetkinlik durumunu ailesine, öğretmenine veya arkadaşlarına kanıtlama ihtiyacı hisseder. Dolayısıyla bu düşüncelere sahip olan çocuk için bu materyaller bağımsızlığı ve yetkinliği destekler nitelikte olacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1 ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİNE YÖNELİK BULGULAR

4.1.1 Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Bu bölümde araştırmanın birinci alt problemi olan “Bilgilendirme tasarımının okul öncesi eğitimi açısından önemi nedir?” sorusuna cevap aranmaktadır.

Bilginin görselleştirilmesi ve sunulması konusu uzun yıllardır her türlü ortamda etkililiğini açıkça göstermektedir. Bireyler için bilgi alımının formal olarak gerçekleştirildiği eğitimin ilk basamağı olan okul öncesi eğitim kurumları, çocukların çevresine, geleceğe ve topluma uyum sağlaması açısından önemli yere sahiptir. Bilginin sürekli aktığı çevremizde ihtiyacımız olanı algılamak için ön yeterliliğin oluşması gerekmektedir. Bu akış içerisinde okul öncesi eğitim kurumları minimal bir bilgi edinme alanıdır. Dolayısıyla eğitimcilerin bu alanı her açıdan değerlendirmelidir. Ancak bilginin iletildiği bu alanlardaki bilgilendirme materyallerinin bilgilendirme tasarımı disiplini altında ve bu bilinçle düzenlenmesi gerektiği araştırmanın genelinde göz önüne konulmaya çalışılmıştır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan ve öğreticinin çocukları bilgilendirmek için kullandığı bilgiyi direkt aktaran, içerisinde görsel ve yazınsal öğeler barındıran tasarımlar bilgilendirme tasarımı olarak tanımlanabilir. Bilgilendirme tasarımı araçlarının en önemli özelliği öğretmenlerin öğretme yükünü hafifletmeye ve öğretim süreci içerisinde anında dönüt ve düzeltme sağlayabilmeleridir. Eğitimcilerin uygulaması gereken programlar, kazandırılması gereken davranışlar için bu araçlar kılavuz olmaktadır. Bilgilendirme tasarımının amacı olan bilgiyi hedef kitleye en kısa yoldan yalın ve anlaşılır şekilde ulaştırılması gerektiği düşüncesi ile okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların bilgiyi doğrudan anlamalarına yardımcı olacak sözlü, etkileşimli öğrenme yöntemlerinin yanında görsel öğrenmelerine de yardımcı olacak materyallerin kullanılması düşüncesiyle örtüşmektedir.

Eğitim materyalleri; resimli kitaplar, eğitici oyuncaklar, eğitici video ve ses kayıtları, resim ve grafikler, kitapçıklar, resimli kartlar, bilgisayar programları, etkileşimli uygulamalar vb. birçok başlık altında incelenebilir. Bu materyaller arasında bilgilendirmek için kullanılabilen her türlü tasarım ürünü bilgilendirme tasarımı bağlamında incelenebilir. Örneğin, güncel bir konu olarak karşımıza çıkan Covid-19 salgını döneminde toplumdaki tüm bireyler için toplumu bilinçlendirmek adına her yere bilgilendirme grafikleri asılmıştır. Market, mağaza girişleri, sokaklardaki ilan panoları, salgın için dikkat uyarısı yaparken sosyal mesafe konusunda da 1,5 metre mesafe kuralı için de zemine uyarılar yerleştirilmektedir. Salgın tedbirleriyle beraber aılan okul öncesi eğitim kurumlarında da bu uyarı tasarımları geçerli olmaya başlamıştır. Görsel 44'te hijyen kuralları ve salgın tedbirleri için düzenlenmiş bilgilendirme tasarımları önünde görselleri inceleyen bir çocuk görünmektedir. Görüldüğü üzere bilgilendirme tasarımları okul öncesi eğitim kurumlarında da güncel olaylardan etkilenmektedir. Okul dışında görebileceği durumlara çocuğu alıştırmak için okul öncesi eğitim kurumlarında bilgilendirme tasarımı yöntemi etkili bir yöntem olacaktır. Toplum bu denli etkileyen ve bilgilendirmenin görsel ve sözel yoğun olarak yapıldığı günümüzde çocukların eğitim alanı içerisinde de var olduğu açıkça gözlemlenmektedir.

Görsel 43. Ordu Bahçelievler Anaokulu korona salgını sosyal mesafe grafikleri

Görsel 44. Covid-19 salgını nedeniyle hazırlanan hijyen kuralları afişi

Okul öncesi eğitim merkezlerinde çocukların özgürce vakit geçirmeleri için özenle düzenlenmiş, kendi başına öğrenmeyi destekleyen ve serbest oyun saatinde vakit geçirmeleri için merkezler bulunmaktadır. Bunlar sanat, müzik, fen- doğa, drama, kukla, blok, kitap, geçici ilgi gibi merkezlerdir. Merkezler işlevine uygun olarak çeşitli materyallerle donatılmaktadır. Sınıf yeterli büyüklükte olmadığı durumlarda merkezlerin arasındaki mesafe yeterince ayırt edici uzaklıkta olmadığı durumlarda merkez isimlerinin veya alanda bulunan materyallerin yer aldığı küçük merkez bilgilendirmeleri asılmaktadır (Görsel 45). Ayrıca bu bilgilendirme tasarımı uygulama alanlarından yönlendirme ve işaretleme tasarımı seçeneğinin işaretleme tasarımı kısmına örnek olarak gösterilebilir.

Görsel 45. Öğrenme merkezleri işaretleme grafikleri

Yine serbest oyun saatinde çocuklar diledikleri merkezde istedikleri arkadaşlarıyla, istedikleri materyalle zaman geçirebilmektedir. Ancak merkezler içerisinde herhangi birine talep, diğerlerine göre çok olabilmektedir. Merkezdeki materyalin tüm çocuklar için yeterli olmadığı durumlarda nöbetleşe kullanımlar gerçekleştirilebilmektedir. Bunun için öğretmenler merkezlerin olduğu bölgeye aynı anda kaç çocuğun oynayabileceğine dair bazen bilgilendirme afişi asabilmektedir. Örneğin, öğrenme merkezlerinde hangi çocukların oynadığını gösteren anlık bilgilendirme panosu bulundurulabilir (Görsel 46). Dilediğinde diğer bir merkezde oynayan arkadaşıyla isimlerini değiştirerek alan değişimi yapabilmektedirler. Böylece merkezlere yığılma olmayacak, merkezde bulunan materyallerin kullanımı kontrollü olacaktır. Yine aynı mantıkla diğer görselde bu sefer çocuk isimleri değil, renkli mandallarla çocukların nerede oynayacakları seçilmektedir. Oynamak istediği merkezi seçen çocuk, merkez adının yanındaki renkli mandaldan alır ve oyun süresince yanında taşır.

Görsel 46. Öğrenme merkezleri

Merkezlere yönlendirici başlıkların haricinde birçok görsel materyal yerleştirilebilir. Örneğin, fen-doğa merkezi bu tür görsellerin kullanımına uygun olan alanlardan biridir. Güneş sistemini, insan vücudunu veya yağmurun oluşumunu anlatan grafikler çocuğun merak duygusunu uyandırabilir (Görsel 47).

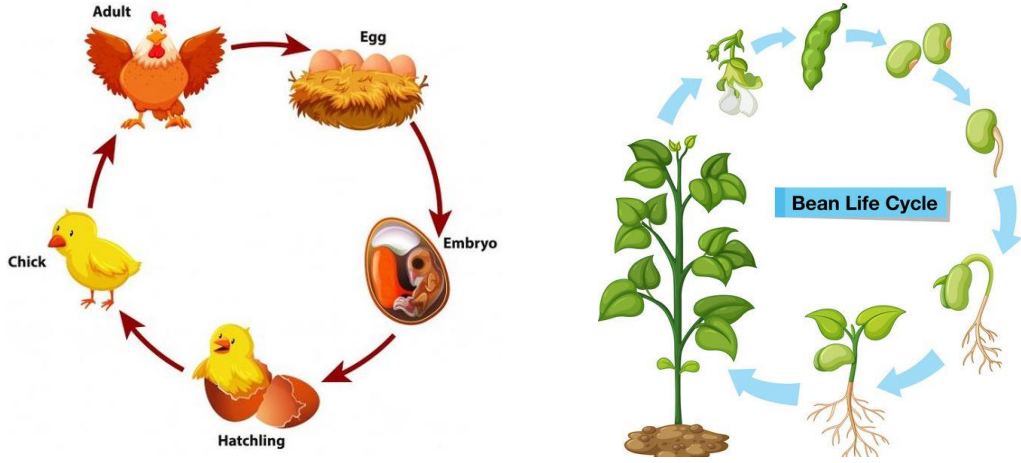
Görsel 47. Fen ve doğa merkezi için kullanılabilir gezegen afişi

Bir diğer kullanım alanı ise okullarda bulunan çocuklar için hazırlanmış tuvaletler. Bazı okul öncesi tuvaletler kız erkek tuvaleti olarak ayırırken bazı tuvaletlerde bu ayırım yoktur. Ayırım olan tuvaletler için tuvalet kapılarına kız veya erkek çocuk figürleri yapıştırılmaktadır. Piktogramlar konusunda verilen örneklerde yetişkinler için tuvalet kapılarına koyulan kadın ve erkek figürleri, okul öncesi okullarda uygun görsellerle kız-erkek çocukları tuvaletleri ayırımı için de geçerli olmaktadır. Ayrıca lavabolarda el yıkamaya dair davranış oluşturmaya desteklemek için görseller kullanılabilir (Görsel 48). Öğrenme zamanlarında öğretmen hijyen kuralları konusunda öğretim yapmalıdır. Ancak bu görseller davranışı kalıcı hale getirmek ve hatırlatıcı bir unsur olması nedeniyle kullanılmaktadır.

Görsel 48. Çocuklar için hazırlanan el yıkama aşamaları afişi örnekleri

Bilgilendirme tasarımı uygulama ortamlarından biri olarak bahsedilen grafikler de okul öncesi eğitim kurumlarında sıkça rastlanan materyallerdir. Tablolar, ağaç, akış ve zaman diyagramı, kartogram gibi türlerden birçok örnekle karşı karşıya kalmaktayız. Örneğin; yumurta, tavuk döngüsü, akış diyagramıyla net olarak gösterilebilir. Ya da bir fasulye tanesinin çimlenmesi, zaman içerisinde gösterdiği değişim zaman diyagramıyla gösterilebilir (Görsel 49). Öncelik her zaman yaşantı oluşturmak olmalı ancak bu yaşantıyı destekleyecek görsellerin varlığı zaman içinde oluşan değişimin görsellerle gösterilmesi ve karşılaştırma yapılabilmesi için kalıcı bir deneyim materyali sağlar. Çünkü fasulyenin bir hafta içinde olan değişimi içerisinde ilk günün görüntüsünü çocuk anımsayamayabilir. Ancak bir akış diyagramı süreci göz önüne sermektedir. Dolayısıyla yine görsel desteğin önemini bu şekilde açıklayabiliriz. Ayrıca eğer okulun uygun bir bahçesi yoksa gözlenmesi güç olan tavuk, yumurta döngüsü bu sayede çocuklara gösterilebilir.

Görsel 49. Akış ve zaman diyagramı örneği

Çocukların çalışmalarının sergilendiği alanlar ve alanların tasarımları sergileme tasarımı çerçevesinde değerlendirilebilir. Ordu/Merkez’de bulunan Bahçelievler Anaokulu’nun bahçelerinde çocuklarla beraber yetiştirdiği sebzeleri öğrencileriyle beraber toplayarak etkili bir sebze yetiştirme etkinliği yapmış, topladıkları ürünleri manav etkisi vererek kasalarda velilere hem sergilemiş hem de ürünlerden veliler çocuklarıyla beraber poşetlerine alarak manav deneyimi oluşturmuşlardır. Veliler için hazırlanan bu sebze sergileme alanı okul öncesi kurumlarında yapılabilecek bir sergileme tasarımı örneği olarak gösterilebilir. Ayrıca “Organik Pazar” adını verdikleri bu alana bir de pankart hazırlamışlardır (Görsel 50).

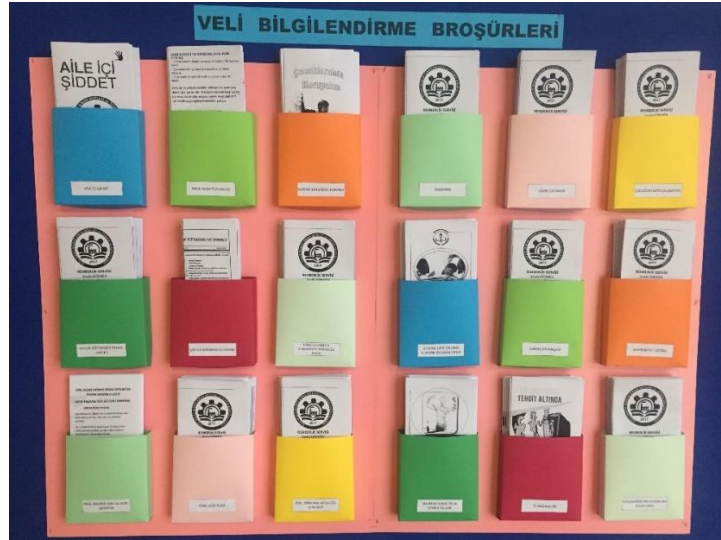
Görsel 50. Ordu Bahçelievler Anaokulu/sebze sergileme tasarımı örneği

Sınıf ortamında kullanılabilecek ve sosyal hayattaki davranışlara açıkça etki edebilecek bir tasarım unsuru da sınıf duvarlarına asılan sınıf içerisinde uyulması gereken kurallar afişidir. Çocukların anlayacağı düzeyde görselleştirilerek hazırlanan kurallar listesi, ilk kez aile dışında sosyal ortamda bulunan çocuk için toplum içerisindeki kuralların değerini öğrenebilmesi için önce kuralları öğrenmesi gerekmektedir ve Elif Kurşunlu araştırmasında düzen içerisinde önemli bir yere sahip olan bu tasarım unsurunun eksik olduğu sonucuna varmıştır. Araştırmasında saptadığı sonuca göre 120 okulda sadece 1 okulda bu uygulamaya rastlamıştır (Kurşunlu, 2018).

Görsel 51. Sınıf kuralları grafikleri

Çocukların direkt etkileşimde bulunmadıkları, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına göre dikkatini verdiği bilgilendirme amaçlı kullanılan görsel materyaller okul öncesinde sıkça rastlanan eğitim materyalleridir. Okul öncesi kurumlarda öğrenciyi yönlendiren, bilgi veren, kavram öğretimi yapan, iki durumun karşılaştırıldığı, bir olay örgüsünün resmedildiği veya uyarıcı olarak kullanılan birden çok formda grafikler ve görsel materyaller vardır. Ancak sadece öğrencinin değil gerektiğinde öğrenciler hakkında veliye bilgi veren, yönetimin eğitime veya personele uyarı ve bilgi vermek için kullandığı bilgilendirme tasarımları bulunmaktadır (Görsel 52). Okulda olacak etkinlikler, velilerin uygulaması gereken kurallar, çocuklarının sınıflarında bulunan tüm öğrencilerin günlük çalışmalarını astıkları panolar bilgilendirme tasarımı içerisinde değerlendirilebilir.

Görsel 52. Veli bilgilendirme tasarımı

Örneklerden de görüldüğü üzere tüm bu alanlar içerisinde bilgilendirme tasarımından söz edilebilir. Bilgilendirme tasarımının toplum içerisindeki varlığı kadar eğitim kurumlarının ilk basamağı okul öncesi eğitim kurumlarında da yeri vardır. Dolayısıyla araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bilgilendirme tasarımı ve okul öncesi eğitim kurumları arasındaki ilişkinin var ve önemli olduğu bu bulgular doğrultusunda açıkça söylenebilir.

4.1.2 Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Bu bölümde araştırmanın ikinci alt problemi olan “Görsel bilgilendirme materyali seçiminin okul öncesi eğitimde çocuklar üzerindeki önemi nedir?” sorusuna cevap aranmaktadır.

Çevresinde olup biteni dikkatle izleyen çocuklar her türlü materyalden kolayca etkilenebilmektedir. İstemli veya istemsiz öğrenimi gerçekleştirecek her türlü bilgi iletim materyali okul öncesi eğitim kurumlarında dikkatle düzenlenmelidir. Bu düzenlemelerin çocukların, araştırmanın birinci bölümünde değinilen bilişsel alan, görsel algı ve dikkat, görsel okuryazarlık gibi özelliklerine nasıl ve ne derece etki ettiğine değinilmiştir. Piaget belirlediği bilişsel gelişim dönemlerinin etkilerinin kendinden sonraki dönemde ortaya çıktığını savunmuştur. Dolayısıyla çocukların üzerindeki etkilerini görmek bir sonraki dönemin

incelenmesiyle anlaşılmaktadır. Bu nedenle etkililiğinin ölçümü için okul öncesi eğitim dönemi çocuklarının dahil olduğu 2-7 yaş dönemini kapsayan işlem öncesi dönemden sonraki dönem olan somut işlemler dönemi 7-11 yaş dönemi sınırları arasında yapılabilmektedir. Minimal etkiler 2-7 yaş dönemi içerisinde fark edilse de kalıcı etkileri diğer dönemde gözle görülür düzeye gelmektedir. Bu nedenle etki edip etmediği anlık geri dönütlerle kısa yollu olarak saptanmaktadır.

Mevcut bilgiler ile bilgileri temsil eden materyallerin zihinsel bütünleştirilmesi bilişsel işlem süreçlerini harekete geçirecektir. Materyalleri zihinsel olarak birbiriyle organize edebilmek bilgiyi anlama olasılıklarının daha yüksek olmasını sağlar. Öğretim uzmanı olan kişi sadece bilgiyi sunmakla değil bilgiyi alacak kişinin materyalden anlam çıkarmasını sağlamakla yükümlüdür. Yıllar geçtikçe bilgiyi iletme yollarının verimli ve etkili olması gerektiği bunun dışında bilgi öğrenciye verildiği sürece formunun önemli olmadığı görüşü hakim olmuştur. Kelimelere karşı görsellerin kullanılması gibi. Bilgilendirme temelli görsellerin farklı formlarda kullanılması bireyi düşünmeye bilişsel fonksiyonlarını sonuna kadar kullanması konusunda teşvik eder. Görsel eğitim materyalleri hazırlanırken kullanılan dekoratif, temsili, ilişkisel, dönüşümsel, yorumlayıcı grafikler bilgiyi farklı şekilde bireye aktardığı için birbirinden farklı düşünme ve yorumlama gibi zihinsel faaliyetleri harekete geçirdiğinden çeşitlilik önemlidir (Clark and Mayer, 2011). Çeşitli materyallerin olumlu olumsuz her türlü etkisine açık olan okul öncesi dönem çocukları için tasarımların önemli bir değeri vardır. Tasarımcının bir tasarımı oluştururken öncelikli hedefi bilgiyi iletecek kitleyi belirlemektir. Tasarımlar hedef kitle üzerinde etki bırakacağı düşüncesiyle hazırlanmaktadır. Dolayısıyla aynı düşünceyle okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan bilgilendirme tasarımları için de bu durum geçerli olacaktır. Bu bağlamda, tez çalışmasında okul öncesi dönem çocuklarını gelişimsel özelliklerine, özellikle zihinsel fonksiyonların çokça etkilendiği bilişsel gelişim alan özelliklerine değinilmiştir. Bunların yanında zihnin harekete geçmesini sağlayan algı ve dikkat konularında okul öncesi dönem çocuklarının özellikleri vurgulanmıştır. Bunun yanında araştırmanın ikinci bölümünde değinilen bilgilendirme tasarımının amacı ve önemi, uygulama alanları ve öğeleri gibi insan üzerinde etki bırakabilecek güce sahip bilgilendirme tasarımının özellikleri ve insan etkisinden bahsedilmiştir. Araştırma genelinde değinilen tüm bu bilgiler ışığında ikinci alt probleme ilişkin

bilgilendirme materyali seçilmesinin çocuklar üzerindeki etkisini şu şekilde özetleyebiliriz. Bilgilendirme tasarımının yoğun olarak kullanıldığı günümüzde bireylerin geleceğe hazırlandığı okul öncesi eğitim kurumlarında karşılaşmaları dışarıdaki uyaranları nasıl fark edeceği, zihinde nasıl yorumlayabileceği, uyaranlara nasıl geri dönütler verebileceği konusunda çocuğu hazırlayan minimal bir alandır. Dolayısıyla bu bulgular doğrultusunda araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin sorunun cevabı olarak bilgilendirme materyali seçiminin okul öncesi eğitim kurumlarındaki çocuklar için önemli olduğu açıkça söylenebilir.

4.1.3 Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Bu bölümde araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Bilgilendirme tasarımının okul öncesi eğitim dönemi çocukları için bilişsel gelişim alanı ve görsel öğrenmeleri açısından önemi nedir? sorusuna cevap aranmaktadır.

Çocuk doğumdan itibaren çevresinden aldıklarıyla zihninde şemalar oluşturur. Bu şemalar her yeni uyaranda tekrar şekillenir ve yeni halini alır. Çocuğun etki alanında bulunan her türlü materyal bu şemaların yeniden düzenlenmesine neden olur. Yeni oluşturulan şema kendinden sonra gelecek şemaların ilk zinciridir. Çocuğun zihninde yanlış oluşturulan her şema zincirin diğer halkalarına da zarar verecektir. Çocukların edindikleri yanlış bilgileri veya bilgi ikilemlerini doğruya çevirmek, tekrar öğretiminden daha zordur. Dolayısıyla öğretimin gerçekleştirildiği her yol bu bilince göre düzenlenmelidir.

Etkili tasarımlar belleği ve hafızayı canlı tutacak güçte olduğunda zihinsel fonksiyonların hiç durmadan yenilenmesine, bilgilerin uzun süreli bellekte yerini almasına yarar sağlar.

Bilgilendirme tasarımı diğer bir yönüyle nesnelere zihinsel temsillerinin çocuğun bilişsel bir özelliği haline gelmesine etki eder. Sürekli gelen bilgilendirmeye dair uyaranlar bu zihinsel kapasitenin genişlemesine olanak sağlayan önemli etkenlerdir.

Bilgilendirme tasarımlarının zihinsel süreçlere olan etkisi yanında çocukları sosyal hayatın gerekliliklerine de hazırlıklı olmasında büyük önemi vardır. Okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan materyaller sayesinde ortaya çıkan görsel

öğrenme özellikleri okul dışındaki sosyal hayatlarında çevreye bilinçle bakmasına olanak tanır. Çevremizin bilgiyle kuşatıldığı bu dönemde bu bilgileri anlık olarak alabilme becerisinin erken yaşlarda kazanılması günümüzün öğrenme gerekliliklerini yerine getirmemize yardımcı olur.

Piaget'e göre sorunlu olarak kabul edilen bu dönemi bir geçiş dönemi olarak gördüğüne değinmiştik. Bu geçiş dönemini sorunsuz atlatmak, diğer dönemlere olan olumsuz etkisini en aza indirebilmek için çocukların zihinsel özelliklerine etki edecek her türlü materyalin dikkatle ve özenle, tasarım ve estetik bilinci olan kişilerce alan uzmanlarına danışılarak oluşturulması gerektiği sonucuna varılmıştır. Tüm bu bulgular araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin bilişsel gelişim ve görsel öğrenme özelliklerinin önemine ışık tutar.

4.1.4 Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Bu bölümde araştırmanın dördüncü alt problemi olan “Okul öncesi eğitim kurumlarında bilgilendirme tasarımı kullanımı nasıl olmalıdır?” sorusuna cevap aranmaktadır.

Eğitim kurumları bilgiyi iletmek için her türlü eğitim materyalinin kullanıldığı ortamlardır. Araştırmanın kuramsal bölümünde bahsedildiği üzere öğrenmeyi büyük ölçüde destekleyen bu materyallerin özenle hazırlanması gerekliliği öğrencilerde kalıcı izli değişiklik bırakacağı düşüncesi nedeniyle önemlidir. Dolayısıyla eğitim kurumlarında kullanılan materyallerin var olan veya olması gereken özelliklerinin göz önünde bulundurulmasında fayda vardır. Bu özellikler örnekler üzerinden incelenerek tasarımı ortaya koyacak kişi veya kişilerin durumun farkına varması amacı güdülmektedir.

Örnek 1: Şekiller ve Duygular Grafiği

Görsel 53. Şekil kavramı bilgilendirme materyali örneği

Şekiller ve Duygular Grafiğinin Anlatımı

Öğretici tarafından hazırlandığı düşünülen “şekiller” başlığı altında incelenen daire, üçgen, kare ve dikdörtgen kavramları tek renk kullanılan renkli kartonlardan şekiller kesilerek ve üzerine duygu durumlarını betimleyen yüz ifadeleri çizimleriyle ortaya koyulmuştur. Duygu durumlarının ve şekil kavramının aynı grafik üzerinden ortaya koyulduğu bu bilgilendirme materyali sınıfın duvarında konumlandırılarak çocuklara sunulmuştur.

Renk Kullanımı

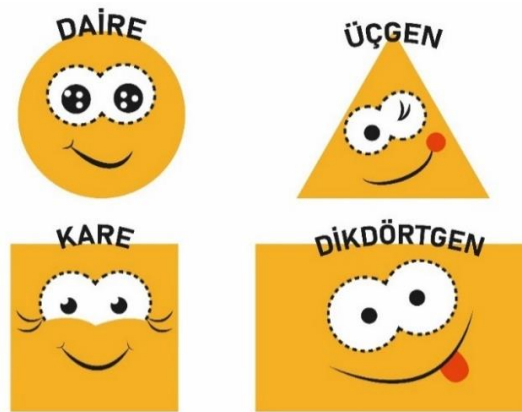
Hazırlanan bilgilendirme materyalinde tek renk kullanılmak istenmiş ancak renkli kartonların farklı markalardan kullanılması nedeniyle renklerdeki ton farkı ortaya çıkmıştır. Eğitimin farkında olmadığı bu durum renkte dil birliğinin sağlanamamasının yanında turuncu renginin psikolojik etkisini yitirmesine neden olmuştur. Turuncunun uyarıcı, harekete geçirici işlevi bu tasarımda etkisini kaybetmiş görünmektedir. Bu bilgilendirme tasarımının sınıf içerisinde renk kullanımı açısından diğer tasarımlardan kendini sıyrabilecek etkisinin olmadığı düşünülmektedir. Tasarımda kullanılan renk tonlarının mat ve soluk görünüşü çocukların ilgisini çekmeye uzak görünmektedir. Tasarımlar birden fazla renk veya tek renk kullanılarak oluşturulabilir ancak bu rengin göze hitap etmeyişi onu sınıfta çocukların ilgisini çekmekten çok uzak hale getirmektedir.

Yazı Kullanımı

Tasarımda yazı kullanımı bulunmaktadır. Bu nedenle tasarımın izleyiciye aslında hangi kavramı vurguladığı ikileminde bırakılmaktadır. Şekillerin ve duygu ifadelerinin beraber tasvir edildiği bu materyal yazı kullanımıyla kişinin hangi kavrama yoğunlaşması gerektiğine dikkat çekilebilirdi. Ancak zaten iki kavramın beraber verilmemesi gerektiği araştırmanın bilişsel alan başlığı altında Piaget'in sezgisel dönem olarak adlandırdığı 4-7 yaş grubu çocukların sınıflandırma yapma yeteneklerinin kısıtlı olduğu konusunda değinilmiştir. Bu sınıflandırma kısıtlılığına göre nesnenin her iki özelliğine odaklanamayan çocuk bir diğer özelliği gözden kaçırabilmektedir. Yani oluşturulan tasarımda kare ve üzgün, daire ve sinirli kavramlarını birbirinden ayıramayabilir. Yani çocuğa hangi şekilleri görüyorsun diye sorulduğunda çocuk mutlu, daire, üçgen gibi bir cevap verebilir. Şekillerin altına yazı unsuru kullanımı durumunda da kare yazısını göstererek burada mutlu yazıyor diyebilir. Dolayısıyla şekil ile duygu kavramının eşleştirilerek öğretimi doğru bir seçim olmayabilir. Ancak mutlu ifadesi tüm şekillerde uygulanabilir ve çocuklar şekillerin tek bir özelliğine odaklanabilir. Mutlu daire, mutlu üçgen gibi. Bu sayede kavram ikilemi ortadan kalkacaktır. Böylece şekillerin isimleri tasarımda kullanılabilir.

Görsel Kullanımı

Görünen bilgilendirme tasarımında görsel unsur olarak kullanılan illüstratif öğeler, şekil ve zemin ayrımı gözetilerek hazırlanmıştır. Ancak yazı bölümünde bahsedildiği üzere şekil ve duygu durumu ikilemi görülmektedir. Görsel tasarım gözü yormayan sade ancak tasarımı öne çıkaracak güçte görünmemektedir.

Görsel 54. Alternatif şekiller grafiği

Görsel 53'deki tasarıma alternatif vektörel bir tasarım örneği oluşturulmuştur. Tek renk kullanımıyla beraber duygu kavramına ilişkin yüz ifadeleri kullanımı mutlu ifadesiyle sınırlandırılmış, şekil ve duygu kavramının karışmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Mutlu yüz ifadesinin niteliği tasarımı canlandırmak, ilgi çekiciliği artırmak ve görsel kullanımının akılda kalıcılığı artırıcı etkisinden yararlanmaktadır (Görsel 54).

Görsel 55. Şekil kavramı bilgilendirme materyali örneği, Charlie Small.

Şekil kavramının gösterildiği bir diğer bilgilendirme tasarımı örneği olan bu çalışmada şekiller dinamik, canlı, renkli ve vektörel bir tasarım ürünü olarak ele alınmış ve birbirinden farklı betimlemelerle ifade edilmiştir (Görsel 55). Geometrik şekiller beyaz olarak ifade edilmiş ve diğer renklerden ayrılması sağlanmıştır. Dolayısıyla canlı ve uyumlu renklerin kullanıldığı bu tasarımda figür-zemin ilişkisinin başarılı bir şekilde oluşturulduğu görülmektedir. Tasarımın öne çıkan bir diğer unsuru çocukların algılamasını kolaylaştırmak amacıyla olabildiğince sadeleştirilmiş illüstratif figürlerdir. Tasarımda bilgi verici öğeler olarak kullanılan yazıların uygun font, punto ve renk seçimine bağlı olarak kolay okunabildiği ve zeminden net olarak ayrıldığı görülmektedir. Bu yönüyle sözü edilen örnekte bilgilendirme tasarımının temel gerekliliklerinin yerine getirildiği söylenebilir. Bilişsel alan başlığı altında sezgisel dönem konusunda değinilen animizm, yani

cansız nesnelere canlı özellikleri yüklemeleri özelliğini harekete geçirecek tasarımlar olabileceği düşünülmektedir. Şekillerin dinamik ele alınış biçimi çocukların sınıfta bulunan oval şeklindeki bir bloğu aslan gibi kullanmasına, onu konuşturmasına teşvik eder niteliktedir. Bu yaklaşım çocuğun içindeki duyguları dışarı yansıtmasına, duygu durumunu ortaya koymasına kadar ilerleyebilecek olayların başlangıcını oluşturabilir.

Örnek 2: Mevsim Grafiği

Görsel 56. Mevsimler grafiği

Mevsim Grafiğinin Anlatımı

Bilgilendirme grafiği eğitimcinin renkli karton kullanarak hazırladığı dört mevsimin betimlendiği 4 ayrı parçadan oluşmaktadır. Her mevsim kendine özgü şekil içerisine yerleştirilen temelde ağaç, yanında ise mevsimlere ait figürler kullanılarak resimlendirilmiştir. Renkli kartonlardan kesilerek ve yapıştırılarak oluşturulan grafik yine sınıfın duvarında konumlandırılmıştır. Kesilen şekiller mevsimleri temsil eden şekilde kullanılmıştır. İlkbahar mevsimi için çiçek, yaz mevsimi için güneş, sonbahar için şemsiye ve kış mevsimi için kar topu şekli grafikler için zemin oluşturmuştur.

Renk Kullanımı

Renk kullanımı yine kullanılan materyalden kaynaklı soluk ve cansız görünmektedir. Ayrıca grafikler içerisinde bulunan figürler zemin rengiyle yeterince güçlü kontrast oluşturmadığı için silik görünmektedir. Şekil-zemin ayrımının güçlü olabilmesi için şekilleri önce çıkaracak zemin kullanımı tasarımın

etkililiğini olumlu yönde etkileyecektir. Bu grafik çocukların dikkatini ilk olarak kendine çekecektir ama uzun süre dikkatini üzerinde tutma konusunda etkili olmayacaktır.

Yazı Kullanımı

Yazı unsuru bu grafikte kullanılmamıştır. Yazının grafikte uyumlu kullanımı grafiği öne çıkaran bir özellik olarak kullanılabilirdi.

Görsel Kullanımı

Görsel kullanımı mevsimlere ilişkin öğelerin farklı renk kartonlardan kesilen figürlerin zemin üzerine yapıştırılmasıyla oluşturulmuştur. Şeklin tam ortalarında konumlandırılan ağaçların etrafında mevsimleri yansıtacak öğeler bulunmaktadır. Tablo 1. de mevsimleri betimlemek için kullanılan öğelere yer verilmiştir.

Mevsimler	Kullanılan Öğeler
İlkbahar	Çiçek, Kelebek, Güneşli ve bulutlu hava, Yeşil yapraklı ve çiçekli ağaç.
Yaz	Güneş, Elma meyveli ağaç, Karpuz dilimi, Kiraz, Kelebek, Dondurma, Dere.
Sonbahar	Yağmur damlaları, Şimşekli bulut, Solmuş yapraklarını döken ağaç, Rüzgarı betimleyen çizgiler, Savrulan yapraklar.
Kış	Kar taneleri, Kardan adam, Bulut, Üzerinde kar olan ağaç.

Tablo 1. Mevsim betimleyici öğeler tablosu

Mevsimleri betimlemek için kullanılan bu öğelerin zemin boyutuna göre küçük kullanımı anlaşılabilirliği düşüren bir etkendir. Kelebek, dondurma, kiraz gibi figürler neredeyse görülemeyecek küçüklükte kullanılmıştır. Dikkat süresi kısa

olan okul öncesi dönem çocuğu bu figürleri anlamaya çalışarak zaman harcamayacaktır. Bilgilendirme tasarımı konusu altında vurgulanan görselin ilk bakışta dikkati üzerine toplayıcı güçte olması ilkesine uygun olmalıdır. Dolayısıyla daha gözü dolduran büyüklükte figürlerin kullanımı tasarımı etkili kılacaktır. Ayrıca yaz için kullanılan karpuz dilimi, dondurma ve kiraz figürlerinin kullanımı anlamsız görünmektedir. Bu öğeler diğer her şeyden ayrık ve orada bulunması anlamsız görünen şekillerdir. Şekillerin gelişi güzel yerleştirilmesi ve küçük betimlenişi resimlerin anlaşılır şekilde betimlenmesi gerekliliği düşüncesine terstir. Bu tasarımı görsel yönden eksik kılan bir özelliktir.

Algılamamanın önemli kuramlarından Gestalt kuramının basitlik yasasına göre basit ve belirgin olan uyaranların karmaşık uyaranlara göre daha çabuk ve kolaylıkla algılanabildiği saptanmıştır. Bu nedenle okul öncesi dönem çocuklar için de bu özellikten söz edilebilir. Dolayısıyla söz konusu görsellerde kullanılan figürlerin veya grafik elemanların olabildiğince yalınlaştırılmış biçimler ile ifade edilmesi son derece önemlidir. Söz konusu bilgilendirme materyalinde ortaya çıkan görsel karmaşanın bu tasarım yaklaşımıyla çözülebileceği düşünülmektedir.

Görsel 57. Vektörel mevsim grafiği

Mevsim grafiğine örnek olarak gösterilebilecek bu grafik yine her mevsim için ayrılmış alanda canlı, renkli ve dinamik betimlemelerle kendini göstermektedir. Bu özellikler bilgiyi aktarmada çocukların dikkatini üzerine çeken ve dikkati üzerinde tutan unsurlardır. Bir kız çocuğu üzerinden illüstre edilmiş mevsim anlatıları renkli ve çocukların daha önceki yaşamlarıyla ilişkilendirebileceği şekilde görünmektedir. Sözel bilgilerin desteklendiği tasarımlar yaşantıya dair atıflarda bulunduğu öğrenme konusunda destekleyici nitelik olmaktadır. Bahçesinde çiçek sulayan, denizde yüzen, yağmur altında yürüyen ya da kar topu oynayan çocuk bu görsellerle karşılaştığında anılarını hatırlayacaktır. Çocukların öğrenmelerine etkisi olan yaşantılara atıfta bulunan bu tasarım daha önce deneyimlediği tecrübelerin ortaya çıkmasında ve öğretmenin anlatımlarının zihinde kalıcı olarak yer almasını sağlar. Vygotsky'in benimsediği içselleştirme kavramı altında bilgiyi yakın gördüğü olay sayesinde içselleştirir. Görsel olarak kullanılan kız çocuğunun okul öncesi dönem çocuğunun yaşına yakın olması çocukların kendilerini karakterin yerine koymasını kolaylaştıracak, karakteri akran olarak görmesiyle bilgiye ulaşmada iskele görevi görecektir. Ayrıca okunaklı font ve zemine kontrast olacak şekilde beyaz seçimi yazı farkındalığı oluşturmasında çocuğa destek olacaktır.

Örnek 3. Sayı Grafiği

Görsel 58. Sayı grafiği

Sayı Grafiğinin Anlatımı

Yine öğretici tarafından hazırlanan bu grafik sayı öğretiminin gerçekleştirilmesi için hazırlanan yardımcı bilgilendirme tasarımı materyalidir. 0'dan başlayarak 10'a kadar elma biçimli şekiller üzerine sayılar ve sayılara karşılık gelecek sayıda su damlacığı biçimleriyle eşleştirilerek oluşturulmuş bir tasarımdır.

Renkli kartonlardan şekiller çıkarılarak oluşturulmuş bu materyal sınıf duvarına yapıştırılarak kullanılmıştır.

Renk Kullanımı

Renkler, zemin ve sayı birbirine kontrast olacak şekilde seçilmiştir. Ancak bu renk seçimleri canlı ve merak uyandırıcı etkide görünmemektedir. Bilginin anlaşılması, akılda kalıcılığı renk kullanımının etkililiğiyle alakalı bir durum olabilmektedir. Bu nedenle ilgiyi üzerine çeken diğer tasarımlar içerisinde öne çıkması için daha canlı ve birbiriyle uygun renkler kullanılabilir.

Yazı Kullanımı

Konu sayılar olduğunda yazı kullanımı da kaçınılmaz olmuştur. Sayıların gösterildiği font kullanımı uygun ancak gözü dolduracak büyüklükte görünmemektedir. Yazı unsuru kullanımında her ne kadar harf öğretimi yapılmassa da sayı öğretimi yapılmaktadır. Bu nedenle tasarım alanı dahilinde sayıların göz dolduran ve hatlarının belirgin olduğu bir kullanım son derece önemlidir.

Görsel Kullanımı

Görsel kullanımı olarak sadece sayılara eşlik eden su damlaları bulunmaktadır. Sayılarla aynı renk ve hemen karşılına konumlandırılmıştır. Hangi sayı bölmesi olduğunu anlamak için damlaları sayan çocuk sayı bilgisine ulaşmaktadır.

Görsel 59. Sayı grafiği

Bu grafiğe alternatif olarak oluşturulan Görsel 59'daki tasarım sayılar, sayı isimleri ve sayıları temsil eden parmaklardan oluşmaktadır. Her türlü çocuğun öğrenim alanına etki ettiği bu tasarımda renk açısından turuncunun ve sarının hareket, enerji ve canlılık etkisinden yararlanılmıştır. Yazınsal olarak görsellerin yazılı karşılığı ve sayıların kendi görsel ifadeleri gözün algılayabileceği büyüklükte ve zemine kontrast oluşturacak renkte seçilmiştir. Yine sayılara karşılık gelecek sayı kadar parmağın gösterildiği görsel unsurlar çocuğun kendi eliyle görseldekini eşleştirerek saymasını ve sayının kendisine ulaşmasını sağlayacak etkililikte olduğu düşünülmektedir. Bu, Bruner'in buluş yoluyla öğrenme yöntemini de desteklemektedir. Yaparak ve yaşayarak sayıları kendi başına öğretici olmadan öğrenebileceği ya da en azından öğrenmeye çalışabileceği bir bilgilendirme tasarımı örneğidir.

Örnek 4. Renk Grafiği

Görsel 60. Renk karışımı grafiği

Renk Grafiğinin Anlatımı

Okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan renklere dair bilgilendirme grafikleri örneklerinde çocuğunlukla iki rengin karıştırılmasıyla ortaya çıkan renklerin gösterimlerinin olduğu grafikleri görmekteyiz. Okul öncesi eğitim ile ilgili etkinlik örnekleri paylaşılan internet sitelerinde renkler ile ilgili grafik örnekleri genellikle renklerin karışımına yöneliktir. Ya da renkler grafik olarak ayrıca sergilenmemekte diğer grafiklerin içerisinde varlık göstermektedirler.

Renk Kullanımı

Renk grafikleri örneklerine bakıldığında ana renklerin karışımından ortaya çıkan ara renkleri gösteren materyallerle karşılaşılmaktadır. Bu tür renk karışım grafiklerinde sarı ve kırmızının karışımıyla turuncu renk, mavi ve kırmızının karışımıyla mor renk, sarı ve mavinin karışımıyla yeşil rengin ortaya çıkışı gösterilmektedir. Bu grafikler çocukların boya kalemleriyle renkleri karıştırmasına ve ortaya çıkan renkleri gözlemlemeye itebilir. Ancak boya kalemleri her zaman grafikte gösterilen sonuçları vermeyebilir. Bu durum çocukları hayal kırıklığına uğratabilir. Tüm bunlar göz önüne alındığında renklerin birbiriyle ilişkilerinden önce renklerin teker teker öğretiminin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

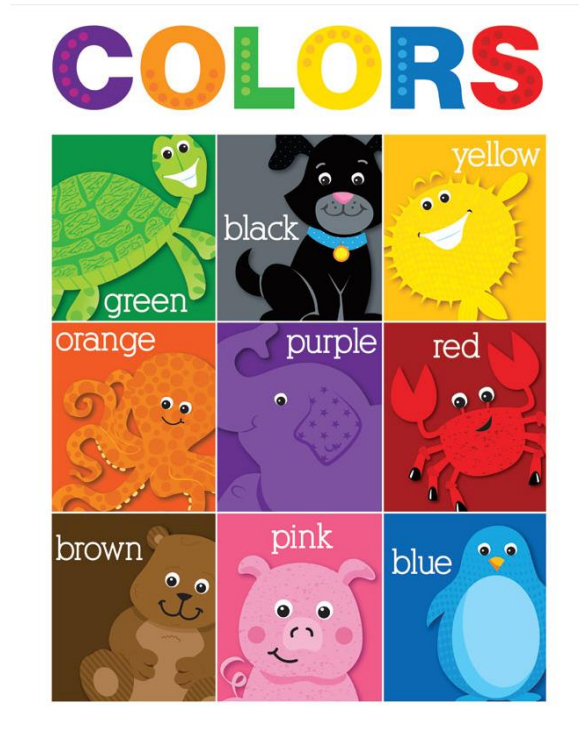
Görsel 61. Renk karışım grafikleri

Yazı Kullanımı

Yazı kullanımı eğitimciler tarafından oluşturulan diğer bilgilendirme materyali örneklerinde olduğu gibi bu grafik örneğinde kullanılmamıştır. Yazı farkındalığı için önemli olan yazı kullanımı eğitimcilerin grafik oluşturma konusunda atladığı önemli bir diğer konudur. Kartonlarla hazırlanan bu grafiklerde harfleri keserek çıkarmak güç olduğu için tasarımı oluşturan eğitimciler tarafından atlanabilir bir öge olarak görülmektedir. Bu nedenle kullanımı pek yaygın değildir.

Görsel Kullanımı

Bu gibi grafiklerde kullanılan görseller eğitimciler için iki rengi bir araya getirebilecek herhangi bir öge olabilir. Bu tür grafiklerde bilgiyi ileten görsellerdir. Ancak örneklerde görünen görsel kullanımının bilgiyi iletirken kullandığı gelişigüzel tasarım dili etkili görünmemektedir. Bilgilendirme tasarımının bilgiyi kısa yoldan, etkili olarak hedef kitleye ulaştırması gerekliliğini bu tasarım ürünleri kısmen karşılamaktadır.

Görsel 62. Renk grafiği

Renklerin karışımlarından ziyade okul öncesi eğitim kurumlarında renklerin ayrı ayrı öğrenimi gerçekleştirilmektedir. Çocuğun ilk aşamada renkleri teker teker tanıması gerekliliği daha öncede değinildiği üzere bilişsel gelişim aktivitelerinden biri olan genelden özele akıl yürütme becerisi için daha uygun olacaktır. Dolayısıyla hazırlanacak bilgilendirme tasarımlarının da bu yaklaşımı destekleyici nitelikte olması gerekir. Renklerin teker teker gösterildiği veya hepsinin ayrı ayrı gösterildiği bütünlük tasarımlar ilk aşamada daha uygun olacaktır. Görsel 62’de gösterilen renk grafiği yazı, renk ve görsel unsurların bilgilendirme tasarımı düşüncesi altında etkili olarak kullanıldığı görülmektedir. Her renk bölümü için seçilen renk ve tonlarıyla oluşturulmuş zemin ve illüstratif figür renkleri birbirini

tamamlayacak şekilde seçilmiştir. Yeşil renk, yine yeşil ve tonlarıyla illüstre edilmiş, su kaplumbağası görseliyle ilişkilendirilerek gösterilmiştir. Ayrıca okuma yazmaya hazırlık için önemi olan yazı kullanımı, büyük renkler başlığı altında her renk için ayrılmış alana renklerin isimlerinin yazılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Yazı rengi kullanımı yine zemine uygun kontrastta seçilmiştir. Böylece bilgilendirme tasarımının yalın, bilgiyi direkt ileten tasarım anlayışına uygun gereksiz detaylara yer verilmeyen bir tasarım ürünü ortaya çıkmıştır.

Örnek 5. Takvim

Görsel 63. Takvim Grafiği

Takvim Grafiğinin Anlatımı

Grafik; mevsimler, aylar, ayın günleri, haftanın günleri olarak 4 ayrı bölmeden oluşmaktadır. Her bölme kendi kısmını ilgilendiren sütunlara bölünmüştür. Zemin yine renkli karton kesilerek oluşturulmuş, bilgiyi oluşturan kısım ise bilgisayardan renkli olarak çıktı alınarak zemine uygun şekilde yapıştırılmıştır. Renkli etiketlerin o an içinde buldukları mevsim ve tarihte oldukları bölmeye yapıştırılarak ulaştırılması takvim bilgisi güncel olarak kitleye ulaştırılması planlanmıştır.

Renk Kullanımı

Renkler vurgulayıcı, öne çıkarıcı unsur olarak yoğunlukla kullanılmıştır. Aylar ve ait olduğu mevsimin görsel olarak eşleştirilmesi renk unsuruyla sağlanmıştır. Ayların isimleri mevsime uygun olan renklerin zemin olarak belirlenmesiyle görsel eşleşme göz önüne konulmuştur. İlkbahar için seçilen yeşil renk yeni yeni yeşeren çimenleri ve ağaçları, yaz için seçilen sarı renk güneşi, sonbahar için seçilen kırmızı renk sararan ve kızaran yaprakları ve kış için seçilen beyaz zemin karı simgelemektedir. Gerçekliği simgeleyen bu renkler gruplandırma için seçilen uygun bir yoldur. Başlıklar tek renk seçimiyle öne çıkarılmıştır. Başka bir renk kullanarak gruplandırma örneği ise haftanın günleri için söylenebilir. Hafta içi günler için seçilen mavi renk ile hafta sonu için seçilen sarı renk gruplandırma için seçilmiştir. Bu gruplandırılmış tasarım bilgileri birbirinden ayırmak için uygun bir tasarım yaklaşımı olarak görülebilir. Ancak zemin için seçilen mor rengin değeri diğer öğeleri olduğundan daha karanlık gösteren bir etkidedir.

Yazı Kullanımı

Kullanılan font çocukların harflerin ana hatlarını algılamalarına engel olacak abartılı çıkıntılara sahiptir. Yazının punto büyüklüğü çocuklar için uygunken serifli yapı algılamayı güçleştirici yapıdadır. Ayrıca mevsimleri betimleyen görsellerin çevrimiçi indirildiği ve çıktı alındığı düşünüldüğünde, mevsim görsellerinde kullanılan yazı kullanımı da tasarımın genelinde kullanılan yazı dilinden ayrılmıştır. İki farklı font kullanımı tasarım içerisinde mümkün olabilir ancak kullanılan her iki fontun kendi içerisinde birbiriyle uyumlu olması gerekmektedir.

Görsel Kullanımı

Mevsimlerin betimlendiği bölüm görsel kullanımının gerçekleştiği bölümdür. Her mevsim için ayrılmış bölüme sığdırılan mevsimleri betimlemek için kullanılan imgeler gözün algılanabileceği büyüklükten çokça uzak görünmektedir. Ayrıca her mevsim için ayrılan bölümün merkezinde konumlandırılan mevsim betimleyici ortamların görsel dili birbiriyle uyuşmamaktadır. Bu kadar ayrıntının yanında mevsimlerin kendilerini anımsatan figürler çerçeve olarak yerleştirilmiştir. Tüm bu görsel algıyı olumsuz etkileyen unsurlar çocuklar için de uygun olmayacaktır.

MEVSİMLER	AYLAR	AYIN GÜNLERİ	GÜNLER	HAVA DURUMU
İLKBAHAR GÜNEŞ	MART NİSAN MAYIS	1 17 2 18 3 19 4 20	PAZARTESİ SALI	GÜNEŞLİ PARCALI BULUTLU
YAZ GÜNEŞ	HAZİRAN TEMMUZ AĞUSTOS	5 21 6 22 7 23 8 24	ÇARŞAMBA PERSEMBE	BULUTLU YAĞMURLU
SONBAHAR YAPRAK	EYLÜL EKİM KASIM	9 25 10 26 11 27 12 28	CUMA CUMARTESİ	RÜZGARLI KARLI
KIŞ KAR	ARALIK OCAK ŞUBAT	13 29 14 30 15 31 16	PAZAR	

Görsel 64. Takvim grafiği

Takvim bilgilerinin gruplanarak sunulduğu eğitimcinin hazırladığı bilgilendirme materyaline alternatif olarak hazırlanan bu vektörel tasarım, bilgilendirme tasarımı disiplinin çerçevesinde oluşturulmuştur. Zemin rengi diğer renkleri ve nesnelere öne çıkarabileceği düşüncesiyle sarı olarak belirlenmiştir. Renkler gruplandırma özelliğinden yararlanılarak kullanılmıştır. İlk olarak incelenen materyaldeki gibi ayların gruplandırıldığı zeminin rengi mevsimlerle ilişkili olarak seçilmiş, böylece aynı renk grubu içerisinde var olan ay isimlerinin hangi mevsimle ilişkili olduğu ilk bakışta anlaşılır hale getirilmiştir. Mevsimlerin betimlendiği kısım sadeleştirilerek her mevsimi simgeleyen imgeler kullanılarak anlatım sağlanmıştır. Mevsim grafiğine ayrıyeten sınıf içerisinde yer verildiği düşünülerek ayrıntıdan kaçınılmıştır. Font seçimi tırnaksız, zemin rengiyle kontrast olacak şekilde ve çocukların algılamalarına açık, ilgisini çekebilecek okunabilirliği yüksek yapıda seçilmiştir. Tasarıma ek olarak ayrı bir sütunla hava durumu bilgisi de eklenmiştir. Bilgilerin birbirinden ayrılaştırılmış görsel yapısı her bilgiyi kendi içerisinde tanımlamayı kolaylaştırıcı bir etkide olduğu düşünülmektedir. Okunabilirliği artıran tüm bu tasarım öğelerinin kullanımı bilgilendirme tasarımı disiplinine uygun olduğu düşünülmektedir.

SONUÇLAR

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Okul öncesi eğitim kurumlarında bilgilendirme tasarımına yönelik geniş çaplı bir araştırmanın varlığına rastlanmamıştır. Bu nedenle bilgilendirme tasarımının önemi okul öncesi eğitim kurumlarındaki kullanım örnekleriyle ve alan yazın taramasında her iki alanın kesiştiği noktalar göz önüne koyularak vurgulanmıştır. Toplum içerisinde varlığını çokça hissettiğimiz bilgilendirme tasarımının bilgiyi ileten ilk eğitim basamağı olan okul öncesi eğitim kurumlarında da kullanımının kaçınılmaz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her türlü güncel veya eğitimsel amaçlarla bilgilendirme tasarımının varlığı tasarımcı etkisiyle olmasa da gözle görülmektedir. Çocukları yönlendirmek, bilgilendirmek, davranışlarını pekiştirmek, geçmiş bilgileri hatırlatmak gibi birçok işlevinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla çocuk hayatına etkisinin çokça var olan bu materyallerin tasarımcı gözüyle hazırlanması gerekliliği sonucu bulgular neticesinde ortaya koyulmuştur.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Bilgilendirme tasarımların belirli bir kitle üzerinde etki bırakacağı düşüncesiyle her türlü tasarım unsuru gözetilerek hazırlanmaktadır. Bu etki kısa süreli olabileceği gibi kalıcı da olabilir. Dolayısıyla bilgi almaya müsait ve istekli okul öncesi dönem çocuğu bu etkilere okul öncesi dönemde oldukça açıktır. Araştırma boyunca çocuğun bilişsel alan, görsel öğrenme, görsel okuryazarlık gibi birçok özelliğine değinilmiştir. Bu özellikler her türlü materyalin etkisine hazır görünmektedir. Bilgilendirme tasarımının görsel öğrenmeye açık olan çocuğu etkileyen bir konu olduğu ve tasarımcı bilgisiyle özenle planlanması ve düzenlenmesi gerektiği konusu araştırma boyunca elde edilen bilgilerdendir.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Olumlu, olumsuz her türlü etkiye açık olan algılamanın üst düzey gerçekleştiği okul öncesi dönem çocuğunun bilgilendirme tasarımlarından bilişsel gelişim alanında zihinsel faaliyetleri yönlendiren algılama, yorumlama, analiz ve

sentez, geri dönüt verebilme yetilerinin gelişmesi açısından oldukça önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Bilgilerin görsel karşılığı olan bilgilendirme tasarımları görsel öğrenmeye oldukça açık, meraklı ve sorgulayıcı okul öncesi eğitim dönemi çocuğunun hayatında önemli bir yeri bulunmaktadır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında staj yaptığım dönem boyunca rastladığım kadarıyla bilgiyi iletmeye dair bilgilendirme tasarımlarının eksik olduğu tarafımda fark edilmiştir. Eğitimcilerin kendi elleriyle çeşitli materyallerle oluşturdukları bu tasarımların yeterli etkiyi sağladığı düşünülmektedir. Kurumlarda kullanılan bilgilendirme tasarımlarının çocuklar için önemli olan bir diğer işlevi olan görsel okuryazarlığa çocuğu hazırlayan materyaller olarak görülebilir. Tasarımların eksik, niteliksiz yapısı çocukların görsel okuryazarlık yetisinin önüne bir engeldir. Günümüz şartları bireyleri görsel okuryazar olmaya zorlar durumdadır. Her türlü görsel medya görsel okuryazarlık yetisiyle anlam kazanır. Sonuç olarak okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan veya kullanılması gereken görsel bilgilendirme materyallerinin önemi bilgilendirme tasarımı disiplini altında değerlendirilmiş, önemi ve gerekliliği araştırma genelinde ulaşılan bir diğer önemli sonuç olmuştur.

Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan bilgilendirme tasarımları alan taramasından görüldüğü ve örneklerle göz önüne koyulduğu üzere sıklıkla eğitimciler tarafından hazırlandığı sonucuna varılmıştır. Bilgiyi yeterli seviyede çocuğa aktaracak güçte olmayan, öğrenmeyi olumsuz etkileyebilecek tasarımların çocuklar üzerinde etkisinin olumlu olmayacağı sonucuna varılmıştır. İncelenen tasarımlara göre eğitimciler renkli kartonlardan kestikleri şekilleri konu altında kalıba sokmaya çalışarak bilgiyi iletme çabası göstermektedir. Ancak bu durum tasarımın renk, yazı ve görsel kullanımı açısından uygun olmayacak tasarımların ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır.

Renk kullanımı kullanılan malzemenin kalitesinden, tasarımı hazırlayan eğitimcinin estetik bilgisinden, renklerin psikolojik etkilerine kadar tüm durumlardan etkilendiği eğitimcilerin farkında olması gereken özellikler araştırmada göz önüne konulmuştur.

Ülkemizdeki okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan bilgilendirme tasarımlarının bir diğer eksik yönü ise yazınsal öğelerin yeterince kullanılmadığıdır. İncelenen bilgilendirme materyallerinin de bu eksik yönü ortaya koyduğu sonucuna varılabilir. Okul öncesi eğitim dönemini tamamlayan çocuğun ilkokulda öğreneceği harfler için ön farkındalığının oluşması çok önemlidir. Daha önceden harflerle birebir olmasa da tasarım ürünleri içerisinde tanışan çocuğun zihninde harflerin zihinsel şemaları yer edecektir. Dolayısıyla çocuklara dair bilgilendirme tasarımlarında bilgiyi aktaran görselleri destekleyecek yazınsal ifadeler yer verilmesi gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Bu tasarımların tasarım bilinci olan kişilerce hazırlanması gerekliliği araştırmanın vurguladığı en önemli konudur. Eğitimciler çocukların bilgi ihtiyaçlarını, öğrenme özelliklerini ne kadar çok bilse de bilginin nitelikli olarak hedef kitleye ulaştırılması konusunda uzman olan kişi yine tasarımcıdır. Bilgilendirme tasarımı disiplinler arası bir alandır. Dolayısıyla tasarım aşamasında eğitimcilerle ortak çalışma yürüterek çocukların öğrenmelerine en uygun tasarımları ortaya çıkaracak güce sahip olur. Bu nedenle bilgilendirme tasarımı oluşturma aşaması için eğitimcilerin tasarımcı bilgisine ihtiyaçları vardır.

ÖNERİLER

Günümüz çocuklarının okul öncesi eğitimlerine başlamadan önce etkisinde bulunduğu çevresel koşullar onları her yönden büyük ölçüde etkilemektedir. Ailelerin bilinçlenmesi, görsel medyanın ve teknolojinin gelişmesi, çevresel koşulların tümünden değişimi bu etkilere neden olmaktadır. Dolayısıyla çocuklar belirli bilgi ve birikimle okula başlamaktadır. Renkler, sayılar, şekiller hatta harfleri önceden öğrenmektedirler. İzlediği eğitici çizgi filmlerde renkleri görerek ve isimlerini duyarak ya da merakla çevresinde bulunan kişilere sorarak öğrenmektedirler. Bu konuda merakları kadar görsel tasarım ürünlerinin de büyük etkisi vardır. Çocukların bu ön bilgilerine rağmen anaokullarında kullanılan görsel materyallerin bilgi seviyeleri çok basit düzeyde tutulmaktadır. İlk aşamada renklerin, şekillerin, mevsimlerin bilgilendirme tasarımlarına yer verilen sınıf ortamlarında daha sonralarda gezegenler, basitleştirilmiş hayvan anatomileri, nesli tükenmekte olan hayvanlar, sanata dair bilgi tasarımları, dünya ülkeleri gibi konularda tasarımlara yer verilebilir. Araştırma sonucunda görüldüğü üzere bu tür grafiklerin kullanıldığı alanlar renk, sayı, şekil, mevsim ve takvim grafikleriyle sınırlı hale gelmiş düzeydedir. Bilmeye dair isteği uyandıracak çocuklara uygun hazırlanan bu tasarımlar yine çocuğu okul dışındaki çevredeki bilgilendirme tasarımlarını anlamak için donanımlı hale getirecektir.

Bilgilendirme materyallerinin okul öncesi eğitim kurumlarında her zaman tek başına etkili olmadığı unutulmamalıdır. Bir etkinlikle veya bir anlatıyla pekiştirilen materyallerin etkililiği tek başına etkisinden daha fazladır. Örneğin, bir renk grafiği sınıf duvarına yerleştirildiğinde çocuğun renkleri ona teker teker anlatacak veya bunlar hakkında etkinlik hazırlayacak eğitime ihtiyacı vardır. Dolayısıyla materyaller tek başına bazen amaç ve kazanımları karşılamayabilir. Ancak bir etkinlikle desteklediğinde bilgilendirme tasarımı çocuklar için işlevini yerine getirmiş olur. Bu durum olay, olgu, kavram ve durum anlatımı gerçekleştiren bilgilendirme tasarımı için geçerlidir. Sınıflarda nitelikli bilgilendirme tasarımı kullanımı arttıkça çocukların bu tasarımlardan yalnız başına çıkarımda bulunabilecekleri görsel okuryazarlık yetileri de gelişecektir. Sonuç olarak çocuklar tek başına bilgilendirme tasarımlarından faydalanabilir hale geleceklerdir.

Okul öncesi eğitimcilerinin tüm bu konular dahilince öğretimi yapacağı konu için hazırlanacak bilgilendirme tasarımı materyali için bir tasarımcıdan yardım alması çocukların öğrenmelerini olumlu etkileyecek ve donanımlı materyal yapısını ortaya çıkaracaktır. Bu da olumlu öğrenme yaşantılarına etki edecektir.

Bu araştırma alan yazında her iki alanda ulaşılan bilgilerle ve temel bilgilendirme materyali karşılaştırmalarıyla sınırlıdır. Yapılan bu çalışmaya ek olarak yine bu alanda çalışacak olan diğer araştırmacılar okul öncesi eğitim kurumlarını ziyaret ederek bilgilendirme materyalleri kullanımlarını somut biçimde ortaya koyabilirler. Eğitimcilerin görüşlerine başvurularak bu konuya dair bilgileri ve ilgileri ortaya koyulabilir. Piaget'in işlem öncesi dönem etkilerinin somut işlemler döneminde ortaya çıktığına değinse de alanda araştırma yapan kişilerce okul öncesi dönem çocuğunun gözlem ve tepkileri ölçülebilir. Yine tüm bu bilgiler doğrultusunda detaylı tasarım çalışmaları ortaya koyulabilir. Ayrıca öğretmenlerin bilgiyi iletmeye dair tasarım oluşturma konusundaki eksik yönleri düşünüldüğünde okul öncesi eğitim bölümü içerisinde seçmeli olarak bilgilendirme tasarımı dersi alması önerisi bir başka çalışmaya konu olabilir.

KAYNAKÇA

- Ambrose, G., Harris, P. (2009). *The Fundamentals of Graphic Design*. (s.118-19)
UK: AVA Publishing.
- Arı, A. (2018). Eğitim Bilimine Giriş. (s.17) Konya: Eğitim Yayınevi.
- Arıkan, A. (2008) Grafik Tasarımda Görsel Algı. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Arslan, M. (2007). Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar. Ankara University,
Journal of Faculty of Educational Sciences, 40(1), 41-61.
- Aybay, C. (2017) Bilgilendirme Tasarımında Disiplinlerarası Tasarım İşbirliği ve Grafik Tasarımın Bu İşbirliğindeki Yeri. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 7(3), 454-462. DOI NO: 10.7456
- Baer, K., Vacarra, J. (2008). *Information Design Workbook: Graphic Approaches, Solutions, And Inspiration + 30 Case Studies*. Massachusetts: Rockport Publishers.
- Bamford, A. (2003). *The Visual Literacy White Paper*. Australia: Adone Systems Pty.
- Batı, U. (2010). *Reklamın Dili*. (4.Baskı) İstanbul: Alfa.
- Berger, J (1972). *Görme Biçimleri*. Chicago: Films Incorporated.
- Berger, J. (1999). *Görme Biçimleri*. Yurdanur Salman (Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Bigge, M.L. (1982). *Learning Teories For Teachers*. (4.baskı) New York: Harper & Row.
- Black, A., Luna, P., Lund, O., Walker, S. (2017). *Information Design: Research and Practice*. New York: Routledge.
- Boag, A. (2001). *What is Information Design*. Oxford University: Boah Associates.
- Bruner, J.S. (1960). *The Process of Education*. (3.baskı) Öztürk, T. (Çev. 2009) Pegem Akademi: Ankara.
- Bruner, J.S. (1966). *Learning About Learning: A Conference Report*. U.S. Department Of Health, Education & Welfare, Cooperative Research

Monograph. No.15 s.202.

- Bruner, J.S. (1996). *The Culture Of Education* Cambridge. MA.: Harvard University Press. USA.
- Bryan E. Shepp, Thomas J. Tighe (ed.), *Perception, cognition, and development: Interactional Analyse.* (s.66). Hillsdale, N.J.: L. Erlbaum Associates.
- Burmark, L. (2002). *Visual Literacy: Learn To See, See To Learn.* USA: ASCD.
- Chun B. B. (2008). *Studies of Efficient Web Interface Design Based on Gestalt's Law of Visual Perception.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ewha Women's University.
- Clark, R. C., Mayer, R. E. (2011). *E-Learning And The Science Of Instruction: Proven Guidelines For Consumers.* (3rd ed.). San Francisco, CA: John Wiley & Sons.
- Considine, D.M., Haley, G.E. (1992). *Visual Messages : Integrating Imagery Into Instruction.* Englewood, Colo: Teacher Ideas Press.
- Davis, B.S. (2017). *Early Visualizations of Historical Time.* Alison Black, Paul Luna, Ole Lund, Sue Walker (ed.) Information Design: Research and Practice. New York: Routledge.
- Demirci, A. (2010). *Görsel Algı Eğitiminin Beş-Altı Yaş Çocuklarının Görsel Algı Gelişimlerine Etkisi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Deniz, M.E. (2010). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim.* (2.Baskı) Ankara: Maya Akademi.
- Deniz, M.E. (2016). *Eğitim Psikolojisi.* (3.Baskı) Ankara: Maya Akademi.
- Dondis, D.A. (1973). *A Primer of Visual Literacy.* The MIT Press: London England.
- Durdu, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ertan, G., Sansarcı, E. (2017). *Görsel Sanatlarda Anlam ve Algı.* İstanbul: Alternatif Yayıncılık.
- Fazlıoğlu, Y. (2009). *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi.* İstanbul: Kriter

Yayınevi.

- Fidan, M.E., Kahraman, M.E. (2019). Anaokulu Bilgilendirme ve Yönlendirme Tasarımlarının Görsel İletişim Tasarımı Açısından İncelenmesi: Sadıka Sabancı Kreşi Örneği. *Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 3, 198-207
- Flavell, J.H. (1977). *Cognitive Development*. New Jersey: Englewood Cliffs.
- Fransecky, R.B., Debes, J.L. (1972). *Visual Literacy: A Way to Learn A Way to Teach*. Washington, D.C.:National Education Association.
- Gordon, A.M., Browne, K.W. (1989). *Beginnings and Beyond: Foundations in Early Childhood Education*. New York: Delmar Publishers.
- Gordon, I. E. (1989). *Theories of Visual Perception*, Chichester; New York: Wiley.
- Graham, L. (2008). Gestalt Theory in Interactive Media Design. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 2(1), 1-12.
- Güler, T. (2008). *Grafik Tasarımda Yeni Bir Alan: Bilgilendirme Tasarımı ve Bir Uygulama*. Dokuz Eylül Üniversitesi/ Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanatta Yeterlilik Tezi, İzmir.
- Güney, Z. (2019). Görsel Okuryazarlık, Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı ve Öğretim Teknolojisi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 867-884. DOI: 10.14686.
- Güven, G., Azkeskin, K.A. (2014). *Erken Çocukluk Eğitimi ve Okul Öncesi Eğitim*. İbrahim Diken (Ed.) *Erken Çocukluk Eğitimi* içinde. (s.4) Ankara: Pegem Akademi.
- Heinich, R., Molenda, M., Russell, J., Smaldino, S. E., (1996). *Instructional Media And Technologies For Learning*. (6.baskı). Englewood Cliffs, NJ: PrenticeHall, Inc.
- Horn, R.E. (1999). *Information Design: Emergence of a New Profession*. Robert Jacobson (ed.) *Information Design*. London, England: The MIT Press.
- Hurlburt A. (1981). *The Design Concept*. (s.92) New York : Watson-Guptill Publications.

IIID- International Institute of Information Design.

<https://www.iiid.net/home/definitions/> Erişim Tarihi: 20.10.2020

İlisulu, T.İ. (2017). Bilgi Tasarımı Eğitimdeki Yeri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 195-213.

Kangas, M. (2010). Finnish Children's Views on the Ideal School and Learning Environment. *Learning Environment Research*, 13: 205-223.

Karaalioglu, S. (2015). Görsel Kültürde Bilgilendirme Tasarımı Ürünleri: Üniversite Kampüsleri. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 5(4), 87-97.

Kayabaş, T.D. (2017) Taşınma Kültür Varlıklarını Tanıtıcı Bilgilendirme Grafiklerinde Karşılaşılan Tasarım Sorunları ve Safranbolu İçin Uygulamalar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Kellner, D. (1998). *Multiple literacies and critical pedagogy in a multicultural society*. *Educational Theory*, 48(1), 103-122.

Knemeyer, D. (2003). *Information Design: The Understanding Discipline*. Boxes and Arrows.

<https://boxesandrarrows.com/information-design-the-understanding-discipline/>

Kosslyn, S.M., Osherson N.D. (ed.) *Visual Cognition: An Invitation to Cognitive Science*. The MIT Press: A Brandford Book, England: London.

Krogh, S.L., Slentz K.L. (2001). *Early Childhood Education: Yesterday, Today and Tomorrow*. (2. Baskı). United Kingdom:Routledge.

Kurşunlu, E. (2018). *Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Fiziksel Özelliklerinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kurudayıoğlu, M., Tüzel, S. (2010). *21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi*. TÜBAR 28(284-298).

Landa, R. (2001). *Graphic Design Solutions*. 2. Baskı. Canada: OnWord Press; Thomson Learning.

Lankow, J., Ritchie J., Crooks, R. (2012). *Infographics: The Power Visual*

Storytelling. Canada: John Wiley & Sons, Inc.

Lascarides, C.V., Hinitz B.F. (2000). *History of Early Childhood Education*. New York: Routledge.

Livingstone, M., & Hubel, D. (1988). *Segregation Of Form, Color, Movement, Anddepth: Anatomy, Physiology, Andperception*. *Science*, 240,740–749.

Lowe, R. (2000). *Visual Literacy and Learning in Science*. ERIC Digest. ED463945.

Lucius, C.R., Fuad, A. (2017) Coloring Your İnformation: How Designers Use Theory of Color In Creative Ways to Present Infographic. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*. DOI: 10.1088

Mangır, M. ve Aral, Ç. N. (1990). *Anaokuluna ve Anasınıfına Devam Eden Beş-Altı Yaş Grubu Çocuklarında Görsel Algılama ve Zeka İlişkisinin İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 1171.

Marshack, A. (1971). *The Roots of Civilization; The Cognitive Beginnings Of Man's First Art, Symbol, and Notation*. New York, McGraw-Hill.
https://tr.pinterest.com/pin/679691768738947427/?nic_v2=1a5YwZeK9
Erişim Tarihi: 16.10.2020.

McCandless, D. (2010). *The Beauty of Data*. TEDGlobal.
https://www.ted.com/talks/david_mccandless_the_beauty_of_data_visualization
Erişim Tarihi: 15.10.2020.

MEB, (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.

Medina, J. (2014). *Brain Rules*. (s.191). USA: Pear Press.

Meece, L.J. (2002). *Child and Adolescent Developmentfor Educators*. (2.baskı). Boston: McGraw-Hill.ff

Meggitt, C. (2006). *Child Development: An Illustrated Guide*. Heinemann Educational Publishers, UK.

Mijksenaar, P. (1997). *Visual Function: An İntroduction to İnformation Design*. Rotterdam: 010 Publisher.

- Mooney C.G. (2000). *Theories of childhood: an introduction to Dewey, Montessori, Erickson, Piaget & Vygotsky*. St. Paul, MN: Redleaf Press.
- Morgan, M. (2011). *Early Childhood Education*. (2.Baskı) United Kingdom: Rowman and Littlefield Publishers.
- Mulholland, T.B. (1973). *Attention and Visual Communication. Paper Presented at the Visual Literacy Conference, Boston, Massachusetts*. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 082481).
- Myers, D.G. (2010). *Psychology*. USA: Worth Publishers
- Oktay, A. (1983.) Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimin Dünü ve Bugünü. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, (42) 3-7.
- Oktay, A. (1990) Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (2) 151-160.
- Ormrod, J. E. (2012). *Essentials of Educational Psychology Big Ideas to Guide Effective Teaching*. (3.Baskı) USA: Pearson.
- Önder, M. (2002). *Geçmişten Günümüze Resimlerle Türk Haritacılık Tarihi*. Ankara: Harita Genel Komutanlığı.
https://www.harita.gov.tr/images/kurumsal/ResHaritaTarihi-tur_eng.pdf
Erişim Tarihi: 20.10.2020.
- Özcan, E.S. (2013). Bilinen En Eski Harita Türkiye’de. *TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*. 54-59.
- Parsa, F.A. (2007). *Görsel Okuryazarlık: Görselleri Okuma Değerlendirme ve Yaratma Süreci*. Yeni Düşünceler, (2), 111-127.
- Pashler, H. (1995). *Attention and Visual Perception: Analyzing Divided Attention*.
- Peters, D.L., Neisworth, J.T., Yavkey, T.D. (1985) *Early Childhood Education: From Theory to Practice*. California: Brooks/Cole Publishing.
- Pettersson, R. (1998). *What is information Design*. In The Republic of Information: *An International Symposium on Design for Global Communication*. Carnegie Mellon University.

- Pettersson, R. (2012). *It Depends: Information Design – Principles And Guidelines*.
Tullige: Institute for Infology. www.iiid.net.
- Pettersson, R. (2015a). Image Design. Tullige Institute for Infology. www.iiid.net.
- Pettersson, R. (2015b). Text Design. Tullige Institute for Infology. www.iiid.net.
- Postman, N. (1983). *The Disappearance of Childhood*. London: W. H. Allen.
- Rosinski, R.R. (1977). *The Development of Visual Perception*. Goodyear
Publishing Company: Santa Monica: California.
- Sanalan, V.A., Sülün, A., Çoban, T.A. (2007). Görsel Okuryazarlık. *Erzincan
Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 33-47.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim (Kuramdan Uygulamaya)*.
Ankara: Ertem Matbaacılık.
- Sevilla, C. (2002). *Information Design Desk Reference*. California: Crisp
Publication.
- Shepp, B. E. (1983). *The Analyzability of Multidimensional Objects: Some
Constraints on Perceived Structure, the Development of Perceived
Structure, and Attention*. Thomas J. Tighe ve Bryan E. Shepp (Ed.)
Perception, Cognition and Development: Interactional
Analyses. (s. 39-76) New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Sigelman, C.K., Shaffer, D.R. (1991). *Life-Span Human Development*.
Pacific Grove, California: Brooks/Cole Publishing
- Singh, B. (2007). *Preschool Education*. New Delhi: S.B. Nangia APH Publishing
Conporation.
- Slavin, R. (2012). *Educational Psychology: Teori and Practice*. (10. Baskı)USA:
Pearson.
- Sless, D. (1994). *What is Information Design. Designing Information for
People: Sempozyum Bildirileri*. Australia, Canberra.
- Small, M.Y. (1990). *Cognitive Development*. San Diego: Harcourt Brace
Jovanovich.

- Smiciklas, M. (2012) *The Power of Inforgraphics*. USA: Pearson Education.
- Smyser, S. (1996) *Early Childhood Education*. USA: Teacher Created Materials.
- Stokes, S. (2001). Visual Literacy In Teaching And Learning: A Literature Perspective. *Electronic Journal for the İntegration of Technology in Education*, Vol. No.1 (s.11).
- Stovall, G.J. (1997). *İnforgraphics: A Journalist's Guide*. Boston,Toronto: Allyn and Bacon.
- Stöckle, R. (2012). *Perceptual Learning and Feature-Based Approaches to Concepts- Critical Discussion..* Michela C. Tacca and Arnon Cahen (Ed.), Linking Perception and Cognition (s.29-49). Frontiers.
- Tan, M. (1989). Çağlar Boyunca Çocukluk. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22(1)
- Taşcıoğlu, M., Aydın, E.A. (2015) Grafik Tasarımın Bilgilendirme ve Yönlendirme Tasarımındaki rolü ve Londra Örnekleri Üzerinden Bir İnceleme. *Sanat ve Tasarım Dergisi* 5(2), 227-245.
- Toran, M. (2015). *Çocukluğun ve Erken Çocukluk Eğitiminin Tarihi ve Kurumsal Temelleri*. Neslihan Avcı ve Mehmet Toran (Ed.) *Okul Öncesi Eğitime Giriş* içinde (s.7). Ankara: Eğiten Kitap.
- Torbati, H.E. (2018). The Role of Environmental Graphic in the Identification of Urban Public Spaces. *Civil Engineering Journal*, 4(8). 1949-1954.
- Travers, R. M. W. (1982). *Essentials Of Learning: The New Cognitive Learning For Students Of Education*. (s.31). New York: Macmillan ; London : Collier Macmillan.
- Tufte, E. R. (1990). *Envisioning İnformation*. Cheshire, New Haven Connecticut: Graphics Press.Pettersson, R. (2010). *Information Design–Principles and Guideline*, *Journal of Visual Literacy*, 29(2). 167-182.
- Tuğrul, B. (2000). Okul Öncesi Eğitsel Materyal Yapımının Amaçları ve Önemi. Ayşen Gürcan Namlu (ed.), *Okul Öncesi Eğitimde Araç Geliştirme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Ummanel, E. (2017). Okul Öncesi Eğitimin Felsefi Temelleri. Zarife Şahin (Ed.)
Okul Öncesi Eğitime Giriş içinde (ss.44-63). Ankara: Eğiten Kitap.
- Unicef. (2004). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, Ankara: UNICEF Türkiye.
Erişim Tarihi: 05.10.2020. <https://uni.cf/33xIwD3>
- Ural, O. ve Ramazan, O. (2007). Türkiye’de okul öncesi eğitimin dünü ve bugünü.
S. Özdemir, H. Bacanlı ve M. Sözer (Ed.), Türkiye’de okul öncesi eğitim ve
ilköğretim sistemleri (s. 11-61) içinde. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Uyan Dur, B.İ. (2011a). *Bilgilendirme Tasarımında İlkeler, Öğeler ve Uygulama
Sorunları “Bilgilendirme Tasarımı Uygulaması”*. Yayımlanmamış Sanatta
Yeterlik Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Uyan Dur, B.İ. (2011b). Çevresel Grafik Tasarım’ın Uygulama Alanları Ankara:
Sanat ve Tasarım Dergisi. 7, 159-178.
- Uyan Dur, B.İ. (2013) *Harry C. Beck’in “Londra Metro Hattı Haritası”nın İletişim
Tasarımı Açısından İncelenmesi ve Günümüz Tasarımına Etkileri*.
İletişimde Tasarım: Tasarımda İletişim Konulu Uluslararası Sempozyum,
Kütahya.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological
Processes*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Vygotsky, L.S. (1998). *Düşünce ve Dil*. Koray, S. (Çev.). İstanbul: Toplumsal
Dönüşüm Yayınları. (1934).
- Wach, E. (2013). Learning About Qualitative Document Analysis.
- Wadsworth, B. (1984). *J. Piaget's Theory of Cognitive Development*. New York:
Longman.
- Wade, N.J., Swanston M.T. (2001). *Visual Perception: An Introduction*.
Psychology Press: London.
- Ware, C. (2020). *Information Visualization: Perception for Design*. USA: Morgan
Kaufmann.
- Wileman, R.E. (1993). *Visual Communicating*. Englewood Cliffs, New Jersey:
Educational Technology Publications.

Woolfolk, A. (1990). *Educational psychology*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall. 3.baskı

Yeşilyaprak, B. (2015). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.

Yıldız, Ö.M. (2012). Görsel Okuryazarlık Üzerine. *Marmara İletişim Dergisi*, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, 19(64-76).

<https://bit.ly/30uiy1w> Erişim Tarihi: (16.09.2020)

<https://ivla.org/> Erişim Tarihi: 12.09.2020

<https://archive.org/>

EKLER

EK 1: ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Zuhal Gök
Doğum Yeri ve Tarihi	Merkez/ORDU 26.10.1995
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ordu Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Fakültesi/ Okul Öncesi Öğretmenliği
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Grafik Anasanat Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İletişim	
E-posta Adresi	zuhalgok98@gmail.com rafflesia_19052@hotmail.com
Cep Tel	05349162166